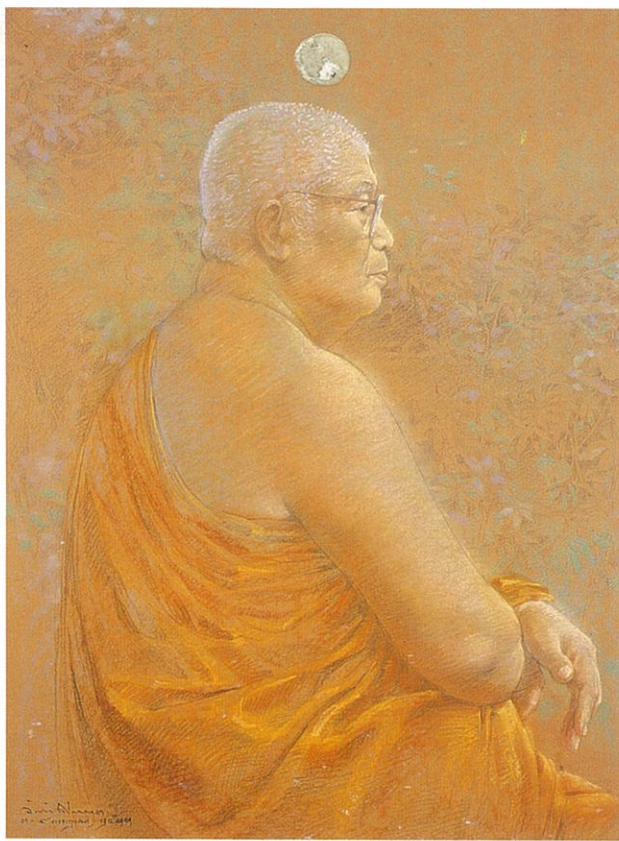

เสาวภา

ฉบับพิเศษ

พุทธทาสสร้างสรรค์

สาวิกา

สื่อเพื่อชีวิตที่งดงามและเป็นอิสระ

...เป็นสาระ...เป็นความหมาย...เป็นกำลังใจ...เป็นเพื่อน
และเป็นของขวัญอันมีค่า...มอบสาวิกาแด่บุคคลที่คุณรัก

- สมัครสมาชิกเพื่อตัวท่านเอง
- สมัครสมาชิกเพื่อมอบเป็นของขวัญแด่คนที่คุณรัก
- สมัครสมาชิกอุปถัมภ์เพื่อมอบสถานศึกษาทั่วประเทศ

ใบสมัครสมาชิก “สาวิกา”

ชื่อ _____ นามสกุล _____

ที่อยู่ _____

หมายเลขโทรศัพท์ _____

อายุ _____ อาชีพ _____

สถานที่ทำงาน / สถาบันการศึกษา _____

ขอสมัครเป็นสมาชิก “สาวิกา”

เป็นเวลา ๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ราคา ๓๖๐ บาท

๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ยินดีจะร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้มากกว่า ๓๖๐ บาท เป็นจำนวนเงิน _____ บาท

๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ขอรับนิตยสารโดยไม่ชำระค่าสมาชิก

เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ _____ ปีที่ _____

โดยได้แนบ ตัวแลกเงิน ธนानัติ เช็ค

ส่งจ่าย ปณ. จรเข้บัว ในนาม จันทนา ศรีมุกดา เลขาธิการกรมสถาน ๒๔/๕

ซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา ๕๕ ลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐

สาวิกาสื่อเพื่อชีวิตที่งดงามและเป็นอิสระ

นิตยสาร “สาวิกา” สารเพื่อคนทันสมัยทุกเพศทุกวัย

นิตยสารเสียง “สาวิกา” นิตยสารสาวิกาในรูปแบบของเทปคาสเซ็ทสอง
ม้วน เพื่อผู้สูงอายุและผู้พิการทางสายตา

รายการวิทยุ “สาวิกา” สื่อวิทยุเพื่อผู้ฟังทั่วทุกภาคของประเทศไทย

รายการโทรทัศน์ “ธรรมสนทนา” ช่วง “สาวิกา”

ขอเชิญทุกท่านร่วมกันถักทอसानประโยชน์

สนับสนุนสื่อ “สาวิกา” ทุกชนิด

๑. ร่วมกันออกดอกอมวันละหนึ่งบาท (๓๖๐ บาทต่อปี) หรือมากกว่าตามกำลังศรัทธาเพื่อสมัครเป็นสมาชิกนิตยสารสาวิกา แต่ท่าน, ครอบครัว และเพื่อนฝูงหรือเพื่อสมัครเป็นสมาชิกอุปถัมภ์ แต่สถานศึกษาทั่วประเทศไทย
๒. ร่วมกันออกดอกอมวันละสองบาท (๗๒๐ บาทต่อปี) หรือมากกว่าตามกำลังศรัทธาเพื่อสมัครเป็นสมาชิกนิตยสารเสียงสาวิกา แต่ท่าน, ครอบครัว และเพื่อนฝูง หรือเพื่อสมัครเป็นสมาชิกอุปถัมภ์ แต่สถานสงเคราะห์คนชรา หรือผู้พิการทางสายตา
๓. ร่วมกันรับฟังรายการวิทยุสาวิกาทางเครือข่ายสถานีวิทยุ ม.ก. AM Stereo Network ภาคกลาง ๑๑๐๗, ภาคเหนือ ๖๑๒, ภาคอีสาน ๑๓๑๔ และภาคใต้ ๑๒๖๙ สนับสนุนโดยบริษัทวิทยุดี พร้อมเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นหรือปรึกษาปัญหาคล้ายทุกซ์ได้
๔. ติดตามชมรายการ ‘ธรรมสนทนา’ ช่วง ‘สาวิกา’ ทุกวันเสาร์ เวลา ๙.๐๐-๙.๓๐ น. ทางช่อง ๑๑

โปรดสนับสนุนสื่อ “สาวิกา” ด้วยจดหมาย, ตัวแลกเงิน, ธนาณัติ หรือเช็คส่งจ่าย ปณ. จรเข้บัว ในนาม คุณจันทนา ศรีมุกดา เลขาธิการธรรมสถาน ๒๔/๕ ซอยวัชรพล (รามอินทรา ๕๕) ลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐ โทรศัพท์ ๕๐๙-๐๐๘๕, ๕๐๙-๒๒๓๗, ๕๐๑-๔๗๕๖ โทรสาร ๕๑๙๔๖๓๓ หรือติดต่อสอบถามด้วยตนเองรวมทั้งลงชื่อเป็นอาสาสมัครสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ตามที่อยู่ข้างต้น

คำสอนนี้ดูง่ายต่อการปฏิบัติ ทว่า จะสำเร็จผลได้ยากถ้าเราขาดความรับผิดชอบที่จะ รู้ ตื่น และเบิกบาน ด้วยสติปัญญาภายใน

พวกเราจึงขอให้ **สาวิกา** เป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ ทำแบบฝึกหัดของชีวิตที่จะรู้จักทำหน้าที่อย่างงดงาม ด้วยจิตที่รู้เท่าทันปัจจุบันขณะและเป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่น

ขอเชิญชวนทุกท่านเดินทางไปด้วยกันด้วยดี และเมตตาสนับสนุน **สาวิกา** เพื่อคุณค่าของความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

ธรรมสวัสดิ์ แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด

สาวิกา ฉบับพิเศษ พุทธทาสรำลึก จำนวนพิมพ์ ๗,๐๐๐ เล่ม เจ้าของเสถียรธรรมสถาน ๒๔/๕ ซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา ๕๕ ลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐ โทร. ๕๐๙-๐๐๘๕, ๕๐๙-๒๒๓๗, ๕๑๐-๔๗๕๖ โทรสาร ๕๑๙-๔๖๓๓ บรรณาธิการ พิกุล วิชาสประทีป กองบรรณาธิการ เตือนใจ ดีเทศน์, ฉัตรวรัญ องค์กรสิงห์, รัศมี มณีนิล, คันสนีย์ ศีตะบันย์ เมอลเลอร์ ผู้จัดทำ สำนักพิมพ์สามสี ๘๑/๘ ถนนเพชรเกษม บางแค ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐ โทร. ๔๑๓-๑๒๑๒ จัดจำหน่าย บริษัท สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด (มหาชน) โทร. ๔๖๕-๕๙๓๒ **เพลท** หจก. เลย์ โปรเซส โทร. ๘๘๓-๐๓๖๐-๑, ๔๓๓-๕๔๓๓ **พิมพ์** บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด โทร. ๘๘๓-๐๔๑๗-๘

อนุไมทก

[แต่บรรดาธรรมสหอย ผู้ช่ยระป้อธรรม.]

ระป้อคุณ ระป้อธรรม ระฆายธารแห่งศรัทธา ระป้อธรรม = ใจฉวีระ ระฆายธรรมะค้ำเสีศ เภษมคัมภีร์ สโมสร์ ธรรมะบรรณ นีคนนป ขานเปก ณ สทท ระป้อธรรมะอัมโพ ทกจิเจติย ระคณเคื่อ คีลธรรม กัลลขมา ทดมรัก ๑๖ นนิกใน อนุไม ทท มา ระป้อธรรมะค้ำใจ โยทท มาจากพุทธะ พุทธศัสตร สัตตส โพ นีจากบุตร กุศลสีท ๑๐๘ พะพุทธะ ปด ๑๗๖ ๗๗ ๗๗ ๗๗ พุทธศัสตร ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๑๐๘ มทรรฐ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗	ระป้อศข สททท ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ กัลลขมี ๗๗ ๗๗ ๗๗ คีลธรรม ๗๗ ๗๗ ๗๗ สททศนิก มคธ ๗๗ ๗๗ กิณนศ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ระป้อทัง ๗๗ ๗๗ ๗๗ ผู้เกิด แก่ และ เจ็บตาย ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗
---	--

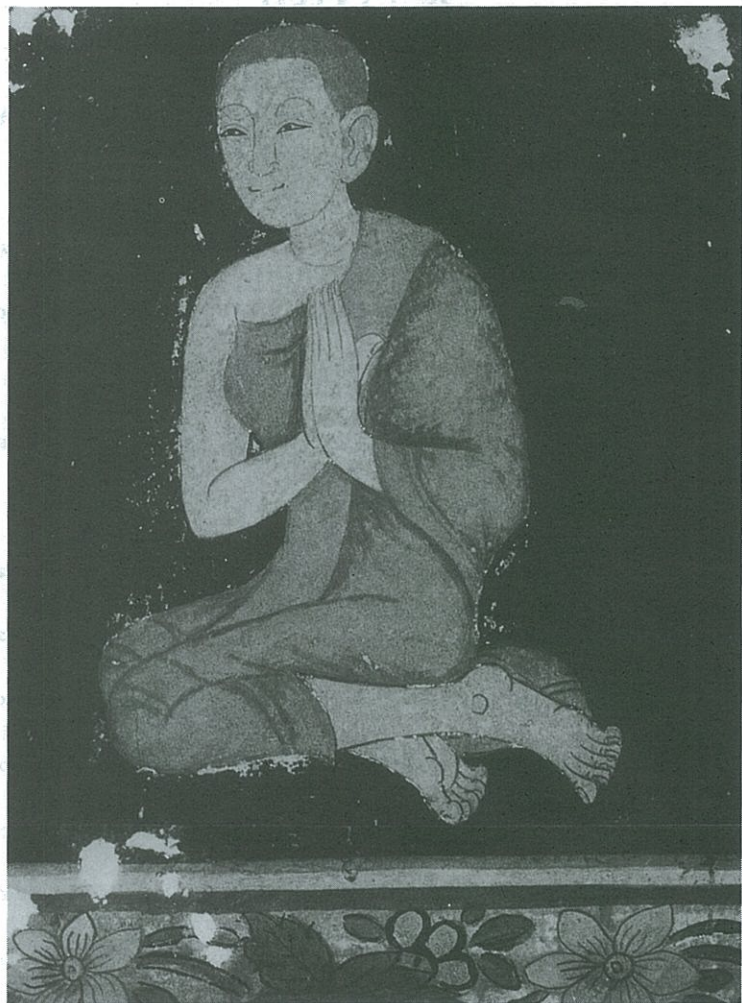
๑๑๐ พุทธทศ สันนิษฐาน

ไมทกพจนานาม

๗๗ ๗๗ ๗๗ ๗๗

สารบัญ

- พุทธสาวิกา - พระสุภาและพระอุปจาลาเถรี ๖
 สองภิกษุณีที่ถูกกวนด้วยกาม
- เรื่องพิเศษ - มรดกจาก 'ท่านอาจารย์' ๑๙
- วิถีแห่งชีวิต - ท่านพุทธทาสในความทรงจำของ ๘๐
 กรุณา กุศลาลัย
- ปากการับเชิญ - ท่านพุทธทาสในฐานะ 'ครู' ๑๐๑
 โดย รัญจวน อินทรกำแหง
- เล่าสู่กันฟัง - ตามแม่ไปสวนโมกข์ ๑๐๘
- หยุด - คิด ๑๑๘
- รายงานพิเศษ - ธรรมมาตา ๑๑๙
- บทความพิเศษ - พุทธสาวิกา - ธิดาของพระพุทธเจ้า ๑๒๖
- คบบัณฑิต - มันก็เป็นเช่นนั้นเอง ๑๔๑
- ผู้หญิงใกล้วัด - พายุมาถึงบ้าน ๑๔๔
- เพื่อนทุกข์ ๑๕๒

พระสุภาและพระอุปจาลาเถรี

สองภิกษุณีที่ถูกกวนด้วยกาม

ในการนำเสนอประวัติพระภิกษุณีตั้งแต่แรกจนกระทั่งถึงบัดนี้ ความสำคัญประการหนึ่งซึ่งมีอาจจะละเลยได้ก็คือ ภาคการบรรลุ อรหัตผลของพระภิกษุณี ซึ่งคำว่า ‘อรหัตผล’ หมายถึง ผลคือความเป็นพระอรหันต์ หรือผลที่ได้รับการละสังโยชนได้ทั้งหมด อันสืบเนื่องมาจากอภัตมรรค ทำให้เป็นพระอรหันต์ ดังนั้น พระอรหันต์ ก็คือ ผู้ได้สำเร็จธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทธศาสนา เรียกว่า ผู้บรรลุพระนิพพาน อันเป็นความมุ่งหมายสูงสุด เป็นภาวะที่มนุษย์สามารถประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบันเมื่อเพียรพยายามทำตัวให้พร้อมพอ

การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนามี ๔ ระดับ ดังนี้คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามีและพระอนาคามี โดยพระอรหันต์ เป็นระดับสุดท้าย ถือเป็นผู้หมดสิ้นอาสวะกิเลส สามารถทำให้บริบูรณ์ในสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถละกิเลสได้อีก ๕ อย่าง คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา การบรรลุธรรมระดับนี้ชั้นมรรค เรียกว่า อภัตมรรค ชั้นผล เรียกว่า อรหัตผล พระอริยบุคคลผู้ได้บรรลุมีชื่อว่า พระอรหันต์

คำสำคัญอีกคำหนึ่งซึ่งควรจะต้องกล่าวถึงในที่นี้ก็คือ ‘สังโยชน์’^๑ หมายถึง กิเลสเป็นเครื่องรัดจิตใจไว้มี ๑๐ อย่าง และประการหนึ่งในนี้คือ ‘กามราคะ’ ได้แก่ ความกำหนัดยินดีในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ

ในปัจจุบันชาวที่พบอยู่เนือง ๆ ก็คือ การที่พระภิกษุบางรูป กระทำผิดธรรมวินัย มีสัมพันธ์ลึกซึ้งกับสตรีเพศ หลายรูปเป็นชาว อื้อฉาวที่สิ้นสะเทือนวงการพระพุทธศาสนา และเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเสื่อมถอยศรัทธากับกามราคะที่พระภิกษุ เหล่านั้นยังมีได้ละวาง

ในการศึกษาประวัติของภิกษุณี ก็พบว่า มีภิกษุณีหลายท่าน อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อความล่อแหลมของกามราคะเช่นกัน แต่ สิ่งที่น่าสนใจคือท่านเหล่านั้นได้ตอบและระคองตัวผ่านพ้นเงื้อมมือ มารและก้าวเดินบนเส้นทางพระศาสนาต่อไปได้อย่างงดงาม

๑ การบรรลุมรรคมี ๔ ระดับ ตามความสามารถของผู้ที่ละกิเลสได้ กิเลสที่เป็นตัวกำหนดว่า ผู้ปฏิบัติเป็นพระอริยบุคคลชั้นใด เรียกว่า ‘สังโยชน์’ หมายถึง กิเลสเป็นเครื่องรัดจิตใจไว้ มี ๑๐ อย่าง ได้แก่ ๑. สักกายทิฏฐิ (ได้แก่ ความเห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืน) ๒. วิจิกิจฉา (ได้แก่ ความสงสัยลังเลในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด รวมทั้งเรื่องกรรมดีกรรมชั่วว่ามีผลจริงหรือไม่) ๓. สีลัพตปรามาส (ได้แก่ ความยึดมั่นในศีลพรตโดยสักว่าทำตามกันมาโดยไม่เข้าใจในเหตุผล) ๔. กามราคะ (ได้แก่ ความกำหนัดยินดีในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) ๕. ปฏิฆะ (ได้แก่ ความขัดเคืองใจ) ๖. รูปราคะ (ได้แก่ ความปรารถนา คืออยากเกิดในรูปภพ) ๗. อรูปราคะ (ได้แก่ ความปรารถนา คืออยากเกิดในอรูปภพ) ๘. มานะ (ได้แก่ ความถือตัว) ๙. อุทธัจจะ (ได้แก่ ความฟุ้งซ่าน) ๑๐. อวิชชา (ได้แก่ ความไม่รู้หรือยั้งตามความเป็นจริง)

พระสุภา และพระอุปจาลาเป็นสองภิกษุณีที่ขื่อนำมากล่าวถึง ท่านทั้งสองเกิดในแคว้นมคธ พระสุภานั้นเกิดในวรรณะพราหมณ์ ตระกูลพราหมณ์มหาศาล เมืองราชคฤห์ มีรูปร่างสวยงาม และที่สำคัญคือมีตาสวย บิดามารดาจึงตั้งชื่อให้ว่าสุภา แปลว่าคนสวย

ส่วนพระอุปจาลา เกิดในวรรณะพราหมณ์ ตระกูลนายบ้าน ในหมู่บ้านนาลกะ เมืองนาลันทา มีพระภิกษุณีเป็นพี่น้องอีก ๒ คน พระจาลาเป็นพี่สาวใหญ่ พระอุปจาลาเป็นคนรอง และพระสีสุปจาลา เป็นน้องสาวคนเล็ก บิดาเป็นนายบ้านชื่อวังคันตะ มารดาชื่อสารี ทั้งหมดนี้เป็นน้องสาวของพระสารีบุตร

พระสุภา และพระอุปจาลามีชีวิตฆราวาสที่สุขสบาย พระสุภานั้นเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่คราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์เป็นครั้งแรก เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ส่วนพระอุปจาลาแต่งงานแล้ว มีลูกชาย ๑ คน

มูลเหตุของการออกบวชของท่านทั้งสองคล้ายกัน พระสุภานั้นเมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่คราวแรกที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประกาศพระศาสนาแล้ว ท่านก็หมั่นไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมอยู่เนือง ๆ จนวันหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าท่านมีอุปนิสัย แก่กล้าสามารถบรรลุมรรคผลได้จึงแสดงธรรมเรื่องทุกข์ เหตุเกิดจากทุกข์ ความดับทุกข์ และแนวทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ให้ท่านฟัง เมื่อจบพระธรรมเทศนาท่านก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลทันที และท่านยังใช้ชีวิตฆราวาสอีกระยะหนึ่ง ต่อมาเห็นว่าชีวิตฆราวาสมีแต่โทษ จึงตัดสินใจออกบวชเป็นศิษย์ของพระมหาปชาบดี

สำหรับพระอุปจาลานั้นเนื่องจากเห็นพระสารีบุตรพี่ชายออกบวชและได้ช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา จึงคิดว่าศาสนาที่

พระพี่ชายออกบวชน่าจะไม่ใช่ศาสนาต่ำต้อย เมื่อคิดอย่างนี้จึงตัดสินใจออกบวช บิดา มารดา บุตรและสามี รวมทั้งหมู่ญาติต่างพากันคัดค้าน แต่ท่านก็ไม่ยอมล้มเลิกความตั้งใจ แม้หมู่ญาติจะร้องไห้แสดงความเสียใจก็ไม่สามรถทำให้ท่านใจอ่อนได้ ในที่สุดก็ต้องยอมให้ออกบวชตามประสงค์

และเมื่อบวชแล้วบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ได้ไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตผล แต่อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่นั่งพักกลางวันอยู่ป่าอันธวัน มารได้เข้าไปพูดกับท่านว่า

“ทำไมหนอ ท่านจึงไม่ชอบความเกิด

เพราะคนที่เกิดมา ย่อมได้บริโภคกาม

เชิญท่านบริโภคกาม และความยินดีในกามทั้งหลายเถิด

อย่าได้เดือดร้อนใจภายหลังเลย”

จากคำพูดนี้ อรรถกถาอธิบายว่า มารต้องการหลอกให้ท่านหลงอยู่ในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสผัสสทางกาย โดยมารพยายามพูดโน้มน้าวใจว่าท่านยังสาวอยู่ และโอกาสสำคัญของคนสาวก็คือยินดีอยู่กับกามและแสวงหาความสุขจากกามให้เต็มที่ เพื่อจะได้ไม่ต้องมารู้สึกเดือดร้อนใจภายหลังเพราะความเสียดาย

แต่พระอุปัชฌายารู้ทันความประสงค์ของมาร จึงกล่าวว่า

“คนเกิดมาแล้วก็ตาย มีหน้าซำ (ขณะมีชีวิตอยู่) ยังอาจถูกตัดมือและเท้า คนเกิดมาย่อมได้รับทุกข์จากการถูกฆ่าและถูกจองจำ มีเจ้าชายผู้เกิดในศากยตระกูลพระองค์หนึ่ง (ต่อมา) ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (ทรงยิ่งใหญ่) หาผู้เปรียบปานมิได้

“พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมข้ามพ้นความเกิดแก่เรา (คือ) พระองค์ทรงแสดงทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และมรรคมรรค ๘

อันเป็นข้อปฏิบัติให้เกิดความดับทุกข์ เราฟังคำสอนของพระองค์แล้ว จึงยินดีอยู่ในพระศาสนา เราได้บรรลุวิชชา ๓ และทำตามคำสอนของ พระองค์ได้แล้ว เรากำจัดความเพลิดเพลนในสิ่งทั้งปวงได้แล้ว ความมืดทั้งหมดก็กำจัดได้แล้ว มารใจบาป เจ้าจัญไรได้ด้วยว่า แม้ ตัวตัวเอง เราก็กำจัดได้แล้ว”

สำหรับพระสุภานันทบวชได้ไม่นานก็ได้บรรลุอนุคามีผล ก่อน จะบรรลุอรหัตผลนั้น ท่านต้องเสียดวงตาข้างหนึ่ง เนื่องจากวันหนึ่ง ขณะที่เดินพักผ่อนอยู่ในวัดชีวกัมพวัน นักเลงหนุ่มชาวเมืองราชคฤห์ คนหนึ่งผ่านมาทางนั้น เห็นท่านแล้วเกิดมีจิตปฏิพัทธ์จึงแวะเข้าไป พุดคุยท่านโดยพรรณนาถึงความสวยงาม ๆ โดยเฉพาะความสวย ของดวงตาที่ฉายแววเป็นประกาย ท่านจึงพยายามอธิบายให้นักเลง หนุ่มนั้นเข้าใจว่า ท่านออกบวชเพราะเบื่อหน่ายกาม และพอใจอยู่กับการครองเพศสมณะซึ่งไม่ต้องเกี่ยวข้องกับกาม นักเลงหนุ่มไม่สนใจ เรื่องที่ท่านพูด ยังคงเดินตามพลางพุดคุยท่านอยู่อย่างเดิม แม้ ท่านจะขอร้องและห้ามปรามไม่ให้ตามและพุดจาตะโลมก็ไม่เป็นผล

ในเรื่องนี้วาจาอนุสรณ์ของท่านบันทึกไว้มีใจความว่า

“การที่ท่านปรารถนาดิฉันผู้เป็นลูกสาวของพระพุทธเจ้า นั้น ชื่อว่าปรารถนาจะเดินผิดทาง เท่ากับแสวงหาดวงจันทร์มาเป็นของ เล่น หรือเท่ากับปรารถนาจะกระโดดขึ้นเขาพระสุเมรุ เพราะว่าบัดนี้ ดิฉันไม่มีความกำหนดยินดีในสิ่งเร้าทุกชนิด ไม่ว่าทั้งโลกมนุษย์กับทั้ง เทวโลก ทั้งไม่รู้ความกำหนดยินดีนั้นว่าเป็นเช่นไร เพราะมันถูกดิฉัน ถอนออกแล้วพร้อมทั้งราก ด้วยอริยมรรคญาณ

“ความกำหนดยินดีนั้นถูกดิฉันทำลายไม่เหลือเชื้อ เหมือน

ตกลงไปในหลุมถ่านเพลิง และเหมือนตกลงไปในยาพิษ ฉันไม่เห็น
ความกำหนดดินดินนั้นว่าเป็นเช่นไร เพราะมันถูกฉันถอนออกแล้ว
พร้อมทั้งราก ด้วยอริยมรรคญาณ

“หญิงใดยังมีได้พิจารณาขันธ ๕ ทั้งพระพุทธเจ้าก็ยังมีได้สอน
ขอเธอจงเล่าโลมหญิงเช่นนั้นเกิด สำหรับหญิงเช่นฉันนี้รู้แจ้งธรรม
เธอมาเล่าโลมเข้าก็จะเดือดร้อนเปล่า ๆ สติของฉันตั้งมั่น (ไม่หวั่น
ไหว) ทั้งในการดำและการไหว ทั้งในสุขและทุกข์ เพราะรู้ว่าสิ่งที่
ปัจจัยปรุงแต่งไม่สวยงาม ตัณหา จึงย่อใจฉันให้ติดอยู่ในการดำ
การไหว ในสุขและทุกข์ไม่ได้

ฉันเป็นสาวิกาของพระพุทธเจ้า ดำเนินไปด้วยยานคือ
มรรคมืองค์ ๘ ถอนลูกศรได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ยินดีอยู่ในสุญญ
ญาณ (เรือนว่าง)...”

แต่ถึงแม้ว่าพระสุภาจะอธิบายอย่างไร นักเลงหนุ่มไม่ยอมทำ
ตามที่ขอร้อง และเมื่อท่านเห็นว่าเขาหลงไหลในดวงตาที่สวยงาม
ของท่านมาก จึงกล่าวว่า

“ดวงตากลมเหมือนก้อนครึ่ง ที่วางไว้ในโพรงไม้
กลางตา มีต่อมเหมือนฟองน้ำ มีน้ำตาและขี้ตาเกิดอยู่ด้วย
ดวงตาเป็นของสลบซับซ้อน”

แล้วท่านก็ตัดสินใจควักดวงตาข้างหนึ่งออกแล้วยื่นให้นักเลง
นักเลงเห็นดังนั้นก็ตกใจ พระสุภาเล่าถึงความรู้สึกของนักเลงใน
ขณะนั้นว่า

“ในทันใดนั้น นักเลงก็หมดรักในดวงตาของฉัน
เขาสำนึกผิดพูดขอให้ฉันยกโทษให้ว่า
ข้าแต่ท่านผู้ประพาศพิพรหมจรรย์ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่าน

ข้าพเจ้าจะไม่ประพฤติไม่เหมาะสมเช่นนี้อีกต่อไป...”

ฝ่ายพระสุภาเมื่อนักเลงหนุ่มคนนั้นจากไปแล้ว ท่านก็เอามือข้างหนึ่งซึ่งเปื้อนเลือดปิดตาเดินไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และทันทีที่พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็น ท่านก็ทรงทราบความรู้สึก จึงทรงแสดงธรรมและตรัสสอนกัมมัฏฐานที่เกื้อกูลต่อการบรรลอรหัตผลให้ท่านฟัง ท่านปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโดยข่มปิติแล้วเจริญวิปัสสนา ครู่ต่อมาก็ได้บรรลอรหัตผล

ที่กล่าวมาเป็นการศึกษาถึงเรื่องในอดีต แต่ในการศึกษาเรื่อง ที่กล่าวไว้ทำนองเดียวกัน หากเป็นเรื่องปัจจุบันก็คือ การศึกษาถึง อดีตชีวิตประวัติของท่านพุทธทาสที่กล่าวไว้ในหนังสือ ‘เล่าไว้เมื่อวัย สอนธยา’ ซึ่งพระประชา ปสนุณหโม เป็นผู้สัมภาษณ์และนำมาจัด โครงสร้างในการลำดับเรื่องราวชีวิตของท่านไว้อย่างครบแก่การอนุ โมทนาในความอุตสาหะวิริยะ หนังสือเล่มนี้นำเสนอเป็น ๗ บท โดย บทที่ ๑ และ ๒ เป็นเรื่องราวชีวิตของท่านอาจารย์ในเรื่องกำเนิดและ วยต้นแห่งชีวิต จนถึงการบวชเรียนและการก่อรูปแห่งอุดมคติ สำหรับบทที่ ๓, ๔ และ ๕ เป็นชีวิตในช่วงการทำงานตั้งแต่แรกเริ่ม ตั้งสวณโมกข์จนถึงปัจจุบัน โดยรวมเอางานอดิเรก และการคบมิตร ของท่านไว้ด้วย สำหรับบทที่ ๖ และ ๗ ผู้สัมภาษณ์ได้เจาะลึกไปใน ด้านการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และการฝึกฝนปฏิบัติส่วนตัวของ ท่าน

สำหรับในส่วนของบทที่ ๗ ซึ่งเป็นบทที่ว่าด้วยการศึกษาด้าน ใน มีข้อย่อยที่กล่าวถึงหลักปฏิบัติเกี่ยวกับสตรี ซึ่งจะขอคัดลอกคำ สัมภาษณ์มาลงไว้ดังนี้

อาจารย์ครับ เกี่ยวกับสตรี อาจารย์ถือหลักอย่างไรครับ

ท่านพุทธทาส : ก็ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในหนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑ ที่ตรัสแก่พระอานนท์ ในเมื่อยังอยู่ในสภาพตั้งต้น ไม่ติดต่อด้วย ไม่ดูไม่แลไว้ได้เป็นการดี ถ้าเราต้องเสียสละ เพื่อจะได้ประโยชน์อะไรจากการติดต่อ ให้เลือกข้างไม่ติดต่อก็ได้ ถ้าจำเป็น ต้องติดต่อ ต้องมีสติสัมปชัญญะเต็มที่ ครั้นเมื่อมันสูงขึ้นไปถึงขั้นที่จะต้องมีหน้าที่สั่งสอนสตรี มันอยู่คนละชั้น ถ้าเชื่อตัวเองว่าจะทำได้โดยไม่เสียหายก็เอา ถ้าว่ามันไม่แน่ใจเกรงจะเกิดเสียหายก็อย่าเอา อย่าเกี่ยวข้อง อย่าแตะต้อง มันไม่มีหลักอะไรแปลกใหม่จากที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้

ท่านอาจารย์ทำตามหลักนี้เพียงใดครับ

ท่านพุทธทาส : มากเท่าที่จะทำได้ มันต้องระวัง คือเรื่องอย่างนี้มันไม่ชะล่าใจ ไม่เห็นเป็นเรื่องเล็กเรื่องน้อยอย่างที่เรามักจะทำกัน กลัว เขาเรียกว่ากลัว เพราะว่าโดยวินัยเราทำไม่ได้อยู่แล้ว ไม่ควรทำอยู่แล้วโดยธรรมะ อันตราย เผลอนิดเดียว อันตราย

อาจารย์ครับ อาจารย์ใช้วิธีขับพาลีเมทพลังงานทางเพศหรือเปล่าครับ

ท่านพุทธทาส : มันเป็นไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้มีแผนการ คือเราทำงานที่เราชอบหามรุ่งหามค่ำ แล้วพลังงานที่เหลือที่รุนแรงทางนั้น มันก็ลด มันก็หมดไป แรงกระตุ้นอยากมีชื่อเสียง อยากให้มีประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เขาคอยรอฟผลงานของเรา อันนี้มีมากกว่า นี่ก็เลยทำให้เสียจนหมดแรง พอเพลียก็หลับไป พอตื่นขึ้นมาก็ทำอีก ไม่มีโอกาสใช้แรงไปทางเพศ เราไม่ได้เจตนาโดยตรง มันเป็นไปเอง เหตุการณ์มันบังคับให้เป็นไปเอง คือเราหาอะไรทำให้มันง่วนอยู่

กับงาน พอใจในงาน เป็นสุขในงาน มันก็ขับพลีเมทของมันเอง
เอาแรงทางเพศมาใช้ทางสติปัญญา เอาแรงงานของกิเลสมาใช้
เป็นเรื่องของสติปัญญา ต้องมีงานอันหนึ่งซึ่งพอใจ หลงไหลขนาด
เป็นนางฟ้า เหมือนกับเรียนพระไตรปิฎก ต้องหลงไหลขนาดเป็น
นางฟ้า

สมัยหนุ่ม ๆ เขียนลงในพุทธศาสนา เป็นตอนสั้น ๆ ไม่ยาว มี
คนชมบ้างติบ้าง มันก็สนุก เขียนไปได้ ทีนี้อีกทีหนึ่ง ถ้ามันแปลกก็
สนุก รู้สึกว่านี่แปลก ไม่เหมือนใครแน่ ถ้ามันซ้ำ ๆ กับคนอื่น มันไม่
สนุก เดียวก็วงนอน ถ้ารู้สึกว่าแปลกแหวกแนวไปแล้วต้องฮือฮากัน
บ้าง ผมมีสมาชิก ๔-๕ คน เป็นญาติทั้งนั้น ญาติแก่ ๆ เขาคอย
อ่าน แต่ไม่อ่านเปล่า เขาเชียร์ เขามาพูดถึงบทความที่ลงไปแล้ว
ทำนองเชียร์ เราก็มีสนุกอีกที่จะเขียนต่อ หรือว่าคนไกล ๆ เขียน
มาเชียร์มาชมก็สนุกมาก เราได้จดหมายอยู่บ่อย ๆ จดหมายจากที่
ไกล ๆ ก็มี

สำหรับผมโดยเฉพาะมันพูดได้ว่า รู้เลยว่าสึกออกไป ก็ทำ
อะไรให้มีประโยชน์ ไม่ว่าแก่ผู้อื่น แก่ตัวเองก็ตาม ไม่ได้มาก
เท่าที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ จะช่วยเพื่อนมนุษย์ในด้านวัตถุก็ตาม ด้านสติ
ปัญญาก็ตาม ไม่มีทางช่วยได้เหมือนในเพศบรรพชิต ถ้าอยู่ในเพศนี้
ยังทำอะไรที่เป็นประโยชน์ได้มาก ๆ เรื่องความรู้สึกเกี่ยวกับชื่อเสียง
อะไรทำนองนี้มันก็ต้องมีบ้างตามความรู้สึกของคนธรรมดา แต่มัน
ไม่รุนแรง พูดให้มันสั้นก็คือ บวชพระอยู่นี้ทำอะไรให้เป็นชื่อเสียงแก่
ตัวเอง หรือแก่วงศ์ตระกูลตัวเองได้มากกว่า สึกออกไปมันก็เท่านั้น
มันเห็นอยู่แค่นั้น เทียบส่วนกัน ไกลกันร้อยเท่า พันเท่า หมื่นเท่า

ถ้าตีค่าในด้านที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เดียวนี้ดี

ค่าเท่าไร สึกออกไปไม่มีทางทำได้ จะสึกออกไปพิมพ์หนังสือ
ขายก็ไม่มีใครเชื่อถือ มีหลายคนสึกออกไปแล้ว เราก็เห็น ๆ อยู่ เขา
ไปพิมพ์หนังสือขาย แต่ความเคารพในพระธรรมไม่มี แล้วมันไม่มี
ใครประพาดติดตาม เราอยู่เป็นพระ พุดอะไรคำหนึ่ง คนยังสนใจ มัน
ยังประโยชน์แก่ประชาชนและเพื่อนมนุษย์

อาจารย์ครับ ความคิดที่จะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมนี่ มันไม่
ถูกความแรงของความรู้สึกทางเพศกระแทกบ้างหรือครับ

ท่านพุทธทาส : มันก็ถูกแหละ มันก็ต้องมีเหมือนกัน ความ
รู้สึกทางเพศมันก็ต้องเกิด แต่ว่าความรู้สึกทางนี้เหมือนกับสิ่งด้าน
ทาน เช่นว่าคลื่นกับฝั่ง คลื่นมันก็แรงเหมือนกัน แต่ว่าฝั่งมันแข็งแรง
พอจะรับ (หัวเราะ)

ความรู้สึกว่าเป็นพระ ทำอะไรได้มากกว่า ไกลกว่า สูงกว่า
แพงกว่านี้ มันมีมาตั้งแต่แรกแล้ว ตั้งแต่เรียนปริยัติก็มีความคิดแบบนี้
ตอนหลังเมื่อมาทำงานแบบนี้เข้า มันยังเห็นว่าเราอาจจะทำสิ่งที่
มีค่าได้มากกว่านี้ ถ้าเห็นแก่ตัวเอง อย่างมากก็ครอบครัว มันก็มี
เท่านั้นแหละ ผมเคยนึกเอาว่า การสืบทอดที่ขอบอ้างถึงกันนักนั้น
ผู้สืบทอดด้วยธรรมะไม่ได้ สืบทอดความดีด้วยธรรมะ ในทางนาม-
ธรรม ภาษาธรรม ดีกว่าเรื่องโลก ๆ ดิบ ๆ เช่นว่า ใครรู้จักลูกหลาน
ของเชกสเปียร์บ้าง เดียวนี้ไม่มีใครรู้จัก ที่นี้พระพุทธเจ้าท่านสื-
บทอดด้วยตัวท่านเอง ไม่สืบทอดบุคคล ทางสายโลหิต สกุลของ
พระพุทธเจ้าตอนนี้ไม่รู้อยู่ที่ไหนแล้ว แต่สกุลในทางธรรมะของท่าน
ยังอยู่ สกุลด้านคุณธรรมนี้จริงกว่า แน่นอนกว่า พวกที่มาชวน
ให้สึกไปสืบทอด รักษานามสกุลไว้ ไม่มีน้ำหนักรู้ ไม่มีหมาย
หมาย (หัวเราะ) เพราะเราสืบทอดโดยธรรมะได้ดีกว่า นานกว่า เข้ม

แข็งกว่า เรื่องสืบสกุลก็เป็นอันว่าไม่มีปัญหา ยกเลิกได้”

งานของท่านอาจารย์พุทธทาสกับสวนโมกข์ และโดยเฉพาะ
ถ้อยคำให้สัมภาษณ์ที่ยกมานี้ สามารถตอบคำถามถึงกามราคะ ซึ่ง
เป็นอุปสรรคแก่การบรรลุอรหัตผล และทำให้พิจารณาเห็นชัดถึงที่
มาที่ไปของการประพฤติดิถีระเบียบวินัยของสงฆ์บางรูปที่เป็นชาว
ชาวจีนและยังความเสื่อมเสีย เสื่อมศรัทธาให้บังเกิดแก่พุทธศาสนิก-
ชนทั่วไป แต่ที่สำคัญ การได้รับรู้แนวคิดกับวัตรปฏิบัติอันสม่าเสมอ
และบริสุทธิ์ของท่านอาจารย์ ได้ยังความปลื้มและเป็นดั่งน้ำ
ทิพย์หล่อเลี้ยงชื่นชโลมหัวใจที่แห้งผากจากความรู้อันล้นหลาม ล้นหวัง
อันเคยมีมาทั้งหมดทั้งสิ้น

ในตอนท้ายของ ‘พุทธสาวิกา’ จึงใคร่ขอยกคำนำของหนังสือ
เล่มนี้ ซึ่งเขียนโดยอาจารย์ ส.ศิริรักษ์ เพื่อเป็นอาจริญบูชาแด่ท่าน
อาจารย์ ดังนี้

“...๖๐ ปีของสวนโมกข์อาจจะไม่ยาวนานเท่าไร และ ๘๖ ปี
ของท่านอาจารย์ก็เพียงร่วมสมัยกับพวกเรา แต่จะมีสถานที่แห่งใด
และบุคคลคนไหน ให้อะไร ๆ กับเราและเพื่อนร่วมโลกในเวลาอันยื
นานเท่านี้อย่างมากมายไปทางความงาม ความดี และความจริง
มีบ้างไหม ทั้งนี้โดยไม่ต้องการจะไปเปรียบเทียบอะไรกับใคร

“หากการที่ท่านเป็นแต่ผู้ให้ และให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มี
คุณค่า เพื่อยกสถานะของมนุษย์ให้สูงส่งพ้นสัญชาตญาณแห่ง
ความเป็นสัตว์นั้นเป็นคุณูปการอันสูงส่ง จึงควรที่พวกเราจะ
เป็นผู้รับอย่างสมควรด้วยการสนองคุณท่าน เพื่อสืบอายุพระ

ศาสนาต่อไปให้ธรรมดำรงคู่กับโลก ให้โลกประสบสันติสุข มีความยุติธรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับธรรมชาติ ถ้าเราแต่ละคนร่วมกันคนละไม้คนละมือ ก็จะเป็นอาจารย์บูชาโดยแท้...”

บรรณานุกรม

บรรจบ บรรณรุจี. ภิภษุณีพุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ประชา ปสนุนธุมโ. เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๕.

สังเวย ธมฺมเนตติโก (เนตรนิมิตร) ภิภษุณีกับการบรรลุอรหัตผล, กรุงเทพฯ: อักษรสมัย, ๒๕๓๗.

มรดกจาก ‘ท่านอาจารย์’

ห้าปีของการละสังขารคืนสู่ธรรมชาติของประทีปแห่งวงการ
พุทธศาสนา

‘สาวิกา’ เดินทางลงใต้ เก็บเรื่องราวความประทับใจใน ‘ท่าน
อาจารย์’ ของชาวสวนโมกข์จากหลากหลายแง่มุม

พระครูภาวนาไชยคุณ หรือ ท่านอาจารย์โพธิ์ เจ้าอาวาส
วัดธารน้ำไหล สวนโมกขพลาราม

หลวงตาไสว สิวญาโณ แห่งโรงปั้น

ท่านสิงห์ทอง พระที่รับใช้ ‘ท่านอาจารย์’ ตราบจนวันสุดท้าย

ท่านนุ้ย พระผู้บรรยายโรงมหรสพทางวิญญาน

ท่านจ้อย พระที่ทำหน้าที่เหมือน ‘แม่บ้าน’ ของสวนโมกข์

ท่านสันติกโร พระฝรั่งแห่งวัดดอนเคี่ยม

และ คุณเมตตา พานิช บุตรชายอาจารย์ธรรมทาส พานิช
หลานชายแท้ ๆ ของท่านพุทธทาส

ทั้งหมดนี้คือ...บุคคลซึ่งช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตเคยได้รับใช้ใกล้ชิด
ได้ข้อคิด ได้ มรดก

มรดกจาก ท่านอาจารย์...มรดกจาก พุทธทาสภิกขุ

ห้าปีของการจากไป สิ่งใดยังคงอยู่ สิ่งใดดับไป และสิ่ง
ใดเปลี่ยนแปลง

พระครูภาวนาไชยคุณ (โพธิ์ จันทสโร)

แดดโรยตัวอ่อนแรง ตะวันจวนจะจมดวง ร่วงสูงสง่าของพระภิกษุวัยกลางคนก้าวเดินอย่างนุ่มนวล ในอ้อมแขนมีเสื้อพับเตรียมมาพร้อม นำผู้มาเยือนไปยัง ‘ธรรมมาตา’ โครงการล่าสุดของท่าน พุทธศาสนิกชน ที่เป็นดังมรดกชิ้นสำคัญ...มรดกธรรมเพื่อผู้หญิง

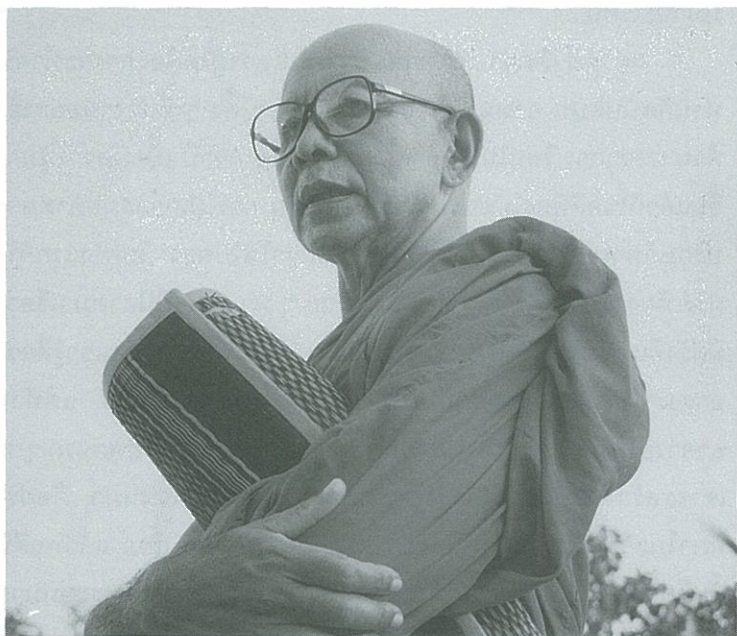
กองทรายยังคงอยู่เป็นหย่อม ๆ บ้านพักยังสร้างไม่เสร็จ ท่านปูอาสนะลงบนกองทราย เตรียมพร้อมสนทนาถึงงานที่ท่านรับผิดชอบ...

งานอบรมอานาปานสติภาวนาของสวนโมกข์ งานเผยแพร่ธรรมะที่ไม่เลือกชาติ...ภาษา...

งานที่ท่านสุดส่าหรีฝึกฝนภาษาอังกฤษด้วยตนเองจากที่ไม่รู้อะไรเลย มาถึงขั้นเทศน์สอนฝรั่งได้...มากมายเป็นพันคน...หมื่นคน

คนที่รู้จักท่านในนามอาจารย์โพธิ์ หรือพระครูภาวนาไชยคุณ เจ้าอาวาสวัดธารน้ำไหล สวนโมกขพลาราม ศิษย์คนสำคัญของท่านพุทธศาสนิกชน ผู้ที่มุ่งมั่นสืบทอดปณิธานของ ‘ท่านอาจารย์’ ด้วยชีวิตและความตั้งใจ

“แต่แรกท่านอาจารย์ชวนให้มาช่วยงานที่โรงปั้น อาตมาก็ตั้งใจว่าจะมาอยู่ที่นี้ ๓ เดือนเท่านั้น แต่ปั้นไม่ได้ก็ภาพ คนเริ่มมาสวนโมกข์มากขึ้น ๆ ไม่มีคนต้อนรับแขก อาตมาก็มาทำหน้าที่ต้อนรับแขก งานปั้นก็เลยไม่สำเร็จ ก็มาอยู่เป็นงานต้อนรับแขก ต่อมาท่านอาจารย์มาให้เป็นพระแม่บ้าน ต้องดูแลอะไรต่าง ๆ เป็นพระแม่บ้านอยู่หลายปี ก็เลยอยู่ ตอนหลังออกชื่อว่าจะกลับไปเกาะสมุย ท่านอาจารย์นิ่ง ไม่พูดอะไร ท่านคงจะต้องการให้เราอยู่ที่นี้ อาตมาก็

พระครูภาวนาไชยคุณ (โพธิ์ จนฺทสโร)

พยายามที่จะหาใครต่อใครให้ไปอยู่แทน ก็ล้มลุกคลุกคลานมาเรื่อย แต่ตัดสินใจว่าก็ต้องยอม และก็อยู่เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ ๓๐ กว่าปี อาตมาก็ไม่มีมโนญฺคุณที่ท่านอาจารย์ได้ช่วยเหลือให้เรา มีความสามารถ พอมาอยู่ที่สวนโมกข์ มันมาอยู่ที่ศูนย์กลาง มันกว้างขวาง คนจาก ไหนต่อไหนมาสวนโมกข์ เป็นเหตุให้ได้รู้จักคน จนกระทั่งเป็นเหตุให้ ทำงานกับชาวต่างประเทศได้ ทั้ง ๆ ที่อาตมาไม่มีความรู้พื้นฐานมา เลย แต่อาศัยความพยายาม โดยเฉพาะเวลาฝรั่งมา คนมา ท่าน อาจารย์ให้พาไปพัก พูดกันไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ว่าจะพูดว่าอะไร เราก็

มุมานะเรียน...

“อาดมาคิดว่า...ถ้าท่านอาจารย์เห็นว่าผู้ใดต้องการจะทำจริง ท่านก็สนับสนุน อัดมาจึงเรียนเองมาตลอด ทั้ง ๆ ที่ทำงานอย่างอื่น ด้วย แต่ว่าการเรียนไม่เคยขาด เรียนมา ๓๐ กว่าปี เมื่อมีความรู้มากขึ้นแล้วก็โชคคิดที่ลงไปอบรมฝรั่งที่เกาะสมุย การไปเกาะสมุยอาดมาก็ไปรักษาท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์บอกว่าให้ไปลอง ไปครั้งแรกก็ได้ ฝรั่งเพียง ๔ คนเท่านั้น ตอนหลังมีเรื่อย ๆ มา ๑๔ ปีนี้อาดมาเชื่อว่า มีฝรั่งที่เรอบรมไปแล้วราว ๆ หมื่นคน มีคนไทยบางคนเขารู้สึกว่าอาดมาไปสนใจฝรั่งมากเกินไป กับคนไทยไม่ค่อยสนใจ แต่ท่านอาจารย์ไม่มองอย่างนั้น ท่านกลับส่งเสริม...ท่านอาจารย์พูดแรก ๆ ว่า เราจะสร้างสวนโมกข์ให้ฝรั่งอยู่สักแห่ง ไม่ต้องรบกวนหมา คือฝรั่งที่มาในสวนโมกข์ หมามันเห่า ไปที่ไหนหมามันเห่า (ยิ้ม) แล้วพอดีปีนั้นที่อาดมาสร้างก็เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ท่านอาจารย์ก็ถือโอกาสถวายเป็นพระราชกุศล ท่านอาจารย์ซื้อที่ดินแล้ว แต่ไม่รู้ว่าใครจะมาทำ อัดมาก็เลยตัดสินใจ ถ้าท่านอาจารย์ทำแล้ว ซื้อแล้ว ก็ทำ อัดมาก็เลยมาสสำรวจ ทำเองเลย ขวนฝรั่งมาทำอะไรต่าง ๆ ทำจนกระทั่งสำเร็จ แล้วก็ใช้มา ๑๐ ปี เพิ่งปรับปรุงใหม่ตอนที่ท่านอาจารย์สิ้นบุญไปแล้ว...

“ท่านอาจารย์มองไกลมาก เมื่อท่านมีโครงการมากแต่ท่านไม่ทำอะไรที่เดียวหลายอย่าง ต่อมาบังเอิญอาดมาไปพบดอนเคียมอาดมาเอามาเสนอท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์บอกว่าที่มันดี ถ้าเขาขายก็ซื้อไว้ พอซื้อไว้ก็ไม่มีคนทำอีก อัดมาก็ทำอีก ทำสำหรับพระชาวต่างประเทศ คือท่านอาจารย์พบกับสันติกโร ท่านอาจารย์บอกว่า...ถ้าจะให้ มีประโยชน์ พระต้องอยู่ที่ที่เงียบ ๆ ทำหนังสือด้วย เพื่อ

โครงการธรรมมาตา

เผยแผ่ด้วย สันติวิธีที่ชอบ อาตมาก็เลยรับทำให้พระชาวต่างประเทศ พอดตรงนั้นเสร็จ อาตมาก็จะหยุดแล้ว ท่านอาจารย์บอกอย่าเพิ่งหยุด ทำธรรมมาตาต่อ ทำเป็นขั้น เป็นขั้น ๆ พออาตมามาทำได้ ๓-๔ หลัง ท่านอาจารย์ก็สิ้นบุญ แต่ก็มีมาทำต่อ นี้ก็จะเสร็จแล้ว...

“เรื่องธรรมมาตาอาตมายังไม่ได้รู้รายละเอียด เป็นแต่ท่าน อาจารย์เขียนไว้บางแห่งเท่านั้น เพราะฉะนั้น...จะค่อนข้างยากกว่าที่ ทำมาแล้ว ท่านอาจารย์ไม่ได้บอกรายละเอียดเพราะท่านสิ้นบุญไป เสียก่อน เพราะฉะนั้นเราต้องเอาหลักฐานต่าง ๆ มาประมวลแล้วเอามาใคร่ครวญ แล้วเราก็คิดกัน ท่านอาจารย์ท่านเคยคิดว่าผู้หญิงมีความสำคัญ ท่านคงจะเห็นประโยชน์ หนึ่ง คือว่าต้องการตอบแทน โยมมารดา ท่านอาจารย์เคยพูดว่าโยมแม่ไม่มีโอกาสมาอยู่วัด มา

ปฏิบัติธรรม อาตมาคิดว่าอันนี้เป็นจุดสำคัญอันหนึ่งที่ท่านอาจารย์ต้องการจะตอบแทนบุญคุณของโยมมารดา ให้ผู้หญิงมาอยู่เพราะท่านถือว่ามีความสำคัญ ท่านอาจารย์ท่านวิริยะ โครงการอย่างนี้ทำไปที่ละอย่าง ๆ แต่ในใจของท่านมีหลายอย่าง แต่ไม่บอกใคร อันนี้เสร็จแล้ว ก็ต่ออันนี้...

“อาตมาคิดว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญมาก ถ้าเราทำอะไรหลายอย่างหัวมันวุ่นวาย คนที่รับงานรู้สึกว่างานมันหนักเกินไป ทำไปที่ละอย่าง ๆ ถ้าเราทำอย่างหนึ่งสำเร็จ ต่อไปอันที่สองก็ได้กำลังใจจากอันที่หนึ่ง อันที่สองก็สำเร็จเอง มันเป็นเหตุเป็นปัจจัยทั้งนั้น...

“ท่านอาจารย์เคยพูดว่า ทำงานกับคน เมตตาขันติมากเท่าไรยิ่งดี ขันติยิ่งมีความสำคัญมาก อดทนมาก ไม่ใช่ผู้น้อยจะเป็นผู้ทน ผู้นำจะต้องอดทนมากกว่าผู้ตาม และต้องมีเมตตา มีความรักงาน มองเห็นประโยชน์ ถ้าเราตั้งใจอุทิศต่อพระพุทธเจ้า งานทุกอย่างไม่ยาก ที่มันยากเพราะเราไปตามใจกิเลส ไปเรื่องตัวตนที่มันอยากจะดีอยากจะเด่น อันนี้ต้องเอาออกให้มันน้อยลง ๆ ให้เห็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา...

“อาตมาใช้มาตลอด ขันติ... ใช้อย่างหนักมาก อดทน ๆ อาตมาคิดตัวเลขอย่างนี้ ยกตัวอย่างว่า มีคนหนึ่งเขามารบกวณ อาตมาคิดว่าปีหนึ่งเขามารบกวณกี่วัน วันหนึ่งเขามารบกวณเราก็ชั่วโมง เมื่อเรามาคำนวณแล้ว ที่เขามารบกวณเราปีหนึ่งไม่กี่วัน เพราะฉะนั้นถ้าเขามารบกวณ เราทนตอนนี้ได้ ปัญหามันก็จะหมด อาตมาต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ อาศัยความอดทน ให้กาลเวลามันจะช่วยด้วย ๆ และมันจะผ่านไป ๆ ถ้าเราไม่อดทน มันระเบิด มันแตกเสียก่อน มันหักเสียก่อน ประโยชน์ก็ไม่เกิด...

“ตอนนี้เอาตามองเห็นว่าประเทศไทยอยู่ในภาวะที่ลำบาก เป็นหนี้ต่างประเทศเหมือนอย่าง เป็นหนี้สงคราม สงครามเศรษฐกิจ เอาตามากก็เห็นว่าต้องช่วยเหลือประเทศ โดยเฉพาะรัฐบาล มองเห็นว่า การที่ชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่ในเมืองไทยมาก จะได้เงินก้อนนี้ มากกว่าอย่างอื่นและเร็วด้วย เอาตามาคิดว่าถ้าชาวต่างประเทศเข้ามา อยู่ในเมืองไทย แล้วได้สิ่งที่ดีที่สุดที่เรามีในเมืองไทย ฝรั่งเศสชอบคุณ เมืองไทย และประการที่สอง เขาจะไม่มาเบียดเบียนคนไทย ถ้า มิฉะนั้นเขามาสนุกสนาน หากความสุขสำราญกับคนไทย เอาเปรียบ คนไทย ถ้าเขาไม่ได้ธรรมะ จะได้สักกี่คนก็ตามใจ แต่เอาตามาคิดว่า ต้องทำ เพราะฉะนั้นเอาตามาจึงออกไปเกาะสมุยบ้าง ไปสองครั้งแล้ว มีเพื่อนไปด้วยทั้งคนไทยและฝรั่งด้วย...ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ มีฝรั่งที่ เขามาคุยธรรมะ มานั่งสมาธิ อยู่ ๕-๖ วัน มีฝรั่งประมาณ ๓๐-๔๐ คน เอาตามาคิดว่าจะลงไปอีก จะทำไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเราทำไม่ไหว เพื่อเจตนาจะช่วยเหลือประเทศชาติในภาวะที่ลำบาก และประการที่ สอง ต้องการจะเน้นให้เห็นว่าไม่มีอะไรที่จะแก้ปัญหาได้นอกจาก ธรรมะของพระพุทธเจ้า เราต้องเอาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาแก้ ปัญหา...

“เอาตามาคิดว่าฝรั่งถ้าเขาเข้าใจต่อไป เขาบอกต่อ ๆ ไป มัน เป็นการสร้างสันติภาพในโลก บางทีคนไทยคิดง่าย ๆ คิดว่าภาวะ ลำบากอย่างนี้เปิดบ่อนกาสิโนก็ได้เงินมาก ๆ เอาตามาคิดว่าไม่ควร จะทำ ถ้าเลิกได้ทั้งโลกก็จะดี เพราะเป็นอบายมุข การพนันทั้งหลาย เงินมันมิได้เกิดดอกออกผล ออกมาสองกอง คนนี้ชนะเอาอันนี้มา คนนี้ชนะเอาอันนี้ไป ในที่สุดมันหมดไปเลย ทำให้คนตามใจตัวเอง อบายมุขต่าง ๆ ต้องเลิกไม่ควรจะส่งเสริม แม้เราจะยากจน การเปิด

ปอนกาสิโนนี้ไม่ควรจะทำ เราควรคิดไกลด้วยการช่วยโลกด้วย ถ้าในโลกมันเล็กลงบายนุขตรงนี้ โลกจะดีขึ้น อาตมาคิดว่าถ้ารัฐบาลมองเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิด มาจากกิเลสที่เกิดในใจคนแต่ละคน แต่ละคนต้องช่วยแก้ปัญหาให้ตัวเองก่อน ถ้าเราแก้ได้ คนที่หนึ่งแก้ได้ คนที่สองแก้ได้ คนร้อยคน พันคน แสนคน ล้านคน ก็แก้ได้หมด ถ้าเราไม่แก้แล้ว ใครจะแก้ให้เรา มันไม่มีทาง ฉะนั้นเราต้องส่งเสริมเรื่องธรรมะให้คนมองเห็น แล้วก็นึกถึงพระพุทธเจ้า ว่าคนกำลังมัวเมาอยู่ในกามคุณ พอได้ฟังธรรมะของพระองค์แล้ว กลับมาสนใจธรรมะเหล่านั้น ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้ประเสริฐ คือโดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องการได้สิ่งที่ดีกว่า ถ้าเขามาพบความสงบ สิ่งเหล่านี้เขาจะเลิกไปเอง อาตมาคิดว่าวิธีนี้เท่านั้นที่จะแก้ปัญหา เราต้องทำเองด้วย ไม่ใช่ดีแต่พูด...

“สิ่งแรกที่สุดที่อาตมาประทับใจท่านอาจารย์...แล้วก็ปฏิบัติเป็นนิสัยมาด้วยก็คือที่ท่านอาจารย์ว่า **คดสั้น ออกตัญญูเสื่อม** เราทำอะไรก็ต้องมีความซื่อตรง ซื่อตรงต่อตัวเอง และก็ต้องมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้ที่มีบุญคุณ อย่ามีอคติเด็ดขาด ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะโกรธ ลำเอียงเพราะกลัว ลำเอียงเพราะเขลา พยายามไม่มีอคติ ให้จิตใจเป็นธรรม อาตมาก็ถือหลักอย่างนี้ ให้มีความกตัญญูทวดเวที่ต่อท่านอาจารย์ มรดกที่ท่านอาจารย์พูดไว้ในหลาย ๆ แง่ แต่ที่อาตมาเอามาใช้โดยสรุปก็คือ **หนึ่ง เรื่องกตัญญูทวดเวที่** ให้เป็นคนซื่อตรง ไม่ใช่ทำเพื่อลาภ เพื่อสักการะ เพื่อเสียงสรรเสริญ เราไม่มุ่งหวังอย่างนั้น แล้วก็ให้มีสติสัมปชัญญะเพิ่มขึ้น แล้วก็พยายามที่จะให้เข้าถึงหัวใจพระพุทธศาสนา และที่สำคัญอันหนึ่งท่านบอกว่า จะทำอะไรให้พิจารณาอย่างน้อยสักร้อยครั้ง เราพิจารณาว่าถูก

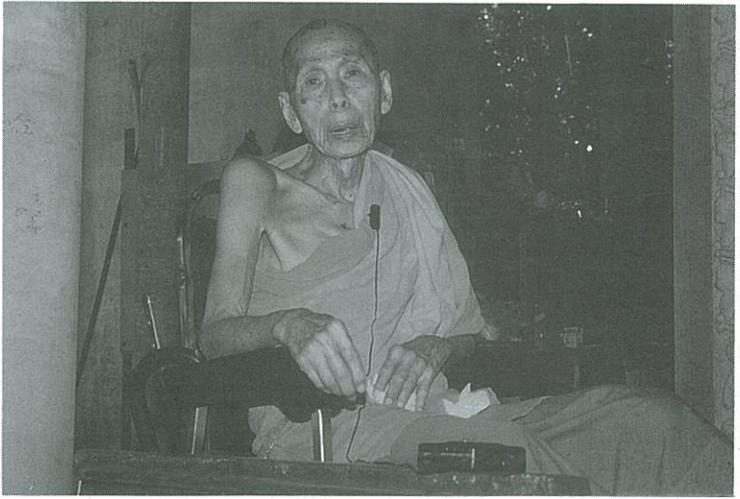
แล้ว ถูกแล้ว ให้ทิ้งไว้ก่อน แล้วมาพิจารณาใหม่ ถูกแล้ว ถูกแล้ว
ปล่อยไว้ก่อน ตัดสินใจ ใคร่ครวญจนเห็นชัดเจน เมื่อแน่นอนแล้วไม่
เปลี่ยนแปลง...นี่คือมรดกที่ได้จากท่านอาจารย์...

“เราทุกคนมี Buddha’s nature : พระพุทธเจ้าโดยธรรมชาติ
พระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในใจของทุกคน คือมีจิตที่สำนึกรู้ เช่นเราไปทำผิด
มาสำนึกรู้ที่หลังแต่ไม่ทันในขณะนั้น แต่มันทำให้สำนึกว่าไม่น่าจะทำ
เลย ความรู้สึกอันนี้เรียกว่า จิตพุทธะ อยู่ข้างใน ถ้าเราอบรม มันก็
จะงอกงาม งอกงามเหมือนกับเมล็ดของต้นโพธิ์ ในนั้นไม่เห็นต้น ไม่
เห็นใบ แต่เราเอาไปปลูก มันก็จะออกขึ้นมาเป็นต้นเป็นใบ เป็นผล
มันเป็นอย่างนั้น ความสุขความทุกข์ทั้งมวลอยู่ที่จิตขณะหนึ่งเท่านั้น
จิตเป็นอย่างไร โลกเป็นอย่างนั้น จิตร้อนโลกร้อน จิตเย็นโลก
เย็น อยู่ที่จิตของเรา เพราะฉะนั้นจิตนั้นสำคัญ ถ้าเราไม่อบรมจิตก็
เข้าถึงไม่ได้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ทำให้มาก อบรมให้มาก และ
ต้องคบกับกัลยาณมิตร สถานที่ก็เหมือนกัน ต้องเป็นสัปปายะพอ
สมควร เพราะฉะนั้นสวนโมกข์ อาตมาคิดว่าในฐานะที่อาตมารับผิดชอบ
ชอบ จะส่งเสริมให้คนปฏิบัติธรรมมากขึ้น...”

หลวงตาไสว สิวญาโณ

ตอนหนุ่ม ๆ หลวงตาเคยเป็นอะไรมาหลายอย่าง เป็นผู้จัด
การโรงหนัง ผู้จัดการโรงเลื่อย เป็นผู้จัดการแขวงบริษัทซิงเกอร์ที่เคย
สร้างสถิติการจำหน่ายชนะทุกแขวงในประเทศไทย

ชีวิตของหลวงตาทั้งระหกระเหิน ทั้งระเหเร่รอน แม่ของหลวง
ตาดายจากไปตั้งแต่หลวงตายังเล็กมาก ส่วนพ่อมีภรรยาใหม่ ทั้ง

หลวงตาไสว สิวญาโณ

หลวงตาไว้กับคุณตา หลวงตาเคยบอกว่า ชีวิตในวัยเด็กนั้น ‘รักพ่อ รักแม่ไม่เป็น’ เมื่อเติบโต แต่งงาน มีลูก ลูกก็ตายหลังคลอด แล้วไม่มีอีกเลย หลวงตาไม่เคยได้เลี้ยงลูก ทำให้รักลูกไม่เป็นอีก

เมื่อชีวิตพลิกผันเปลี่ยนไปมามากเข้า หลวงตาก็เริ่มเบื่อหน่าย ประกอบกับสุขภาพไม่ดีหลายอย่าง เริ่มหันเหทิศทางชีวิตสู่ความสงบ

หลวงตามาอยู่สวนโมกข์ตอนอายุ ๕๖ ตั้งใจเอาชนะโรคภัย และอุปสรรคทุกอย่าง หลวงตานำเทคนิคการชื้อชาย โฆษณา ที่เคยเรียนรู้มาใช้กับการเผยแผ่ธรรมะ เป็นอีกหนึ่งกำลังสำคัญที่ช่วยท่าน พุทธศาสนประกาศธรรมะ

วิธีการของหลวงตาสนุก... น่าสนใจ โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ กลุ่ม

เป้าหมายสำคัญ หลวงตาพยายามปลูกฝังความรักความใฝ่ดีให้เกิดขึ้นในใจของผู้มาเยือน ความรักที่หลวงตาบอกว่าไม่เคยสัมผัสเมื่อครั้งเป็นฆราวาสนั่นคือ รักพ่อ รักแม่ รักลูก และรักตัวเองในวิธีที่ถูกต้อง

ไม่มีตัวเลขใดยืนยันได้ว่ามีกี่ครอบครัวที่เลิกละอบายมุข มีความสุขได้เพราะหลวงตา

แม่ปีนี้จะอายุ ๙๔ ปี แต่หลวงตาก็ยังคงทำหน้าที่สืบสานงานธรรมะตามแนวทางของท่านอาจารย์ ‘พุทธทาสภิกขุ’ ด้วยความสุขและสนุกตามหน้าที่

“รู้สึกประทับใจท่านอาจารย์ที่มีสติตื่นอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก อันนี้สำคัญมาก คือท่านทันเหตุการณ์ทุกอย่างหมดเลย เช่นอย่างเครื่องหาย ก่อนที่ท่านจะสิ้นท่านได้ทำตึก ๔ ชั้น กำลังก่อสร้างเครื่องผสมปูน ๒ เครื่องหาย แล้วก็มาบอกว่าหายแล้วไม่ต้องติดตามซื้อใหม่เลยก็แล้วกัน... อย่างไอ้เครื่องสูบน้ำไซ้ใหม่ที่หัวเรืออันนี้ ประตูดันนี่ เครื่องผสมปูน เครื่องสูบน้ำ พอหายก็บอกให้ซื้อใหม่ไม่ต้องติดตาม มันเป็นอย่างนี้...นี่ท่านทันเหตุการณ์อันนี้สำคัญมาก สำคัญจริง ๆ...”

“แต่ก่อนวัดเราไม่มีตู้บำรุงวัด ไฟฟ้าไม่มี ต้องหาเงินไซ้ใหม่เอาตมาเลยหัดเขียนรูปพระอาจารย์พุทธทาส เป็นด้านข้าง ๆ เท่าองค์จริงเลย พอเขียนได้มาก ๆ ก็ไปช่วยปั้นอีกแล้ว บั้นก็ไม่เป็นก็ไปดูเรือนเพาะช่างเค้ากำลังสอน ก็เลยถามวิธีปั้นหล่อ เอาพระจากไม่เป็นเลยมาช่วยกันทำเป็นอย่างนั้น มาหัดทำเอาที่นี้ทั้งนั้น...”

“เอาตมาเคยผ่านชีวิตมามากมาย คือทำงานหลายอย่าง ที่ดีที่สุด คือบริษัทจักรเย็บผ้าซิงเกอร์ เค้าสอนค้าขายว่าต้องขายกับพวก

ไม่ซื้อ เพราะพวกซื้อมันอยู่ในกระเป่าแล้ว ใครไม่เลิกก็ให้เลิก เลิกสูบบุหรี่ ท่านอาจารย์บอกท่านทำไม่ได้ อย่างให้เค้ารับศีล มันจะรับไม่รับอย่างไรมันบังคับไม่ได้ อาตมาเรียนมา...เลยถือโอกาสเลยทำหน้าที่นี้แล้วเรียกคนเข้าวัด...

“เรามีวิธีค้าขาย ต้องขายกับพวกไม่ซื้อ เด็กมานี้แจกตุ๊กตาตัวหนึ่ง ไปที่บ้านเพื่อนเห็นน้องเห็นแย่งกัน สาธุ...หลอกเด็กเข้าวัด...”

“เด็กมาผู้ใหญ่มันก็ต้องมาด้วย ทีนี้ผู้ใหญ่ฆ่าเด็กเสีย สูบบุหรี่กินเหล้า เล่นการพนัน ท่านอาจารย์บอกท่านทำไม่ได้ อย่างให้เค้ารับศีล เค้ารับไม่ได้ ท่านทำไม่ได้ได้อย่างนั้น อย่างคนสูบบุหรี่ ก็จะถามว่าสูบบุหรี่ดีมั๊ย ก็ไม่ดี เอาตั้งแต่เด็ก ๆ ก่อน อนุบาลจนถึง ม.๓ หลวงตามีปัญหาถาม ครูคนแรกของหนูคือใคร ที่สอนกินข้าว สอนอาบน้ำ สอนแต่งตัว ครูอยู่ที่บ้านมี ๒ คน ผู้ชายคน ผู้หญิงคน...คือใคร คนแรกคือพ่อแม่ สอนให้หมดเลย พ่อแม่สอนให้ด่าเค้ารึเปล่า เด็กมันเถียงเลยว่า พ่อแม่ไม่สอนให้ด่า คำด่าคือคำหยาบ อ้าว! แล้วไปโรงเรียนครูสอนให้ด่าใหม่...ไม่ได้สอน ครูสอนหนังสือ ตกลงพ่อแม่ไม่สอนให้ด่า ครูไม่สอนให้ด่า งามจริง ๆ ใครด่าไม่เป็นบ้างยกมือขึ้น ด่าเป็นทุกคน คำด่าหนูเรียนมาจากใคร ทีนี้ไม่ว่าคิดไปคิดมาเพื่อน ๆ สอน คำด่าเป็นคำหยาบ หนูฟังดี ๆ นะ ชาวบ้านธรรมดาพูดจาเรียบร้อย กิริยาเป็นผู้ดี กับเศรษฐีด่าทั้งวัน กล่าวคำหยาบทั้งวันเช่น โพร่ หนูอยากเป็นใคร ก็อยากเป็นผู้ดีใจ เป็นโพร่ทำไม ถ้าอยากเป็นผู้ดี ให้เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เถียงพ่อแม่ ลูกที่ดีเค้าไม่ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุด เลวที่สุดก็มีอยู่ ๕ อย่าง ฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ ฆ่าพระอรหันต์ พ่อแม่เปรียบเหมือนพระ งามที่เถอะ ใครไม่เคยทำให้พ่อแม่โกรธ ยกมือขึ้น...ไม่มี โกรธก็หน...มันหัวเราะเหะ ๆ นับไม่ถ้วน ไม่

ศิลปะเหล่านี้ ขอก็ไม่ให้ ชื่อก็ไม่ขาย แต่มอบให้กับผู้ที่เล็งสิ่งเสพติด

กล่าวขอโทษไม่อายหรือ ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ เป็นลูกดีของพ่อแม่ ไม่ทำให้พ่อแม่ทุกซี้ใจ ไปกราบแม่กราบพ่อ มันก็เกิดปีติ...

“ท่านพุทธทาสที่ท่านชั้นหนึ่งเลย การปกครองชั้นหนึ่ง และดูแลพวกเจ็บป่วยชั้นหนึ่ง ทุกอย่างดีหมด ให้ความสะดวกทุกอย่างหมด เช่น เวลาท่านสอน ท่านพูดดีทีเดียว จะขนานบให้เห็นแล้วก็ดีเดียวเลย แล้วไม่ซ้ำไม่ย้ำอีก ไม่พูดซ้ำซาก ไม่ให้คนเบื่อ ไม่จู้จี้

“ตอนหลังนี้ท่านถามว่าต้องการอะไร เรายกมือไหว้ ถ้าขึ้นบอกรต้องการ ท่านก็จะย້อน...อยู่จนปานนี้จะเอาอีกหรือ (หัวเราะ) มีตัวกู...ของกูอีกหรือ เราก็ไม่ตอบ ยกมือไหว้ ถ้าขึ้นตอบเสร็จอีก...จะเอาอีกหรือ เราเสียท่า...ท่านลูกไม่มาก (หัวเราะเฮ้อ ๆ)...

“...อยู่กับท่าน ๓๐ ปี ถ้ายังไม่ได้ปัญญา ก็แยสิ ยังเหลว ๆ

ไหล ๆ อยู่ก็เสร็จจสิ เรามาเพื่อการหลุดพ้น ก็ทำอะไรไม่ดีเยอะแยะ
บ้านปลายก็ต้องทำให้มันดีที่สุดใน เพื่อแก้ไขอันนี้ และเดี๋ยวนี้ก็ยังทำดี
ที่สุด ยังอยู่ช่วย ทำงานทุกอย่างเรียบร้อยหมดเลย ทำได้ทุกอย่าง
หมด ก็ทำอย่างนี้มาเรื่อย ๆ ไม่ทิ้งงานของท่านอาจารย์...

“กับเด็ก ๆ เนี่ยต้องคุยกับเค้า ยอเค้าด้วย อ้าว! เด็กเค้าชอบ
ยอ ถ้าดูไม่มา เอาเด็กมาได้ ผู้ใหญ่มั่นต้องมาด้วย อันนี้แหละจงใจ
อย่างนี้ให้เค้าเลิกกินหมาก ตะบันหมากเรียงเป็นแถวเลย ให้คนแก่
เลิกกินหมากง่ายที่ไหนเล่า กินมาแต่สาว หาวเดี๋ยวลม...อายุ
เท่าไรแล้วละ ๘๕ แล้ว เลิกทานหมากได้ไหม แกหัวเราะทันทีเลย
มันกินมาตั้งแต่สาว หมากเลิกไม่ได้ หาวเดี๋ยวลม อายุ ๘๕ ทำ
สมาธิหรือเปล่า...ทำสิ ทำไม่ไม่ทำเล่า ไม่ใกล้ฝั่งตายเมื่อไหร่ไม่รู้
แน่นอนเลย ทำเป็นนิจศีล เอ! ก่อนทำสมาธิยังไง ก็ถวายชีวิตให้
พระพุทธเจ้า แหม! ถวายชีวิตพระพุทธเจ้ายอมได้ แต่หมากเลิกไม่ได้
คนแก่ที่ค่ายลูกเสือผูกคอลูกเสือชาวบ้านสูบบุหรี่มาเยอะ โยมเป็น
ลูกเสือชาวบ้านสู้อยู่ตาย คอมมิวนิสต์มีอาวุธเอ็ม ๑๖ ขว้างระเบิดนะ
อาวุธไม่ต้องพูดถึง สู้อยู่! สู้อยู่! ยอความจริง ๆ ลูกเสือชาวบ้าน สู้อยู่!
สู้อยู่! บุหรี่, ใบบาย, ใบบายยังสู้อยู่ไม่ได้ (หัวเราะ) สนุก...ทำงานสนุก
เฮ้อ...เฮ้อ ทำให้เค้าเลิกได้นี้แหละทำหน้าที่ สนุกไปตามหน้าที่ ท่าน
สอนคนให้หลุดพ้น แต่คนจะเอาไม่เอาเนี่ยแล้วแต่...

“ใครรักษาความตายไว้ได้บ้างเล่า ให้กิเลสมันตายเถอะ
อย่างทำสมาธิ หลับตา จิตมันยังไป เดียวไปโน่น เดียวไปนี่ ไม่ถึงเข้า
มา ถ้ามาคุยอาตมาจะถาม นั่งหลับตาไปโน่นไปนี่ สู้อืมตาไม่ได้
สมาธิลืมตาแน่กว่า เห็นก็ว่าได้เห็น ได้ยินก็ว่าได้ยิน นั่นสำคัญมาก
อาตมาเองถ้าไม่ได้บวช ก็ตายแล้ว เป็นโรคปวดหัวเป็นประจำ เป็น

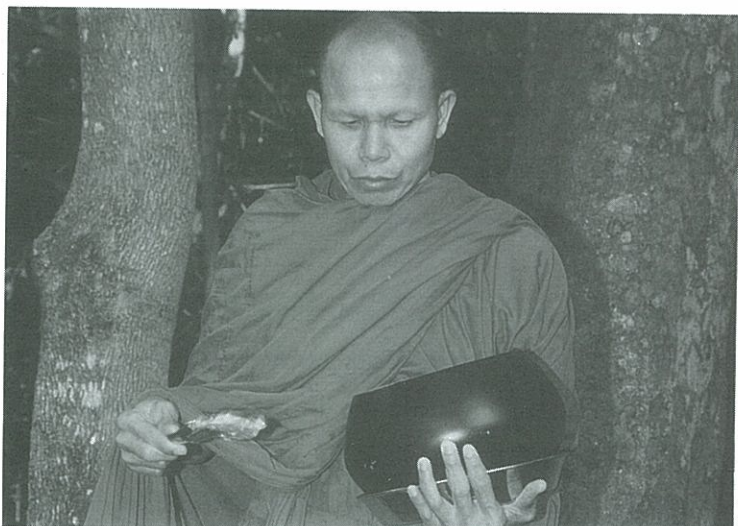
โรคระบาดไข้เลือดออก เป็นต่อมลูกหมากโต รักษาตอนเป็นพระหายหมด คือเราไม่เอา หยุดชะ วันนี้ต้องทำดีที่สุด ดีที่สุด ท่านอาจารย์สอนเอาตมาอย่างหนึ่ง เป็นโรคปวดหัวเป็นประจำ ท่านเทศน์บางวันนอนสบาย ทำงานเต็มที่ บางวันไม่สบายตัว ตัวกูไม่สบาย นี่ก็กูไม่สบาย เวลาอาตมาปวดหัว พระเรียกหลวงตา หลวงตามาแล้ว คนมาเป็นยาของเรา ก็ใครรักษาความตายได้บ้าง เกิดมาแก่แล้วก็ต้องตาย อาตมาเป็นต่อมลูกหมากโต ไปผ่าตัดที่ศิริราช กินยาได้ใหม่ หมอบอกไม่ได้ ผ่าตัดอย่างเดียว มันคันขี มันเจ็บขนาดหนักเลย ก็ต้องทนเอา ก็ฉันผ่าตัดให้เธอแล้ว เธอเอาเงินให้ฉัน เอาทุกอย่าง คือเอาชนะใจตัวเอง อยู่กับอาจารย์ ๓๐ ปีไม่ได้อะไรมาเลยก็แย เพราะทำไม่ดีมาหลายอย่าง ต้องเอาคืน ทุกวันก็ทำอย่างนี้ ไม่ให้เสียชื่อ...

“มรดก ที่ท่านพุทธทาสฝากไว้ก็...เรื่องไม่มีตัวกู ของกู หลับตายังคิดไปอีกใช่ไหม ยังคิดไปโน่นไปนี่ สู้สมาธิลืมตาไม่ได้ อยากเห็นเราก็เห็น หมดเรื่อง ไม่เอาเรื่อง ได้ยินเราก็ได้ยิน อย่างสุนัขเห่าเห่าใคร ไม่ส่งต่อไม่มีเรื่อง ไม่เอาเรื่อง อย่างมาหลอกฉันเลย ทำเพื่อผู้อื่น ที่สำคัญที่สุด ตัวเองไม่มีเห็นแก่ตัว...

พระสิงห์ทอง เขมมิโย

จากหนุ่มขอนแก่นที่ไม่รู้หนังสือ หากศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการแสวงหาครูบาอาจารย์เพื่อการพ้นทุกข์ ดันดันจากอีสานสู่สวนโมกขพลาราม หวังฝากตัวเป็นศิษย์แห่งพุทธทาสภิกขุ

ชีวิตในทางธรรมไม่สะดวกตายอย่างที่คุณคิด พระสิงห์ทองต้องต่อสู้กับตัวเองอย่างหนัก บางครั้งถึงกับหนีกลับบ้าน ในที่สุด ดวง

พระสิงห์ทอง เขมิโย

แสงแห่งชีวิตเริ่มทอประกายเรืองรอง เมื่อหลวงพ่อกุฑกฐาสภิกขุเอ่ยชวนให้เข้ามาจับใช้ใกล้ชิด

“ทอง เธอมาอยู่กับเราเถอะ เธอจะได้มีความรู้อะไรเป็นพิเศษบ้าง”

๒๓ ปีผ่านไป ชีวิตที่มีหน้าที่ดูแลรับใช้ท่านกุฑกฐาสภิกขุ เก็บเกี่ยว ‘ความรู้’ ได้มากมายเพียงใด ไม่มีผู้ใดล่วงรู้ชัด

หากในวันนี้ วันที่ ‘ที่พึ่งของชีวิต’ จากไปครบห้าปี พระสิงห์ทอง เขมิโย เปลี่ยนจากพระที่อ่านหนังสือไม่ออก ให้ศีล ให้พร ญาติโยมไม่เป็น มองสมาธิเป็นเรื่องเล่น ๆ น่าเบื่อ เป็นพระผู้ค้นพบแนวทางชีวิตที่มีพระธรรมเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง รับผิดชอบการนำปฏิบัติสมาธิ อบรมธรรมะแก่เยาวชน พุทธภาษากลางสื่อสารกับ

ญาติโยมชดถ้อยชดคำ อ่านหนังสือ ‘อริยสังจากพระโอบุษฐ์’ จบภายใน ๑๔ วัน ติดตามด้วยพระไตรปิฎก และผลงานของท่านอาจารย์พุทธทาสอีกหลายต่อหลายเล่ม

พระสิงห์ทองวันนี้ ‘ใกล้ขีด’ ท่านพุทธทาสมิใช่แค่ความทรงจำ หากยังกระจ่างใกล้ในรอยทางแห่งจิต ยืนยันมั่นคงต่อการใช้ชีวิตบนหนทางธรรม

และนี่คือประสบการณ์จากส่วนเล็ยวสำคัญในชีวิต ของพระที่ได้ชื่อว่า ‘รับใช้ใกล้ขีด’ トラบกระทั่งเวลาสุดท้ายของท่านพุทธทาสภิกขุ

“แต่ก่อนอาตมาก็เป็นคนทำอะไรไม่เป็นเลย อ่านหนังสือไม่ออก ชักเสื้อผ้าไม่เป็น ตีตะปู้ชักตัวก็ยังไม่เป็นเลย ก็ท่านสอนเกี่ยวกับการใช้ภาษาพูดกับคนให้เหมาะสม กับให้อ่านหนังสือ วิธีที่ท่านอาจารย์สอนคนนี่คือ ให้ทำทุกวัน ให้ขยัน มันจะขยันไม่ขยันช่างมัน แต่ใช้มันทุกวัน ท่านก็จะให้อ่านหน้าของทำบุญ ใครมาอ่านแทนไม่ได้ อ่านไม่ออกทำไง อ่านไม่ออกก็เห็ง้อออกแทนสิ อ่านทุกวันเลย ท่านอาจารย์ท่านจะรู้ว่า ถ้ามันไม่หัด ต้องไล่มันอย่างนี้จนขยัน ตื่นขึ้นเป็นอันต้องเจอ ต้องกลัว อย่างอื่นไม่กลัว กลัวอย่างเดียวคือจะอ่านหนังสือ ท่านก็จะให้อ่านทุกวัน ความกลัวใจ นี่เป็นวิธีการของท่านอาจารย์ จะไม่ยอมให้ใครอ่าน...

“ต่อมาท่านก็ให้อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน อ่านหนังสือทุกชนิดเลย ขอให้มิตัวหนังสือ ได้อ่านหมดเลยแหละ อ่านดัง ๆ ถ้าออกตรงไหนไม่ได้ท่านก็จะเน้นอยู่ตรงนั้นแหละ เราไม่หงุดหงิดนะ เรารู้ว่าท่านสนใจเรา เราเคารพฟัง อาศัยความเคารพ จะไม่ปริปากว่าทรามานคือถ้าเราเป็นเด็กของใครนี่ เราต้องอาศัยใจเป็นเกณฑ์ อาศัยว่าเคารพกัน ได้-ไม่ได้ มันคืออีกตัวหนึ่ง แต่มีความเคารพ ถ้าท่านให้ทำ

อะไรก็ตาม ทำด้วยความเคารพ ไม่ใช่ขอร้องได้ ไม่ใช่ดินรนอยากจะทำ
อ่านออก แต่เคารพท่านอาจารย์จึงอ่านออก

“ท่านอาจารย์นี่อดทนมาก เราจะเห็นว่าท่านอดทน จะไม่กวน
เราเป็นเด็ดขาดเลย แล้วเวลาท่านป่วยเนี่ย เราไม่เคยเทอะจจะ
บัสสวาท่านเลย ไม่เคย ถ้าปวดท่านก็จะเดินไปที่ส้วมทุกที อยู่ยังไง
ท่านก็ลง ดึกยังไงท่านก็ลง ต้องลงไปส้วม ท่านอาจารย์ครับ ส้วมก็
ตรงนี่ครับ ไม่เอา...เธอต้องเอาเราลงไป ห้ามขึ้นมานะ ไม่ใช่ว่าลง
ไปแล้วขึ้นมาได้นะ...บางทีฟุบอยู่ในนั้นเลย อาศัยว่าเราคอยดูท่าน
อาจารย์ ก็ต้องประคองกันอยู่เรื่อย ๆ ท่านอาจารย์...เฮ้ โยก ๆ เขก ๆ
ทำไม ก็ชกเยอกัน ท่านอาจารย์ตั้ง...มันเป็นราวเหล็กไง ท่านอาจารย์
ตั้ง พอท่านอาจารย์เอนมากก็ค่อย ๆ เอามือประคอง...ไม่ได้ห่างท่าน
อยู่ข้างหลังท่านพอดี อาศัยว่าเอาตัวเนี่ย พอท่านเอนมาเราค่อย ๆ
ท่านก็นั่งลงกับตัวเราพอดี ก็ค่อย ๆ แต่เอาไม่อยู่ ใครจะเอาอยู่ เราสี่
สิบเก้ากิโล ท่านเกือบร้อยกิโล (หัวเราะ) เราก็หมดกำลังสิ ลงไปนั่ง...

“ถ้าอาจารย์ไม่สบายเนี่ย สังเกตง่าย ถ้าวันไหนไม่เก็บผ้า
แสดงว่าวันนั้นท่านอาจารย์แยแล้ว ผ้าห่มผ้าอะไรเนี่ย ท่านอาจารย์
จะเก็บเองหมดเลย ไม่กวนคนไหน เรื่องส่วนตัวท่านนี้จะยากที่สุด แทบ
จะไม่ได้ใช้เลย จะซักผ้านี้ต้องแอบซัก ไม่เคยใช้หรงอก ไม่เคยถอดผ้า
โยนให้ซัก มีทางเดียวคือว่าต้องดูว่ามันเหม็นหรือเปล่า เราต้องคอยดู
คือคนที่อยู่กับผู้ใหญ่ก็ต้องคอยดู ท่านจะสร่งน้ำตอนเย็น ต้องติด
ตามเอาผ้าเนี่ยไปเปลี่ยนซะ ก็คอยติดตามท่านอยู่ คอยดูแล เอาลง
แช่น้ำเลย จะไปตามไม่ได้ ถ้าถามละก็ไม่ได้ซักหรงอก แต่พอท่าน
อาจารย์อาบน้ำเราต้องเอาถังมาลงไปแช่ แช่ ๆ ท่านอาจารย์มา ถาม
ว่า เอ้า...ผ้าเราไปไหนละ ผมแช่แล้วครับ อ้าว...แฮม มันเพิ่งซักเมื่อ

วานนี้ ชักทำไม มันเปลือง มันเหม็นแล้วครับ ไม่ว่าจะกันหรือก ก็แค่นั้น...

“ท่านอาจารย์นี่นำเอาเป็นตัวอย่าง เด็กสมัยนี้จะไม่ค่อย
อย่างกระดาดชำระเนี่ย วันสุดท้ายท่านอาจารย์นั่งบนโถส้วมเนี่ย
อย่างที่เรา นั่งกันนะ เราก็ยืนข้าง ๆ เนี่ย เอะละ ยืนกันอย่างนี้เลยละ
ตั้งทิวชู้ขึ้นมาสองอัน แผ่นพับ ๆ อาจารย์ไม่พูดหรือ อาจารย์ตั้งแขก
ขึ้นมาสองแผ่น ท่านก็จะสัมผัส มันหนา มันหนา วางไว้ ท่านก็เอา
แผ่นเดียว เราบอก...อาจารย์ครับ โอ๊ย...มันมีเยอะ อาจารย์ก็ เออ
...เธอเอาไว้ใช้เถอะ คือท่านจะไม่บอกว่าท่านประหยัด ท่านจะไม่
แสดงอะไรให้เราดูหรือ ต้องสังเกตเอาเอง อยู่ต้องใช้ปัญญาจริง ๆ
หนึ่งแผ่นที่เอามาขีดท่านจะบรรจุงานนะ ท่านพับ ท่านขีด เอาขึ้นมาดู
อ้อ...มันสีแดง มีเลือดมีอะไร พับใหม่ พับกลับอุจจาระไป เช็ด
อ้อ...มันยังไม่หมด มันสีเขียว สีอะไร คุยกันไปนะ ไอนี้ก็ดู นั่นก็ขีดไป
พับอีก...คือทุกอย่างเป็นปกติ เราอยู่กันเป็นปกติ...

“ท่านใช้ของคุ้มค่ามาก อย่างผ้าเช็ดตัว...ถ้าไม่ขาดอย่าไปถุง
เลย (ยิ้ม) ว่าหมาคาบไป ก็ให้ไปตามมาจนได้ คนที่เป็นคนกรุงเทพฯ
ถ้าเจอ...นี่กว่าผ้าขี้ริ้ว เราบอก โอ๊ย...ผ้าเช็ดตัวท่านอาจารย์ ผ้าขี้ริ้ว
ที่ไหนกัน พวกนั้นบอกเออ...ยิ่งดี ถือกลับกันหมดเลย เขาก็เอาไป
เปลี่ยน...อย่างอาดมาเปลี่ยนให้ไม่ได้ เปลี่ยนก็ถาม ให้ไปหาภาษี ไป
หามาให้ได้ พวกวิทยุเทพก็ดี ท่านใช้มานานมาก พิมพ์ดีดใช้นาน
มาก ไม่เคยเปลี่ยนเลย...

“ถ้าวางแก้วน้ำดังป็อกนี้ โอ๊ะ มันหยาบเว้ย ยกถาดก็เหมือน
กัน ลากถาดนี้ไม่ได้ การตัดของจดหมาย ถ้าเป็นพวกเราก็รีบใช้มั๊ย
ขาดบ้าง แต่ท่านอาจารย์ต้องยกขึ้นมาดูทิศทางการก่อน ท่านเป็นคน
ละเอียด ผลสุดท้ายคนหยาบก็กลายเป็นคนละเอียดได้ ท่านสอนโดย

ที่ไม่ต้องบอก...

“แมวมานี่ลากปลาไปกิน เห็นตอหน้าต่อตา ท่านก็ไม่ตี ท่านบอก เอ๊ย...เธอนี่มันโง่กว่าหมากว่าแมว ถ้าไปตีกะมันอีก อ้าว...ยิ่งโง่กว่ามันอีก เธอเป็นคน มันเป็นแมว...ไก่เนี่ย มันต้องขึ้นไปคุ้ยเหยื่อทุกวัน มันอยู่กับดิน ไก่มันหิว มันขึ้นไปกินก่อน โกรธก็ไม่ได้ ต้องหาหนโยบายที่เอาชนะไก่ ท่านจะไม่ให้ไปตี ไปด่า ท่านจะว่าโง่แล้วยังไปทะเลาะกับไก่ ท่านอาจารย์ท่านสอนไม่ให้เบียดเบียน ไม่ให้มันง่ายด้วย...แกวนี้ถ้าไก่ทำแตก นี่เราโง่กว่าไก่แล้ว เพราะไก่มันเก็บไม่เป็นทีหลังพอไก่จะมาเราก็ต้องคิดเผื่อไก่ด้วย ของที่เราจะวางต้องป้องกันก่อน นี่คือวิธีการที่ท่านอาจารย์เลี้ยงไก่ไว้เป็นอาจารย์ เลี้ยงหมาเลี้ยงแมวไว้เป็นอาจารย์...

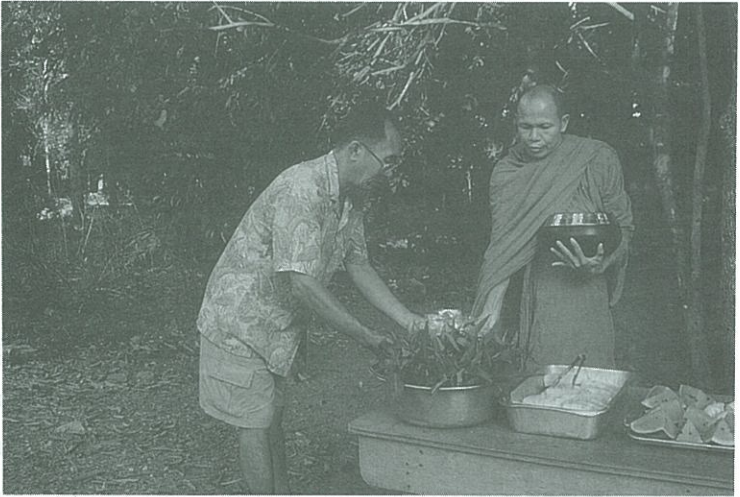
“ท่านอาจารย์สามารถช่วยตัวเองได้ตลอด ท่านจะเกรงใจคนใครมาเยี่ยมท่านจะต้องลุกขึ้นต้อนรับ เปลี่ยนหน้าเป็นสดชื่น คนทั่วไปจะไม่รู้ ไม่ใช่แกล้ง แต่เป็นพลังที่เรียกขึ้นมา นอกจากคนที่ใกล้ชิดจริง ๆ จะรู้...

“ช่วงสุดท้ายที่ท่านอาจารย์ไปนอนในห้อง เตรียมตัวจะตายแล้วนะ เราผมฟูมาจากบ้าน โน่น...นอนแค้น ไปลาท่าน...ท่านครับ ผมจะสึกแล้วนะ เจออาจารย์โพธิ์ ก็บอกผมจะไปแล้วนะ จะสึกแล้วคือหมดจนไม่มีเยื่อใยอะไรแล้ว ตัดสินใจจะสึกที่โน่นแล้วที่นอนแค้นแม่บอกให้มาสึกที่นี่ ให้มาลาท่านอาจารย์ก่อน พอมาถึงเข้าไปลาอาจารย์ ผมไปเย็นนี้เลยนะครับ ท่านอาจารย์บอก...เดี๋ยวก่อน อย่าเพิ่ง อาบน้ำก่อน กินข้าวก่อน ท่านไม่รับง่าย ๆ เราก็เอา ไหน ๆ จะไปแล้ว เราก็ต้องรอท่านอาจารย์ได้ จนสักสองทุ่มท่านก็เรียกเข้าไปหา มานี่ซิ...ทอง มันไปริยัง...ยังครับ...ให้มันมาหาเราหน่อยซิ ท่านก็

เรียกเข้าไปในห้อง...ห้องแอร์ เราก็เข้าไปนั่ง ท่านนอนอยู่ที่นี่เราก็นั่ง ท่านบอก...ทอง เธอที่นี่มันจะไม่โหดยิ่งกว่าโหดละรี คำนี้ที่ทำให้ไม่สึก มันจะไม่โหดยิ่งกว่าโหดไปหน่อยหรือ เธอก็รู้ว่าเราเป็นยังไง ท่านอาจารย์ท่านก็ไม่ได้ห้าม คนอยู่ใกล้กันมันรู้ใจกัน คำนี้มันกินใจกัน มันก็จะเปลี่ยนไปหมดเลย ไม่ต้องด่า ไม่ต้องว่า บางทีคนเรานี่จะว่า จะด่าเค้าไม่ใช่ง่าย ๆ ถ้าท่านอาจารย์ยังห้ามจะยิ่งไปใหญ่ แต่นี่ท่านไม่ห้าม ขนาดคนสนิทใกล้ชิดกับท่านขนาดนั้นท่านยังไม่ด่าเลย ไม่มีประชดเลย พูดแต่คำที่มันจะเปลี่ยนใจ...

“หลังสิ้นท่านอาจารย์ (นั่งไปชั่วขณะ) อุตมาเปรียบเหมือนหมาไม่มีเจ้าของ...เหมือนหมาที่เจ้าของจากไปไม่มีวันกลับยังงัยยังงั้น เปรียบเหมือนดอกไม้ในกระถางที่รอน้ำรดจากเจ้าของ คือคิดหางานเองไม่ได้ เหมือนคนปลดเกษียณ เพราะชีวิตอยู่กับท่านอาจารย์หมด (ก้มหน้า)...

“จุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ...คือตอนนั้นอุตมาว่างอยู่ ไม่มีอะไรจะทำหลังสิ้นท่านอาจารย์ ก็พอดีนายกรัฐมนตรีชวนมีนโยบายให้พระมาปฏิบัติทั่วราชอาณาจักร จัดเป็นภาค ๆ ไป ภาคใดนี่ท่านจะให้มาลงสวนโมกข์ พอมาปฏิบัตินี้...ไชยาเขาจะเอา ๔ รูป ในฐานะที่เป็นเจ้าคณะอำเภอเขาก็กลัวเสียหน้า ท่านนุ้ยก็บอกว่าขออย่างอื่นพอไหว แต่ขอให้คนไปนั่งวิปัสสนาจากวัดเรา นี่...ใครจะไปลองคิดดู สวนโมกข์ใคร ๆ ก็รู้ว่าไม่ชอบนั่งสมาธิ เขาถือว่ามันมีในตัวเราก็อาสาไปเอง เพราะว่าว่าง...ไปก็ไป นั่งขัดสมาธิเพชร แหม! มันเข้าทีเลย มันปวด ก็เลยด่าท่านอาจารย์ในใจ (หัวเราะ) ท่านอาจารย์นี้จะบ้าหรือจะดี เรื่องอะไร คนอยู่ดี ๆ มานั่งให้มันปวด เหมือนเด็กด่าพ่อด่าแม่แล้วก็นั่งกินข้าวไป คือด่าแล้วก็ทำ จนนั่งได้นั่งเป็น ผึก

รับใช้ 'ท่านอาจารย์' ตราบวันสุดท้าย

ไป...ด่าไป จุดที่มันหักเหก็คือตอนนี้...จากนั้นเราก็ขึ้นไปปฏิบัติบนเขา ไปอยู่คนเดียว ไม่พูดกับใครเลย ไปอยู่ ๒ พรรษา...

“แต่ก่อนที่อยู่ใกล้ท่านนี้ไม่เข้าใจเลย ว่าท่านอาจารย์ทำไมเป็นคนขยันเป็นคนบากบั่นถึงขนาดนี้ ทำไมถึงไม่เหนื่อย แต่พอเราไปฝึก ถึงได้รู้ว่าเพราะอย่างนั้นเอง...ตอนอยู่กับท่านอาจารย์จะให้อ่านหนังสือเรื่องหนึ่งสักชั่วโมงกว่า ชั่วโมงครึ่งนี่นะ โอ๊ย...มันจะปวดหลัง โอ๊ย...คิดในใจ แต่ไม่ได้ด่าท่านอาจารย์...คลานออกมาท่านอาจารย์เรียก...ทอง จะรีบออกไปไหน อยู่เป็นเพื่อนเราก่อน เอ...คิดถึงคำนี้มากนะ พอหลังจากไปปฏิบัติแล้วขึ้นไปอยู่บนเขาเนี่ย เอาหนังสือของอาจารย์เล่มหนา ๆ อริยสังคจากพระโอบุษฐ์ มันเกือบสองพันหน้าเนี่ย อ่านมันทุกวัน อ่านอยู่สักสิบสี่วันมันก็หมด ไม่เหลือสัก

ตัวเลย เพราะนี่ไม่เคยอ่านหนังสือเก่งไง เราก็รู้ว่า อ้อ...นี่เอง เราจะ
ได้เห็นเมื่อเราไปตามรอยท่านอาจารย์ ตามรอยในทางจิตจริง ๆ ไม่ใช่
ใช้วัตถุ ไม่ใช่ใกล้เพียงกาย...

“ก็คิดถึงท่านนะ (ก้มหน้า) แต่ไม่ได้คิดถึงแบบนั้น รู้ว่าท่าน
จากไปตามกาลเวลา เราก็ได้ที่พึ่ง เราได้ท่านเป็นครูที่ดี เพราะเห็น
ท่านมาตลอด เข้าใจที่ท่านทำงาน ตอนนี้ต้องมานั่งโซวีให้คนดูซะเอง
ใจมันคิดว่าอยากจะให้คนมาสูจุดนี้เหมือนกัน เขาจะได้รับรู้รับเห็นใน
ทางที่คนไม่เข้าใจ มันเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม ถ้าเข้าไปสูจิตใจผู้
ใด มันก็จะเหมือนกันหมด นี่เองที่ท่านอาจารย์ท่านไม่เหน็ดเหนื่อย
เพราะท่านพยายามแล้วพยายามอีกกับคนนี่ ด่าแล้วด่าอีก ทำไม
ท่านจึงขยันขนาดนี้ พอเรามาเจอตรงนี้ เราก็อ้อ...นี่เอง นี่คือจุดที่เรา
ได้หักเห อ่านหนังสือของท่านอาจารย์ ๕ เล่มนี่ อ่านไม่ถึงเดือน
เรียบหมดเลย คืออ่านชุดพระไตรปิฎกทั้งหมด คือหลัง ๆ นี่อ่าน
หนังสือได้ดี ใครเอาให้อ่านนี่อ่านเรียบ ใครอย่าไปดูถูกสมาธิ ใคร
บอกว่าสมาธิโง่ คนนั้นแหละโง่ที่สุด ไม่ใช่เรื่องนั่งตัวแข็ง ๆ ซึม
กระทือ มันต้องรู้ตัวหมด จะเจ็บปวดตรงไหน เป็นสุขตรงไหน รู้หมด
มิฉะนั้นจะไม่ว่าตามลมหายใจเข้าออกเป็นอย่างไร เขาเรียกมี
สติสัมปชัญญะพร้อม...

“ถ้านิมิตฝันเห็นท่านอาจารย์ จะนึกว่าท่านอาจารย์ไม่เคย
ตายเลย คิดว่าท่านยังไม่ได้ไปจากเราเลย ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเป็น
อย่างอื่นเลย เห็นเมื่อไรจะวิ่งต้อนรับทันที ไม่เคยกลัว ไม่เคยรังเกียจ
(ยิ้มเสียงหนักแน่น) ขอให้ท่านอาจารย์มานี่จะช่วยหมด...ไม่เคยรู้
สึกว่าท่านอาจารย์เป็นผีแล้ว...ไม่เคยมีในใจเลย ครั้งสุดท้ายฝันว่า
ท่านอาจารย์มา ก็วิ่งไปหาเก้าอี้ให้หนึ่ง กลัวจะเหนื่อย ไปได้เก้าอี้ห่วย

ขาด ๆ ท่านอาจารย์จะนั่งอย่างไร เจ็บกัน ก็เลยเอาตัวเข้าไปรอง
ท่านก็เอนทับเราเลย แต่เอ...ทั้งที่ท่านตัวขนาดนั้น เรากลับไม่รู้รู้สึก
หนักอะไร เรียกว่าเคารพกันจนตาย...ภาพไหน ๆ ก็ยังเคารพกัน...

“ตอนนี้กำลังฝึกพระอยู่ คืออยากให้เพื่อนได้มาจุดที่เรามา
ถึง จะถึงไม่ถึง...อย่างน้อยก็ยังเป็นประโยชน์แก่โลกมาก เพราะถ้าได้
ไปปฏิบัติแล้วนะเราจะไม่คิดเรื่องเบียดเบียนใคร คือเราเห็นท่าน
อาจารย์ทำได้ เราก็ไม่อยากจะเบียดเบียน แม้แต่เรื่องพูดจา ไม่อยาก
เอาใครไปพูดให้มันเสียหาย นี่คือท่านอาจารย์ แต่ที่นี้เรายังเข้าไปถึง
ตรงนี้ได้ กำลังเริ่มเรียนรู้จากที่เราเห็นเราสัมผัสมา เอาเข้ามาใส่ใน
ชีวิตเรา ใครจะใช้เราเมื่อไร เวลาไหนก็ช่าง ทำแบบท่านอาจารย์เลย
ไม่มีบ่นว่า มึงทำไมกวนกู ไม่มี จะพยายามเดินเข้าสู่วิถีนี้ เพราะท่าน
อาจารย์ไม่มีบ่น ถ้าเราตั้งใจแล้วมันจะไม่เป็นอะไรเลย

“ถ้าพูดถึงท่านอาจารย์ทำงานหนัก มันไม่มีหอรอกนะ ท่านทำ
เป็นปกติหมด อย่างเช่นวันสำคัญ ๆ เช่น วันล้ออายุ ท่านจะนั่งอยู่
ตลอดรุ่ง นั่งอยู่บนธรรมาสน์ นั่งฟังคนอื่นนะ ไม่ใช่ท่านเทศน์เอง
เทศน์จบไปแล้วท่านก็จะนั่งให้เขาสนทนากัน...เฉย...นิ่ง พอเราไป
ฝึกแล้วเราถึงได้รู้ อ้อ...นี่เองที่ท่านอาจารย์นั่งได้นาน มันเข้าใจหมด
เลย พอเราฝึกแล้ว คำพูดเราก็ฟังได้ เราจะพูดให้คำฟังเราก็ทำได้
คือได้หมดเลย คุยก็ได้ นิ่งก็ได้ นี่ก็กำลังฝึกอยู่ทั้งนั่งทั้งพูด ทั้งอะไร
คือทำหมดเลย อย่าไปคิดว่าสมาธิมันโง่ แต่ก่อนอาตมาเคยว่าท่าน
อาจารย์โพธิ์ ว่าท่านอาจารย์ทำไมนั่งหลับตาโง่ ๆ กูไม่เอาแน่เลย กู
ไม่นั่งอวดคนแน่ เดียวนี้ไปทำซะเอง (หัวเราะ) ตี ๓ ก็ไปนั่งแล้ว จน
ถึงหกโมงเช้าทุกวัน ไม่มีใครใช้...ไปทำเอง...(ยิ้ม)

“คำพูดสุดท้ายนี้นะ ถ้าเอาวันที่ ๒๕ นี้ ทำจริงเริ่มต้นตั้งแต่

ตีสี่นี่นะ ท่านตื่นขึ้นมาเขียนหนังสือ ท่านก็ปลุกเรา ‘เฮ้ย...ของตื่นได้แล้ว สายแล้ว’ เราก็...สายแล้วหรือ คือคนนอนนี่นะ คนนึงนอนบนเตียง อีกคนนึงนอนอยู่ข้างล่าง คนแก่ขยันตื่นก่อนมาเขียนหนังสือ สายแล้วตีสี่ ‘ลูก! เราจะตายแล้ว’ (หัวเราะ) เราก็ลืมตา แต่ไม่ตกใจนะ คนจะตายยังเขียนหนังสือ...ก็สมควรตายแล้ว (หัวเราะ) ก็ไม่ได้คิดว่าท่านพูดเอาจริงเอาจัง แต่ท่านก็พูดแบบเฉย ๆ ทอง...จะไปแล้วนะตื่นได้แล้ว ท่านก็ย่ำข้อนี้ ‘เราจะไปแล้ว ถ้าเขาเอาอาหารมา เราก็ไม่ฉันทัน เธอฉันทัน’ ท่านก็บอกอย่างนี้ สิ่งไว้หมด บอกคุณโพธิ์มานะ เราจะตายแล้ว ท่านก็บอก ‘เธออย่าออกไปนะ’ ท่านจะไม่ให้อาตมาออกจากห้องเลย ท่านอาจารย์เขียนหนังสืออยู่ ไม่รู้ท่านเขียนอะไร ท่านบอกว่า ‘ถ้าเราไม่ได้ทำ ถ้าเราตาย เธออย่าให้ใครมายุ่งกับของเรานะ เธอเก็บหมดให้เรียบร้อย แล้วให้ท่านโพธิ์ไป’ พอตีห้าท่านอาจารย์โพธิ์มา ท่านอาจารย์บอก...ท่านไม่สบาย บอกว่าคงไม่ไหวแล้วโพธิ์ ก็เรียกหมอมานะ ท่านก็ไม่ไหวจริง ๆ ราว ๆ ตีห้าครึ่งท่านก็นอน นอนคุยกันไปเรื่อย ๆ ธรรมดาเนี่ยแหละ พอสายมาซึกนิดนึงยังไม่ถึงเจ็ดโมงเลย ท่านก็บอกท่านพรเทพ ท่านโพธิ์ เอาบุญแจออกจากกระเป๋ได้แล้ว บอก ‘เราไม่อยากตายคาบุญแจ’ เพราะธรรมดาท่านจะเอาบุญแจไว้ติดตัว บุญแจห้องท่านนะ พอเอาออกท่านก็คุยต่อไปเรื่อย ไม่มีท่าที่ว่าจะตายแต่ว่าเราเนี่ยท่านอาจารย์สั่งไว้แล้วว่าไม่ให้ออกจากห้อง พอเจ็ดโมงท่านอื่นก็ออกไปคุยกันข้างนอก ก็เหลือแต่เรา ก็คุยกัน คุยกันจนที่ว่าสุดท้ายก็เห็นท่านอาจารย์ลินแข็ง แต่ท่านยังมีสติสัมปชัญญะ พูดว่า ‘ทอง...ลินเราแข็งแล้ว เป็นอะไรไม่รู้’ พอเราเห็น...ก็พูดไม่ออกแล้ว พอหลังจากท่านพูดประโยคนี้...ท่านก็พูดไม่ได้อีก นี่แหละนี่คือสุดท้ายของท่าน นั่นคือได้เห็นกันจนวินาทีสุดท้าย เรา

พอใจนะ ถือว่าได้ทำให้ท่านจนสุดท้าย ได้อยู่ด้วยกันแบบสุดท้าย
จริง ๆ”

พระนุ้ย สมปนโน

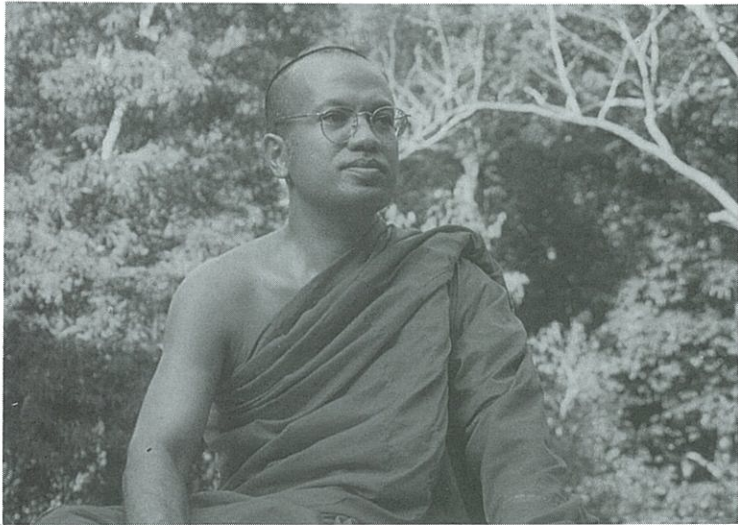
“เราไปหาพระพุทธเจ้าถึงอินเดีย ไปไหว้ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นกำลัง
ใจ แต่จริง ๆ หาพุทธะไม่พบที่นั่น ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นได้ชื่อว่าเห็นเรา
ผู้ใดเห็น แม้ได้จับชายฉิวเราดู เรียกว่าไม่เห็นธรรมะ คนคนหนึ่งอยู่
ใกล้กันที่สุด แต่เราไม่ค่อยชอบหน้ามัน คนหนึ่งอยู่ไกลแสนไกล แต่
ว่าคิดทั้ง...คิดถึง (หัวเราะ) เอาจุฬารูปมาดูต่างหน้า นี่คือความหมาย
ของรูปนี้”

พระนุ้ย สมปนโน อธิบายรูปภาพในโรงมหรสพทางวิญญาณ
หรือโรงหนังด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม สอดแทรกมุขตลกไปกับเนื้อหาที่เป็น
แก่นของภาพได้อย่างกลมกลืน ผู้มาเยือนต่างพากันยิ้มน้อยยิ้มใหญ่
บ้างก็หัวเราะชอบใจกับลีลาสอนธรรมะผ่านภาพของพระภิกษุอรหันต์
ดีวัย ๕๐ ปีรูปนี้

‘ท่านนุ้ย’ เป็นคนใต้ มีหน้าที่ดูแลโรงมหรสพทางวิญญาณ
สถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของสวนโมกขพลารามที่ไม่มีใครเหมือนและ
ไม่เหมือนใคร

ท่านนุ้ยเปิดเผยภาพความทรงจำสำคัญของชีวิตพร้อมมรดก
สำคัญจาก ‘ท่านอาจารย์’ ที่ทำให้ท่านนุ้ยยังคงทำงานเผยแผ่ธรรมะ
ผ่านรูปภาพได้วันแล้ววันเล่าอย่างมีชีวิตชีวา

“ครั้งแรกไม่รู้จักหรือทราบดีว่าพุทธทาสคือใคร พระบ้านนอกนะ ไม่
รู้จักหรือทราบดีเลยครั้งแรกอ่านหนังสือ พอเรามาฝึกอบรมที่นี่ก็ฟัง

พระนุ้ย สมฺปนฺโน

ท่านพูดไม่รู้เรื่องเพราะมันสูงเกินกว่าที่เราจะฟัง แต่ก่อนยอมรับว่าไม่ชอบท่านอาจารย์ เพราะท่านพูดตรง...ฟังไม่ได้ พอจากนั้นมาก็อ่านหนังสือของท่านเกือบทุกเล่ม เล่มเล็กเล่มใหญ่อ่านหมด แล้วช่วงที่ตะลุยอ่านเนี่ย โอ...เพิ่งพบสัจจะความจริง พอมาอ่านออกเนี่ย ความจริงมันเป็นอย่างนี้เอง ก็อ่านไปเรื่อย ๆ พออ่านมากเข้า ๆ ก็เชื่อ พอกลับจากเชียงใหม่ก็มาอยู่ที่นี้ตั้งแต่นั้นมาเรื่อย ประมาณปี ๒๕๒๑...

“ท่านอาจารย์ให้ความสำคัญกับโรงหนังนี้มาก บางทีอาตมาเดินผ่านท่านก็ถาม มาเดินแล้วใครอยู่เฝ้า หมายความว่าคุณมาเดินอยู่ แล้วใครเข้าไปในโรงหนังก็จะมีใครคอยให้ความรู้เขา เขาเข้าไปก็จะไม่ได้รับประโยชน์อะไร ท่านเคยพูดบ่อยว่า โรงหนังเป็นที่ฝึกพระด้วย เค้ามายังที่เราแล้ว แล้วเราจะให้อะไรกับเขา ท่านให้

ความสำคัญกับคนที่มา ท่านบอกว่า เค้ามาไกล เค้ามาหาเรา เค้า
ควรจะได้ประโยชน์ เพราะตรงนั้นมันเป็นหัวใจ ใครมาก็ไปตรงนั้น ใน
นั้นมันมีอะไรมากมาย...

“เคยมีหม่อมหลวงอะไรนะ ที่เป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาณะ
(ทำท่าไม่แน่ใจ) มาฟังอาตมาบรรยาย คือท่านอาจารย์พาไปนั่งฟัง
อาตมาบรรยาย...เหงื่อแตกพลั๊ก ไม่ได้กลัวหม่อมหลวง กลัวท่าน
อาจารย์ (หัวเราะ) ท่านนั่งฟังอยู่ด้วย แต่ท่านเป็นนักฟังที่ดีมาก ไม่ว่า
ท่านจะป่วยหรือไม่恙ใจ ถ้าใครเทศน์ท่านจะต้องฟังจนจบหมด แต่
แปลกมาก ถ้าใครเทศน์แล้วท่านอาจารย์ชม ส่วนมากจะสีกหมด
(หัวเราะ) เคยมีเด็กหนุ่ม ๒ คนเทศน์ดี พระอาจารย์ชมเทศน์เก่งตาม
ขั้นตอน แต่ก็สีกกันไป...”

“เรื่องที่ประทับใจคือ ที่ภูฏานของท่านมีหมา แมว เต็มไปหมด
ใคร ๆ เอามาทิ้งไว้ ถึงเวลากินข้าวท่านก็ยังไม่กิน ให้หมาแมวพวกนี้
กินก่อน ท่านมีเมตตามาก...”

“พูดถึงเรื่องปัญหาที่สวนโมกขนิรัไม่ค่อยมีปัญหาอะไรมาก มีก็
แต่เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เวลาที่เกิดปัญหาอะไรขึ้น ท่านพุทธทาสจะนั่ง
เงียบ จะไม่ค่อยแสดงอาการ ไม่แสดงอารมณ์ แต่ท่านจะสอนนะ จะ
แนะนำให้ค่อย ๆ แก้ไขปัญหาไป พูดถึงเรื่องการประหยัด ท่านก็
ประหยัดในหลายเรื่อง เช่นเรื่องน้ำ ที่ใช้แล้วก็ให้เอาไว้รดน้ำต้นไม้ ไม้
ขีดก้านเดียวถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ให้ใช้ อย่างเช่นท่านจะสอนเด็ก ๆ ว่า
อย่างมีไฟอยู่กองหนึ่งแล้ว ถ้าจะจุดอะไรอีกก็ไม่ควรจุดไม้ขีดก้านใหม่
ก็ให้เอาไปจุดกับที่ไฟกองนั้น...”

“ถ้าเรื่องส่วนตัวท่านเองนำสิ่งที่เดียว ระดับท่านเป็นถึงท่าน
เจ้าคุณอาจารย์ แต่โองไปนั้น (ชี้ให้ดู) ตั้งแต่สมัยหนุ่ม ๆ มากก็อาบน้ำ

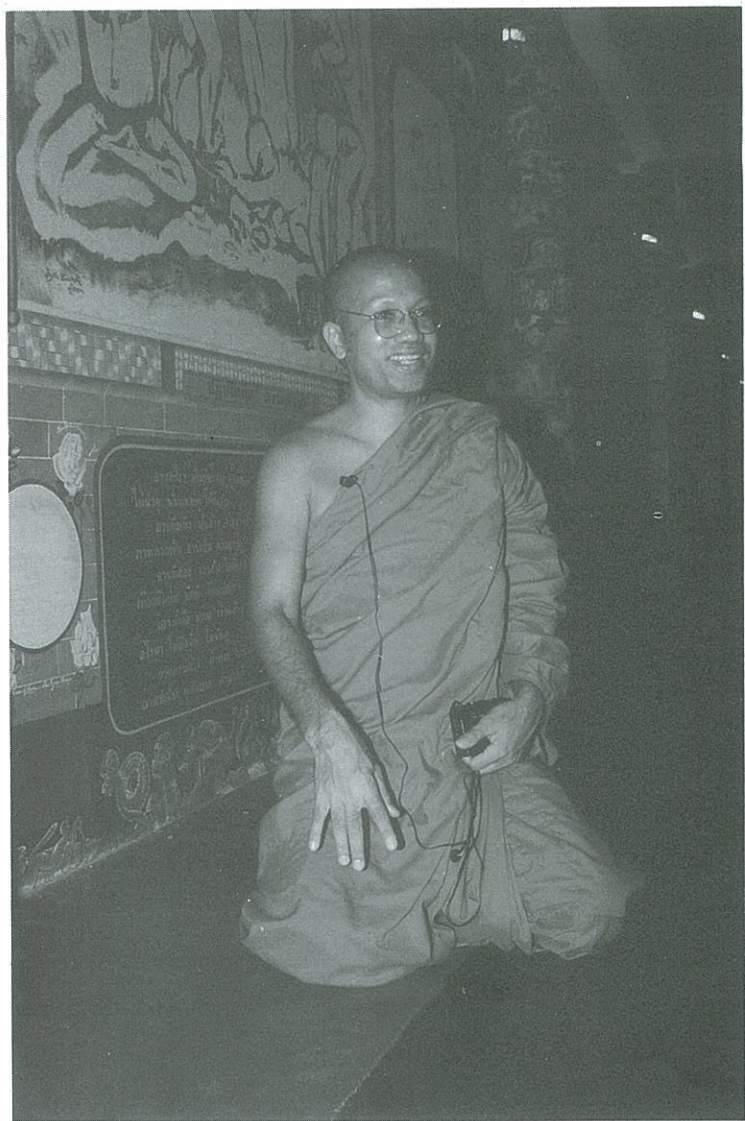
ตรงนั้น ชั้นโบนันท่านก็ใช้เรื่อยตลอด ไม่ว่าจะอยู่ระดับไหน ได้รับยกย่องให้เป็นท่านเจ้าคุณโกศกจารย์หรือระดับไหน ท่านก็ยังคงอาบน้ำตกรนั้นมาเรื่อยตลอด อย่างผ้าท่านที่ตากไว้หลังกุฏิ ขอโทษที่เถอะ...นี่กว่าผ้าซีวีว แต่เป็นผ้าของท่านเจ้าคุณ ท่านบอกว่าของที่ใช้แล้วก็ต้องทำให้หมด เป็นเรื่องน่าทึ่งมาก ระดับท่านแล้ว มีข้าวของที่คนถวายมากมาย ผ้าไหม ๆ ท่านก็มีมาก แต่ท่านก็รู้คุณค่าของของที่ใช้ เรื่องกระดาษก็เหมือนกัน ที่กุฏิของท่าน รอบตัวท่านมีกระดาษมากมาย ไม่ว่าจะพิเศษกระดาษ กระดาษที่ใช้แล้วแต่ยังมีที่ว่างพอเขียนได้ ท่านก็เอามาใช้คิดใช้เขียนเรื่องต่าง ๆ ท่านคิดมากเรื่องช่วยคนช่วยมนุษย์ เค้าว่คนที่คิดมากผมจะหงอก ท่านคิดมากเรื่องจะช่วยมนุษย์ จะช่วยโลกยังไง...

“ท่านอาจารย์พุทธทาสท่านฟังแทบมาก เป็นคนที่ชอบฟัง เทปของท่านเองท่านก็ฟัง ท่านบอกว่า ฟังเพื่อจะได้รู้ว่าผมพูดแล้วมีข้อบกพร่องตรงไหนบ้าง จะได้แก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม ของคนอื่นท่านก็ฟัง เทปวิทยุท่านก็ฟัง เป็นผู้ฟังที่ดีมาก นั่งฟังเฉย ท่านนั่งฟังใครพูดก็ได้ทั้งวัน ใ้เราฟังบางที่ยังเบื่อ ต้องเดินไปไหนบ้าง แต่ท่านนั่งฟังเฉย นั่งกระดิกไป บางทีนั่งฟังตั้งแต่ฉันข้าวเสร็จจนถึง ๑๑ โมง ท่านก็นั่งได้ที่ประทับใจก็ทะเลาะ ท่านนั่งได้ เจียบได้ ที่สำคัญก็ตอนป่วย ท่านไม่เคยพูดคำหยาบออกมาเลย มานั่งเฝ้ากันตั้ง ๗๖ คืน เข้าเวรกันนะ เข้าตี ๒ มาหิวคำไม่ได้เพราะงานยุ่งกันทั้งวัน เข้าตี ๒ ออกสว่าง พอถาม...อาจารย์ตื่นหรือยัง ท่านก็ตอบ เช่นนั่นเอง บางทีนอนลงไปบ๊ีบก็ลุกขึ้นมา นอนแป็บเดียว แล้วไม่ยอมให้ใครประคอง ท่านไม่เคยพูดคำหยาบเหมือนคนอายุมากอื่น ๆ ที่ใครเข้าหน้าไม่ได้เลย จะลุกเข้าส้วมก็ไม่ต้องประคอง ท่านป่วยอย่างนี้บางที่มีใครมาเยี่ยม อย่างโยม

เนีย ท่านก็ลุกขึ้นมาคุยเหมือนไม่เป็นอะไรเลย แต่พอคนไปก็แหละ...
ท่านไม่ยอมให้ใครเห็น แต่เราคนกันเองก็รู้ นี่แหละ...

“กับโรงหนังที่สร้างขึ้น ก็เพื่อต้องการให้เผยแพร่ธรรมะให้เป็น
ประโยชน์ ให้คนได้รับประโยชน์จากโรงหนังนี้ เพราะโรงหนังนี้เป็นจุด
เด่นของสวนโมกข์ เรื่องนี้ท่านก็เป็นห่วง ท่านพูดในเทปไม่พูดตรง ๆ
ท่านว่าน่ากลัวมาก โรงหนังนี้พระสู้ไม่ได้ หนีถอยก็เยอะ เพราะว่าผู้
หญิงเยอะเหลือเกินที่มาแล้วก็แต่งตัวกัน เห็นแล้วทนไม่ไหว ขนลุกชู่
พระก็มาบอกว่า ทนไม่ไหวเพราะไม่ใช่พระอิฐพระปูนนี่ (หัวเราะ)
เป็นเรื่องแปลกที่อาตมาทนอยู่มาได้ตั้งยี่สิบกว่าปี เนีย คนถามบอก
ว่าท่านอยู่ได้ยังไง...โรงหนังนี้ ไม่ใช่่ง่าย ๆ โดนทั้งดอกไม้ ก้อนอิฐ...

“ท่านอาจารย์เคยเตือนว่า...พวกคุณนะอ่านหนังสืออยู่อย่าง
เดียวไม่ได้ ต้องอ่านคนดูบ้าง ต้องดูคน อ่านคน พูดถึงอาตมาเอง
อาตมาเป็นทั้งผู้บรรยาย ทั้งผู้ฟัง ทั้งรับภาระอะไรทั้งหมด ทั้งซักผ้า
บางวันแช่ผ้าเอาไว้ยังไม่มีเวลาซัก จะเอาเวลาที่ไหน คนมามาก มา
กันเยอะ ต้องไปบรรยาย คนฟังเสา ฟังภาพ ถามปัญหาแล้วตอบไม่ได้
ท่านนี่ภาพอะไรนะ พอเราตอบไปก็ยืนฟังเฉย พอเขาออกไปมีคนมา
ถามว่าท่านรู้มั๊ยว่าเขาเป็นใคร บอกว่าไม่ทราบหรือกโยม เป็นเปรียญ
๙ ประโยค บางคนมาถามเพราะลองภูมิจะโกรธมั๊ย ถามชอกแซก
วันนั้นผมบอกอาจารย์ ไม่ไหวแล้ว คนเยอะเหลือเกิน ยืนฟังสูบบุหรี่
เสร็จแล้วทำไง เอาตีนเหยียบกับภาพดับบุหรี่ด้วยนะ คนที่มาดูก็มี
หลายระดับ คนบ้านนอกก็หลายระดับไซ้มั๊ย ใส่รองเท้าเดินกันบ๊ีบ ๆ
พอเรารวาก็ตาเขียวใส ก็ไปบอกอาจารย์ว่า ไม่ไหวแล้วครับ โอ้ย...คน
เยอะเหลือเกิน...ทุกรูปแบบ ผมยุ่งคนเดียว รู้มั๊ยว่าท่านอาจารย์ว่ายัง
ไง เรา่นึกว่าจะเข้าข้างเรา ที่ไหนได้ท่านบอกว่า ‘จำไว้นะ คุณจำไว้

คุณทำงานเกี่ยวข้องกับคน คนในโลกนี้สุขภาพเรียบริ่อยก็มี แข็งกระด้างก็มี หลายรูปแบบ คุณทำงานเกี่ยวข้องกับคน คุณอดทนให้มาก' ใ้อโฮ นี่กว่าท่านจะเข้าข้างเรา กลับมาเขียนบันทึกข้อความไว้เลย แล้วจริงมั้ละ ยิ่งทำงานกับคนหมู่มาก ก็ต้องยิ่งอดทนมาก ยิ่งเป็นผู้นำใหญ่ นำคนมากก็ยิ่งต้องมีความอดทนสูงมาก เป็นผู้ใหญก็ต้องทนมาก ทนต่อคนโง่ คนที่มันฉลาด หรือเป็นนายเรา บางทีท่านก็เตือน...พักบ้างนะ เตี่ยจะไม่สบายไป ตอนกลางวันก็ต้องบรรยาย กลางคืนก็อัดเทปจนตึกจนอื่น ท่านอาจารย์ก็บอกว่า... คุณต้องพักบ้างนะ ท่านเป็นห่วง ตรงนี้แหละแสดงว่าท่านมีน้ำใจ ด้วยในการที่จะใช้คน ตรงนี้แหละสำคัญมาก คนปกครองคนจำไว้เถอะ การมีน้ำใจนี้สำคัญมาก คนมีเพราะน้ำใจมี คนหมดเพราะน้ำใจหมด คนเราถึงแม้ไม่มีวัตถุให้ก็ขอให้มีน้ำใจ และท่านเป็นคนให้เกียรติคนมาก มอบภาระหน้าที่ให้ใครก็ทำกัน ไม่ก้าวก่างานกัน เอ้าใครจะถอดเทปก็ไปหาคุณปริษา หาท่านนุ้ย เป็นคนนำทิ้งมากนะ เทปท่านเองเค้าถวายท่านเอง ท่านจะเอาให้ใครขึ้นมา ท่านยังต้องเอาเทปเปล่าไปแลกนะโยม ท่านไม่เอาฟรี ๆ ทั้ง ๆ ที่ท่านมีสิทธิ์เอาได้ แต่ท่านไม่ทำ ท่านเป็นคนทำอะไรตามระบบ เทปท่านจะเอาให้ญาติก็ต้องเอาอะไรมาแลก ท่านสามารถนำคนที่มีความรู้ความสามารถ จบระดับมหาวิทยาลัยมาช่วยงานได้ ก็เพราะว่าท่านเป็นคนมีน้ำใจ...

“อาตมาถือว่าได้รับประโยชน์อันนี้ ทำงานที่นี้มันได้อะไร หิวน้ำก็กินน้ำนะ ไม่เคยถือว่านี่ของใคร ก็อยู่มาที่นี้ตั้ง ๒๐ กว่าปี ไม่เคยซื้ออะไรสักบาท มีน้ำก็กินน้ำ อย่างอาจารย์โพธิ์อยู่มา ๓๐ กว่าปีก็ไม่เคยซื้อ ถึงแม้จะหิวก็กินน้ำฝน ท่านอาจารย์ให้ถือหลัก ทำงานเพื่องาน อยู่มาห้าหกสิบปีก็ทำงานถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน พุดบรรยายปี

เป็นพัน ๆ ชั่วโมง เคยจดบันทึกทำงาน ยอดสูงสุดตั้งวัน ๑๗ ชั่วโมง มีทั้งบรรยาย ทั้งอัดเทป ทั้งพิมพ์ดีด แต่ท่านอาจารย์ทำงานมากกว่าเราอีก ท่านทำงานวันละ ๑๘ ชั่วโมงเพื่อเรา ให้อะไรเรารู้ที่ไม่มี สิ่งที่ท่านให้เป็นมรดกก็คือ ท่านสอนให้เราทำงาน ถือหลักว่า **ทำงานเพื่อหน้าที่ ทำงานเพื่องาน** ไม่ต้องหวังอะไร ถ้าหวังก็อย่ามียึด ถ้าอยู่ที่อื่นมีเงินเยอะนะ วันนั้นเอาตมาเองจะสร้างกุฏิที่บ้าน เพราะอยู่มาตั้ง ๕๐ ปีแล้ว อายุจะ ๕๐ ก็เลยจะสร้างกุฏิที่บ้าน แค่นี้แหละ ต้องไปขอแม่ ไม่มีเงิน ถ้าอยู่ที่อื่นนะโยม พระระดับพรรษานี้เงินเป็นล้าน ๆ นะ แต่เรานี้เพราะถือหลักว่าทำงานไม่ต้องการอะไร บางทีโดนด่า เพราะทำงานกับคน คนที่ชอบก็ชม คนที่ไม่ชอบก็...โอ้โฮ คนตั้งเยอะจะให้ชอบเราทั้งหมดได้ไง แต่เราประทับใจมากที่ท่านอาจารย์โดนด่ามากที่สุด แต่ท่านเฉย ที่กรุงเทพฯ อาจารย์โดนด่าว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ท่านหยิบน้ำชาขึ้นมาจิบเฉย ๆ คนมายืนชี้หน้าด่าว่า...ท่านอาจารย์เฉย ท่านให้ถือหลักว่า เราทำงานไม่ต้องการให้ใครมาชม แต่ทำให้ผู้ยากทำเพื่อหน้าที่ ตอนนี้อาตมาก็ทำงานอัดเทปถึงสี่ทุ่ม ช่วงหลังนี้อายุก็มากขึ้น ตอนเข้าตีสี่ขึ้นมากทำวัตร ๗-๘ โมง ก็ต้องอัดเทปอีก ผ่านมือมาปีหนึ่งเกือบ ๆ แสนม้วน แต่เราก็ถือว่าทำให้ท่านอาจารย์ด้วย ทั้งพระพุทธรูปเจ้าเป็นยอดสูงสุด ที่เราได้มาสนใจพุทธศาสนาทั้ง ๆ อาจจะสึกไปแล้วก็ได้ ที่แรกไม่ชอบพระ ขอบกัย ตอนเด็ก ๆ ไม่ชอบพระ เห็นบวชใหม่ ๆ เอาหัวไปขวิดกัน ตอนเด็กไปเห็นเข้า เฮ้ย...ทำไมพระทำอย่างนี้ละ บวชใหม่ ๆ เจ้าอาวาสไม่อยู่ก็เล่นกัน ทำให้เราหมดศรัทธา พอได้มาศึกษาก็เข้าใจพระ ก็พระจะให้เห็นหมดได้อย่างไร เพราะคนเรามาจากหลายพ่อหลายแม่ ท่านอาจารย์บอก...**มองโลกในแง่ดีและก็ให้ทนให้มากที่สุด** เท่านั้นก็คือมรดกแห่งธรรมที่ได้รับ

จากท่าน คือทำงานเพื่องาน ทำงานเพื่อหน้าที่ ไม่ให้หวังอะไร ทำให้เต็มที่ได้ด้วยความเต็มใจ สำคัญมาก ตัวเองไม่มีความรู้ไม่เป็นไร แต่ว่าเต็มใจทำ งานมีมากต้องทำ ล้างห้องน้ำด้วย...คนมาพักเยอะสกปรกมาก แม้ขึ้นมาทำที่หลังนะ บางที่มีพระใหม่มาช่วย ทำไป ๆ ก็ไม่ไหวแล้ว สกปรกเหลือเกิน ทำมาหมดแล้ว ท่านอาจารย์ให้ถือเสียดเสียดเสียดทำประโยชน์ให้ผู้อื่น คือทำประโยชน์ให้ตนเองไปในตัว การทำหน้าที่ต้องมีทั้งความอดทน มีทั้งความพยายาม มีทั้งสัจจะ มีทั้งโยนิโสมนสิการ นั่นคือ ทำแล้วไม่หวังอะไร ใครจะว่าอะไร อย่าไปถือเค้าว ช่างเค้าเถอะ แต่เราทำให้ดีที่สุดในนี้คือมรดกจากท่านอาจารย์ เราก็ถือว่าอันนี้คือประโยชน์ที่ได้รับจากท่านมา”

พระมณฑิร มนุฑิโร

พระภิกษุหนุ่มวัย ๔๑ ปี มักอยู่ประจำที่เคาน์เตอร์ด้านหน้าของสวนโมกขพลาราม ใครไปใครมามักจะเห็นท่านร่วนอยู่กับการตอบคำถามของญาติโยมเรื่องที่พักบ้าง เรื่องหนังสือบ้าง เรื่องเทปบ้าง พุดง่าย ๆ ว่าดูแลจัดการทั่วไป

ใคร ๆ เรียกท่านว่า ท่านจ้อย แต่ฉายาจริงของท่านคือ พระมณฑิร มนุฑิโร ท่านเป็นคนแคล่วคล่อง พุดเร็ว เดินเร็ว เพราะความเร็วของท่าน ทำให้ผู้อื่นได้รับความสะดวก

ตอนที่ ‘ท่านอาจารย์’ ยังอยู่ ท่านจ้อยมีหน้าที่นวดถวายเป็นประจำ อาจกล่าวได้ว่าในบรรดาพระลูกศิษย์ทั้งหมด ท่านจ้อยสัมผัสใกล้ชิด ‘ท่านอาจารย์’ มากที่สุด

ท่านจ้อยเป็นคนกรุงเทพฯ จำเรียนมาด้านการก่อสร้าง ตอน

เด็ก ๆ เคยตามคุณตามาปฏิบัติธรรม ว่าง ๆ ก็ช่วยทางวัดวังแจกน้ำ
แจกหนังสือ วิ่งรับใช้ท่านอาจารย์ด้วยความเต็มใจ ตอนนั้นท่านจ้อย
ทำด้วยความสุขแบบเด็ก ๆ สุขที่ได้ทำให้ ‘ท่านอาจารย์’

แต่ใครเลยจะคิดว่า...เมื่อเวลาผ่านไป ท่านจ้อยจะกลับมาจึง
ทำงานไปมาอยู่ในที่เดิม ๆ กับหลวงพ่อรูปเดิมที่ท่านจ้อยรักและ
เคารพ ต่างกันแต่ว่า...ครั้งนี้ท่านจ้อยไม่ใช่ฆราวาส หากเป็นพระ
ภิกษุที่เลือกเส้นทางนี้ด้วยความเต็มใจ

วันนี้ท่านจ้อยบอกว่า...เหงาอยู่เหมือนกันที่ไม่ได้เฝ้าท่านอา-
จารย์อีก นวดใครก็ไม่เหมือนนวดท่านอาจารย์...

ก็จะเหมือนได้อย่างไรเล่า ในเมื่อท่านอาจารย์ของท่านจ้อยคือ
พุทธทาสภิกขุ พระภิกษุผู้รอบรู้และอาญาญบนสายธารธรรม
ผู้พยายามคิดค้นการเผยแผ่ธรรมะเพื่อเพื่อนมนุษย์อยู่ตลอดเวลา

“ที่อาตมามานวดท่านอาจารย์ได้เพราะมีอยู่คราวหนึ่ง หมอ
นวดประจำของท่านอาจารย์ไม่มา ไม่มาตั้ง ๔-๕ เดือนนะ เห็นว่า
เขากลับ แบบกลับมืออะไรอย่างนี้ (หัวเราะ) ก็จะให้อาตมามานวดแทน
ตอนนั้นใจเราคิดว่า โอ้โฮ แย่แน่ ๆ (หัวเราะ) เพราะเขาบอกว่าท่าน
ตัวใหญ่ หนัก เนื้อแน่น อาตมาก็...เอา...สู๊ก็สู๊ วันแรกที่มานวดนะ
เชื่อมั้ย ร้องให้เลย กดไม่ลง (หัวเราะชอบใจ) ท่านอาจารย์ก็จะคอย
บอกว่า ไม่ถึง ไม่ถึง (พูดภาษาใต้) ยังไม่ถึงตลอด ท่านก็เลยบอกว่า
ใช้ขาลี ใช้สันลิ ใช้ศอกลิ พอท่านสอน อาตมาก็ใช้จริง ๆ นะ (หัวเราะ)
ตอนนั้นอายุยังไม่ยี่สิบตี ยังไม่ได้บวช ก็เอาผ้าขาวม้าปู แล้วใช้ขา
เนี่ยลงสะโพกเลย (หัวเราะ) ก็ถาม ถึงหรือยังครับท่านอาจารย์ ท่าน
ก็บอกว่า อืม...ได้แรง ๆ คือถึงแล้ว ถึงจุดนะ เหนื่อยเหนื่อยมากเลยนะ
เพราะท่านอาจารย์ตัวอ้วน แต่ท่านก็อนุญาตให้เราใช้สัน ศอก ขา

พระมณฑิเยร มนุทีโร

เพราะรู้ว่าเราไม่ไหว (หัวเราะ)...

“มีความสุขนะ โอ้โห...สุขมาก เหมือนกับที่เราได้ปรนนิบัติท่านนะ จริง ๆ ก็ปรนนิบัติมานานแล้วแหละ เอาอาหารเอาอะไรมาให้ท่าน แต่คราวนี้ได้ปรนนิบัติแบบใกล้ชิด นวดนี่ซิดเลย ใกล้ชิดที่สุด ช่วงนั้นอาตมาก็มาบ่อยเลยนะ สอนโมกข์เนี่ย ทุกเดือนเลย มาแล้วมีความสุข รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องมา พลาดไม่ได้ เป็นโอกาสที่เราจะต้องทำให้ท่านมีความสุขที่สุดให้ท่านสบายที่สุดคิดอย่างนี้อย่างเดียว มาจนคนรถไฟแซว บอกว่า คุณ ๆ คุณซื้อตั๋วประจำเดือนได้แล้วมัง

ทำไมมาบ่อยนักละ (หัวเราะ)...

“ก็รับใช้ท่านเรื่อยมา นวดท่านอยู่เกือบ ๑๐ ปีนะถึงมาบวช จนอายุ ๓๐ หลายปีเลยแหละ แต่ก่อนอาตมาทำเกี่ยวกับการ ออกแบบकुงาน ตอนทำงานก็ไป ๆ มา ๆ คือที่นี่เป็นบ้านที่สองของ อาตมานะ บางทีมาอยู่ที่นี่มากกว่าอยู่กรุงเทพฯอีกนะ คืออย่างน้อย เดือนหนึ่งต้องมาที่นี่ ๗ วัน...

“ที่นี่ตอนที่คิดจะบวช...ก็ไม่ได้คิดบวชตลอดชีวิตหรอก กะจะ บวชตามประเพณีแค่ ๓ เดือน ตอนนั้นท่านอาจารย์ก็แก่แล้ว จะ ๘๐ แล้ว อาตมาก็ ๓๐ พอดี ท่านอาจารย์ไม่เคยชวนให้บวชเลยนะ ท่าน ไม่เคยชวน คือท่านรู้ว่าเรามีหน้าที่เยอะที่ต้องดูแล แต่ท่านมักจะ บอกว่า ถ้าเข้ามาในทางนี้ได้มันดี ท่านจะพูดอย่างนี้เสมอ แต่พอ บวชแล้วท่านบอกว่า เออ ดีแล้ว ถ้าคุณอยู่ คุณอยู่ได้...ต่อไปดี หรือ อย่างระยะหลังท่านก็ทำนองพูดให้ฟังว่า การช่วยศาสนาหรือการทำ หน้าที่อะไรเนี่ย อย่างเรอนะทำดี ทำคลอง ตอนนั้นบวชได้สัก ๒-๓ ปี แล้ว คือไม่ได้ชวนสึกหรือให้อยู่ต่อ แต่บอกว่าที่ท่านะดีอยู่แล้ว คล่อง คือท่านคงระแคะระคายอยู่บ้างว่าเราจะไป นี่เป็นการใช้ปัญญา แต่ ตอนนั้นถ้าเราตัดกิเลสไม่ได้ เราก็อยู่ไม่ได้อยู่ดี เราก็ต้องเห็นนะ เห็น ตามที่ท่านพูดว่า มันได้นี่ มันช่วยได้ อันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ท่าน อาจารย์เปิดโอกาสให้หลายคนได้ทำหน้าที่ จากนั้นก็อยู่มาเรื่อย ๆ ท่านอาจารย์ก็มอบงานให้เรื่อย ๆ (หัวเราะ) ทำโน่นทำนี่ อย่างเวลา ไปกรุงเทพฯ ท่านก็จะบอกว่า ๓ วันพอนะ กลับมาเร็ว ๆ นะ อะไร แบบนี้ เราก็คิดว่า เออ...ท่านคงมีอะไรจะใช้ให้ทำ ก็ทำตามเรื่อย ๆ รับใช้ท่านมาตลอด กับพี่สิงห์ทอง (พระสิงห์ทอง เขมियो) ก็ช่วยกัน ต่างคนต่างเบากัน...

“อาตมาว่า ธรรมชาติของท่านอาจารย์พุทธทาสเนี่ย ไม่ต้องบวชก็ได้ แต่ที่มาช่วยท่านก็เพราะอยากให้คุณค่าแก่โลกมากขึ้น ก็พยายามเสียสละความสุขส่วนตัวไป สุขแบบโลกียะณะนะ แล้วมาเอาสุขทางนี้แทน นี่คือส่วนที่ทำให้ตัดสินใจเลยว่าต้องตลอด ท่านพุทธทาสท่านเคยบอกว่า ถ้าอยู่...ให้ทำประโยชน์นะ ท่านจะพูดเสมอว่า ถ้าพูดไม่เป็นก็ทำให้ดู หรืออยู่ให้เขาเห็น...ทำให้เย็น...สงบให้เป็น แค่นี้พอแล้ว ไม่ต้องสอนใครก็ทำได้...”

“สิ่งที่ประทับใจอาตมามาตลอดคือ เรื่องการนวด คือเวลานวดเนี่ยท่านมักจะเล่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ให้ฟัง อย่างเช่นเรื่องเนรจ้อยกับหลวงปู่ (ยิ้มขำ) คือเนรจ้อยนวดให้หลวงปู่ นวด นวดเสร็จแล้วก็เมื่อย หลวงปู่ก็บอกว่า ใช้น้ำมันไม่ฉลาด มันไม่ใช่หัวนวดบ้างเลย เสร็จแล้วเนรจ้อยก็เลยเอาหัวนวด (หัวเราะกันทุกคน) จนหลับไปกับหัวนั้นแหละ เนี่ย อาจารย์ก็จะมีเรื่องมาเล่าให้เพลินแบบนี้ตลอด แล้วท่านก็จะคอยสอนคอยบอกว่า ถูกจุดใหม่ คือไม่ต้องถามนะ ทุกทีคนนวดต้องถามคนถูกนวดใช่ไหม แต่ที่ท่านอาจารย์จะบอกเอง พอกดถูกจุดปั๊บ ท่านก็จะบอกว่าได้แรง (ได้แรง) คือถูกจุด...”

“และท่านเคยเอาธรรมชาติธรรมะแทรกซึมในร้านหมอนวดด้วยนะ (หัวเราะ) ท่านเคยบอกอาตมาว่า ให้เอาเทพธรรมะไปเปิดที่ร้าน อาจารย์สมัย (ร้านหมอนวด) อาตมาก็บอกว่า ท่านครับ มันจะไหวหรือครับ คนคุยกันอย่างนั้น เอาธรรมะไปเปิด ท่านบอก...ก็ลองซึ่ม ๆ ก่อนสิ มันบ่น...เราก็ปิด (หัวเราะ) เราก็เอามาลองจริง ๆ นะ เอาไปเปิดก็กลัวคนรำคาญเหมือนกัน ไม่รู้ว่าใครชอบไม่ชอบ เขาก็บอกว่าเหม็น เราจะคุยกัน ยังจะเปิดเทพอีก อะไรอย่างนี้ ก็มาเล่าให้ท่านอาจารย์ฟังว่า คงไม่สำเร็จหรอกครับ เพราะคนมันหลายรูปแบบ

เหลือเกิน แต่นี่ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนว่า ท่านพยายามมาก พยายามสอนธรรมะทุกแง่มุม...

“ระยะหลังท่านสอนอาตมาตจนวดว่า กตจิตเนียทำสมาธิได้ นะ พอกตนิบเธอกก็เอาจิตไปจับตรงที่กตสิ แล้วเพิ่มลมหายใจ ท่านสอนละเอียดนะ พอลองทำตามก็รู้สึกว่ามันนิ่งมาก สบาย ไม่เหนื่อยด้วย รู้สึกว่าจิตมันถึงจุด เราก็กตไปที่จุดนะ...แล้วหายใจเข้า เอาจิตไปส่งถึงจุด ถึงที่นั่นลงกระแสจิต กตไปเรื่อย ๆ แล้วก็ถอนออก มันสบายมีความสุขมากเลย ไม่เมื่อยแล้ว ฝึกสมาธิอยู่ในตัว นวดชั่วโงมครั้งยังไม่เหนื่อยเลย มันเบามาก แต่อันนี้ท่านมาบอกเอาระยะหลัง ๆ นะ จำไม่ได้ว่ากี่ปีมาแล้ว แต่เป็นช่วงหลัง ๆ หลังจากที่นวดมาแล้วเป็นปี ๆ ท่านเคยบอกที่ร้านหมอส้มด้วยนะ บอกว่า ถ้าไม่เปิดเทป ก็กตเอาอย่างนี้ได้ ไม่สอนหมอส้มแล้ว คราวนี้สอนคนไข้ ว่าเมื่อไหร่หมอกตไปให้เอาจิตไปจับตรงจุดที่กตที่โดน ไม่ใช่สอนคนนวดนะ สอนคนถูกนวด ทั้งคนนวดและคนถูกนวดสัมพันธ์กัน นี่แหละ อานาปานสติวิเศษสุดเลย ท่านอาจารย์สอนมาตลอด เข้าทุกแง่มุม...

“มีอยู่ครั้งหนึ่งหลวงตาแก่ ๆ ที่วัดทะเลาะ ยืนดำพระที่หนุ่มกว่า อาตมากำลังนวดท่านอาจารย์อยู่ ท่านก็นั่งฟัง แล้วบอกว่า ‘เออ แก่แล้วยังมากัดกันอยู่ได้ คุณก็เหมือนกัน คุณก็ไม่ยอมลดละ’ คือ หลวงตาแก่แล้วไง แต่ชอบไปมีเรื่องกับเขา อาจารย์ก็ดำตตรงนั้นเลย ใจโห...เข้าไปกราบอาจารย์...ขอโทษใหญ่เลย นี่เป็นส่วนที่เห็นท่านอาจารย์สอน อีกเรื่องหนึ่ง (ยิ้ม) พี่สิงห์ทองยกถาดอาหาร จากท่านอาจารย์ไปหาพวกเราที่อยู่ข้างหลัง เพราะว่าฉันกับ ๓ รูป มีอาตมาพี่พรเทพ พี่สิงห์ทอง ที่นี้มีอยู่วัน...ถาดบนมันตก เพราะยกซ้อนกัน ๓ ถาด ท่านอาจารย์ไม่พูดเลยนะ พี่สิงห์ทองก็บอกว่า ‘เฮ้ย จ้อย ถาด

ตกแล้ว อาจารย์ไม่ด่าสักนิด ตำนานอยกก็ได้' พอวันรุ่งขึ้นคงจะผลอ
ข้อถกถกอีก คราวนี้ท่านบอกว่า 'เดี๋ยวหมามันจะอ้อม พระอดกิน ของ
ก็จะแตก' ท่านว่าอย่างนี้ (หัวเราะ) อาตมาคิดว่าอาจารย์มีเทคนิคใน
การสอนคนที่ไม่เจ็บช้ำน้ำนะ...

“ท่านอาจารย์เกรงใจคนทีหนึ่ง อย่างจะนวนเนีย เราก็บอก
อาจารย์ครับจะนวน แต่ท่านก็จะ ‘เออ ก็เห็นเมื่อคืนเธอเหนื่อย เธอ
อยู่ดีก็ เธอมีงานเยอะ มีเด็กมาอบรมไม่ใช่หรือ’ อู้อู้อ...เราต้องเข้าไป
กราบบอก อาจารย์ครับ ขอนวดเถอะครับ (หัวเราะ) แล้วอีกอย่าง
หนึ่งนะ ท่านชอบบอกว่า ‘มีอะไรให้เราช่วยบ้าง’ แนะ ดูลิ มีอะไร
ให้เราช่วยบ้าง เธอบอกมานะ มีอะไรให้เราช่วยอบรมเด็กบ้าง เนีย
...ท่านให้เกียรติถึงขั้นนั้นแนะ แต่เราจะมีแรงตอนเช้ามีดนะ แนะ...
มีข้อแม้อีก (หัวเราะ) นี่เป็นส่วนหนึ่งของท่านอาจารย์ หรือบางที...
อาจารย์ครับ ข้าราชการมาครับ ดีहांใหม่หมครับ ไหว...ถึงหกโมง
เจ็ดโมงก็ได้ อะไแบบนี้ คือให้โอกาส ถ้าใครดูดี ๆ จะได้อะไรอะไรดี ๆ
เยอะ...

“มีความลับอยู่อย่าง เวลาพวกเราประคองท่านอาจารย์ ถ้า
ทุกคนเห็นเนียจะคิดว่าพวกเราออกแรงทั้งนั้นเลยใช่ไหม แต่จริง ๆ
ไม่ได้ออก เพราะท่านอาจารย์ว่ายังไม่รู้ใหม่ ท่านบอกว่าแค่ประคองก็
พอ แล้วท่านช่วยตัวท่านเอง ตรงนี้ทำให้อาตมาคิดว่า ท่านอาจารย์
จะไม่มีทางนอนป่วยนาน ๆ แนะ ท่านรู้ตัวตัวเอง ช่วยตัวเองถึงที่สุด
พูดตามความคิดอาตมานะ อาตมาคิดว่าวันที่ ๒๗ คือวันที่ท่านไป
(นิ่ง)...

“แต่อาตมาคิดว่าท่านยังไม่ตายนะ อันนี้เป็นอะไรไม่ทราบ
อาตมาไม่ได้เฝ้าท่านอาจารย์ คือตั้งใจไว้เลยว่าเราจะไม่เฝ้าท่าน จะ

ไม่แตะเรื่องเผาเลย ไม่เปิดโลง ไม่จับ ไม่อะไรเลย ไม่มายุ่งด้วย คือเราคิดว่าท่านยังไม่ตาย ก็เลยไม่เผา ตอนแบกโลงท่านอาจารย์อาตมาก็ไม่ได้ไป ยืนอยู่ตรงนั้นแหละ...(นิ่งไป) ตรงเคาน์เตอร์ ที่เดี่ยวของอาตมา เพราะท่านอาจารย์จะเคยบอกเสมอว่า เธอเฝ้าหน้าบ้านให้ดี ให้เฝ้าตรงนี้ ไม่ให้ไปไหน จะไม่เคยตามท่านอาจารย์ไปไหนเลย ไม่ให้ไป ท่านอาจารย์ไปทำฟันทำอะไร ไปกรุงเทพฯ ไป...แต่เราอยู่ตรงนี้ประจำ...

“เรื่องที่ประทับใจมากที่สุดคือ ตอนท่านอาจารย์ป่วยครั้งล่าสุดเนี่ย สมเด็จพระสังฆราชเสด็จมาโดยมิได้นัดหมายเป็นการสวนพระองค์ พอเสด็จมาถึง ท่านอาจารย์อยู่ในห้อง...ลุกขึ้นนั่งเลย ตอนแรกสมเด็จพระสังฆราชจะเสด็จเข้าไปเยี่ยมข้างใน ท่านก็บอกว่าไม่ ๆ ไม่ต้อง เดี่ยวออกไป กลัวไม่เรียบร้อย ก็ออกมากับรถเข็น สมเด็จพระสังฆราชก็บอกว่าไม่ต้องลง ได้เท่าไม่ต้องลง อยู่บนรถนั้นแหละ ทีนี้ตอนที่ทุกคนกำลังก้มกราบสมเด็จพระสังฆราชอยู่ ไม่รู้ยังไง ท่านอาจารย์ลุกขึ้นยืนพรึบขึ้นมาเลย เราก็รีบจับท่านกันใหญ่ กลัวล้มแล้วท่านก็นั่งพับเพียบแปล้เลยนะ พนมมือ...มือก็สั่น แล้วก็พูดว่า ‘เกล้ากระหม่อมกราบพระเดชพระคุณในฐานะผู้บังคับบัญชา’ แล้วก็กราบ ๓ ครั้ง สมเด็จพระสังฆราชก็กราบตอบในฐานะกันแต่อาวุโสกว่า แล้วก็กราบอาราธนาให้อยู่นาน ๆ ‘ให้ได้ทำอยู่นาน ๆ อยู่เฉยแป่ อยู่สั่งสอนไปอีกนาน ๆ อย่าเพิ่งเป็นอะไรไป อย่าเพิ่งไปไหน’ โอ้โห...อาตมานั่งมองเนี่ย...น้ำตาไหล...ตื้นตันมาก...จ้องดูอย่างเดียวเลยรู้สึกว่ามีมือท่านสั่น นั่งก็ยังสั่นอยู่ ท่านป่วยถึงขั้นนี้แล้ว แต่ท่านก็ยังสอนนี่คือสิ่งที่ท่านอาจารย์สอนมันคือ อนัตตาไม่ทราบมีใครเห็นหรือเปล่า แต่อาตมาเห็น และแน่ใจว่านี่คือสิ่งที่ท่านอาจารย์สอนครั้งสุดท้าย คือ

อนัตตา ไม่มีตัวตนในที่สุด ถือเป็นมรดกของอาตมาที่จะใช้ตลอดชีวิตขณะนี้ นี่แหละมรดกของอาตมา ตรงนี้แหละที่ได้ใช้ ที่ได้เห็นว่าตัวตนนี้มันไม่มีแล้วมันเบา นะ ที่นี้พอเราเจออะไร เราก็นึกถึงท่านอาจารย์ ท่านไม่สบายยังลงไปกราบได้ ทำหน้าที่ถึงที่สุดได้ เพราะฉะนั้นอาตมาทำงาน เป็นลูกน้องท่านอาจารย์โพธิ์ ท่านดูก็ลงไปกราบท่านได้เลย ไม่มีปัญหา...สบาย (ยิ้ม)”

ท่านสันติกโร (สันติกโรภิกขุ)

แดดสายทอแสงอุ่น พระฝรั่ง ๒-๓ รูปกำลังแทะกลองนมล้างน้ำอย่างตังอกตังใจ เพื่อเอากะระดาษพอยส์ด้านในเก็บรวบรวมไปขาย นำเงินเข้าวัด สะท้อนวิถีชีวิตที่ประหยัด ถิ่นถ้วน

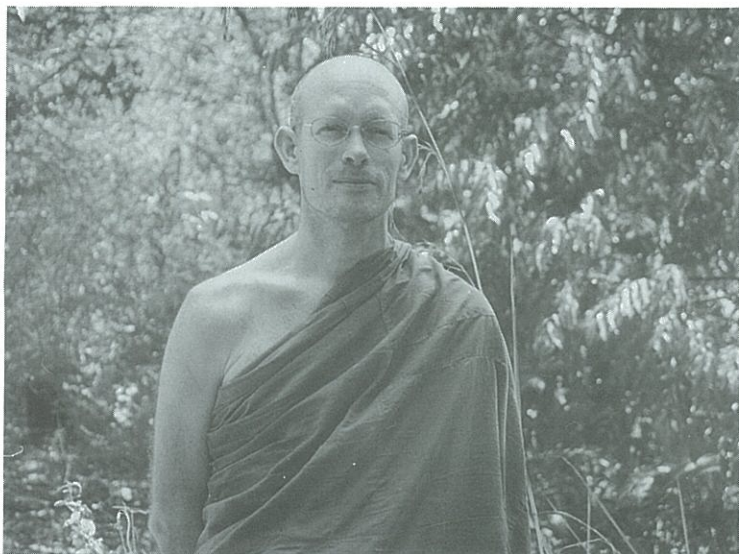
ตั้งแต่เมื่อวานนี้ วัดดอนเคี่ยมมีไฟฟ้าใหม่ ลามมาติดเขตวัด จึงต้องระดมพระทั้งวัดช่วยกันดับ พร้อมทั้งผลัดกันเป็นเวรยามเผื่อระวังไฟในยามค่ำคืน

วัดดอนเคี่ยมอยู่ไม่ไกลจากสวนโมกข์นานาชาติ เป็นที่พำนักจำพรรษาของพระภิกษุชาวต่างประเทศ มี ท่านสันติกโร เป็นเจ้าอาวาส

อดีตนักคิดทางโลกชาวอเมริกันผู้แสวงหา ‘ความจริงแห่งชีวิต’ มาเป็นนักคิดและนักปฏิบัติทางธรรมชาวพุทธ เป็นหนึ่งในบรรดาเรี่ยวแรงสำคัญของงานเผยแผ่พระศาสนาแห่งท่านพุทธทาสภิกขุ

เรื่องราวจากความทรงจำประทับใจ รวมทั้งจุดมุ่งหมายในกาลข้างหน้าถูกถ่ายทอดผ่าน ‘สาริกา’ ด้วยภาษาไทยสำเนียงอเมริกัน...

“ประการที่ ๑ สิ่งที่ตั้งใจดูให้มาสนใจท่านอาจารย์ในเบื้องต้น

ท่านสันติกโร (สันติกโรภิกขุ)

ก็คือ การศึกษาธรรมะ การตีความธรรมะ ที่ไม่เชื่อเรื่องงมงาย เช่น สวรรค์บนฟ้า นรกใต้ดิน ซึ่งโอเค คนชาวพุทธเชื่อกันเรื่องนี้เยอะแยะ เราคิดว่าน่าห่วง ชาวพุทธคิดว่าเขาเก่ง เพราะว่าเขามีเรื่องนี้ แต่ทุกศาสนาก็มี เราก็ช่วยเฉย เพราะว่ามันอะไรก็ไม่น่าตื่นเต้น ไม่น่าสนใจ เพราะว่าเราเคยอ่านหนังสือหลายศาสนาอยู่แล้ว เราก็รู้ว่าอันนี้มันธรรมดา ใคร ๆ ที่ยังอมมืออยู่ก็เชื่อเรื่องอย่างนี้ พอเจอท่านพุทธทาส เราก็ดีใจที่เจอพระที่อธิบายอะไรโดยไม่ได้อาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นหลัก...

“ประการที่ ๒ ท่านมีวิถีตีความสิ่งเหล่านี้ที่เป็นเรื่องของจิตใจ ตอนเป็นนักศึกษาเราก็ศึกษาเรื่องวิทยาศาสตร์อะไรพอสมควร แต่สิ่งหนึ่งที่วิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ขาดอยู่ก็คือเรื่องจิตใจ เหตุหนึ่งที่เราหัน

มาสนใจศาสนาเพราะว่าเราสนใจจิตใจคน เราสนใจพฤติกรรมของคน ทำไมคนทำแบบนี้...ทำแบบนั้น เราก็อยากจะเข้าใจคน เข้าใจตัวเองด้วย ซึ่งวิทยาศาสตร์แขนงจิตวิทยาก็มีส่วนนี้บ้าง แต่พุทธศาสนาแบบที่ท่านอาจารย์สอนมีมาก ละเอียดกว่า แต่เบื้องต้นเรายังรู้น้อยส่วนนี้มันจับใจเรา เราก็อาศัย Analyze ในพระไตรปิฎกหรือในพระสูตรควรจะรู้จักตีความเป็นภาษาจิตหรือภาษาธรรม ไม่ใช่เป็นภาษาวัตถุหรือภาษาคน ซึ่งเสียดายที่ชาวพุทธส่วนใหญ่ แม้แต่มหาเปรียญก็ตีความอะไรเป็นภาษาวัตถุ พุทธศาสนาส่วนใหญ่กลายเป็นวัตถุนิยม เพราะว่าคนตีความตามความหมายทางวัตถุ แต่ท่านอาจารย์ก็ตีความเป็นธรรมะ ก็เป็นธรรมนิยม อันนี้เป็นอีกประการหนึ่งที่เรอาศัยตลอด...

“ประการที่ ๓ เมื่อมาอยู่เมืองไทยก็สนใจกรรมฐาน แล้วเมื่อเจอหนังสืออานาปานสติภาวนาเล่มใหญ่ ๆ ของท่านอาจารย์ก็ชอบ เพราะว่าเราจะทำอะไรก็อยากจะทำจริง อันนี้เป็นคู่มือที่ละเอียดสมบูรณ์ เราก็ประทับใจที่ท่านอาจารย์รวบรวมข้อมูลเยะเยาะ แล้วท่านอาจารย์ก็อธิบายเป็นเหตุ เป็นผล ชนิดที่ปฏิบัติได้ ท่านไม่ได้เน้นพวกปาฏิหาริย์ ซึ่งเราเกิดในสังคมคริสต์ ครอบครัวคริสต์ ตอนเป็นเด็กวัยรุ่นก็นับถือคริสต์ เราก็เบื่อที่เขาสอนเน้นปาฏิหาริย์ของพระเยซูอย่างงี้ อย่างนั้น เพราะว่าเหมือนกัน เราก็เคยศึกษาหลายศาสนา และศาสนาเปรียบเทียบ ก็รู้ว่าเรื่องนี้ธรรมดา ศาสนาทุกศาสนามีปาฏิหาริย์ ซึ่งอาจจะจริงหรือเป็นแค่วิชของลูกศิษย์รุ่นหลังที่จะใส่เข้าไปเพื่อให้มันตื่นเต็น ให้คนทั่วไปสนใจ แต่การที่ท่านอาจารย์อธิบายอานาปานสติเพราะเคยฝึกเล็ก ๆ น้อย ๆ ตั้งแต่เป็นนักศึกษาโดยเมื่อทำโยคะมันก็มีท่าศพ แล้วก็นอนอยู่กำหนดลมหายใจ แต่เรา

ก็ทำเล่น ๆ ไม่ได้จริงจัง แต่พอมาเมืองไทยก็สนใจมากขึ้น เคยไปวัด
ป่าบางแห่งก็มี พระก็สอน ก็สอนดีได้ประโยชน์ แต่พอเจอของท่าน
อาจารย์ที่อธิบายละเอียดเราก็นิชอบแบบนี้ อาจจะเรียกว่าเรามีอะไร
เป็นนักวิชาการสักหน่อย แต่ชอบให้มันสมบูรณ์ ให้มันชัดเจน อันนี้
นิสัยเราแล้วท่านอาจารย์ก็มีนิสัยอย่างนี้ด้วย เมื่ออยู่กับท่านประมาณ
๑ ปี เริ่มมีโอกาสสัมภาษณ์เป็นส่วนตัว เพราะเริ่มแปลหนังสือ และ
เมื่อเริ่มแปลหนังสือก็ต้องมีปัญหา มีข้อสงสัย ก็ต้องไปเคลียร์กับท่าน
ช่วงแรก ๆ สิ่งที่คุณมากที่สุดก็คือความทุกข์ เราตอนนั้นเรายังอายุไม่
มาก ตอนนั้นเราอายุ ๒๘ รู้สึกว่าเรายังเป็นหนุ่มอยู่ ยังไม่แก่ ถ้าสัก
เดี๋ยวก็หาเงิน หาแฟน อะไรได้ เราไม่ได้มองชีวิตตัวเองว่าเป็น Suffer-
ing อย่างที่ฝรั่งแปลว่า ทุกข์ Suffering ทุกข์ทรมาน เราก็ไม่เป็น
เราสำเร็จการทำงาน การศึกษาเราก็สำเร็จคะแนนเกียรตินิยม ทำงานก็
ประสบความสำเร็จ หลาย ๆ อย่างก็สำเร็จพอสมควร เราก็มอง เอ๊ะ!
มัน Suffering ตรงไหน เราก็ไม่ได้อดอาหารจะตายเหมือนพวกเอธิ-
โอเปีย ก็ไม่ได้อดหัดอะไรจนบ้า ไม่ได้เป็นโรคประสาท เราเลยมองไม่
เห็นว่ามันเป็น Suffering...

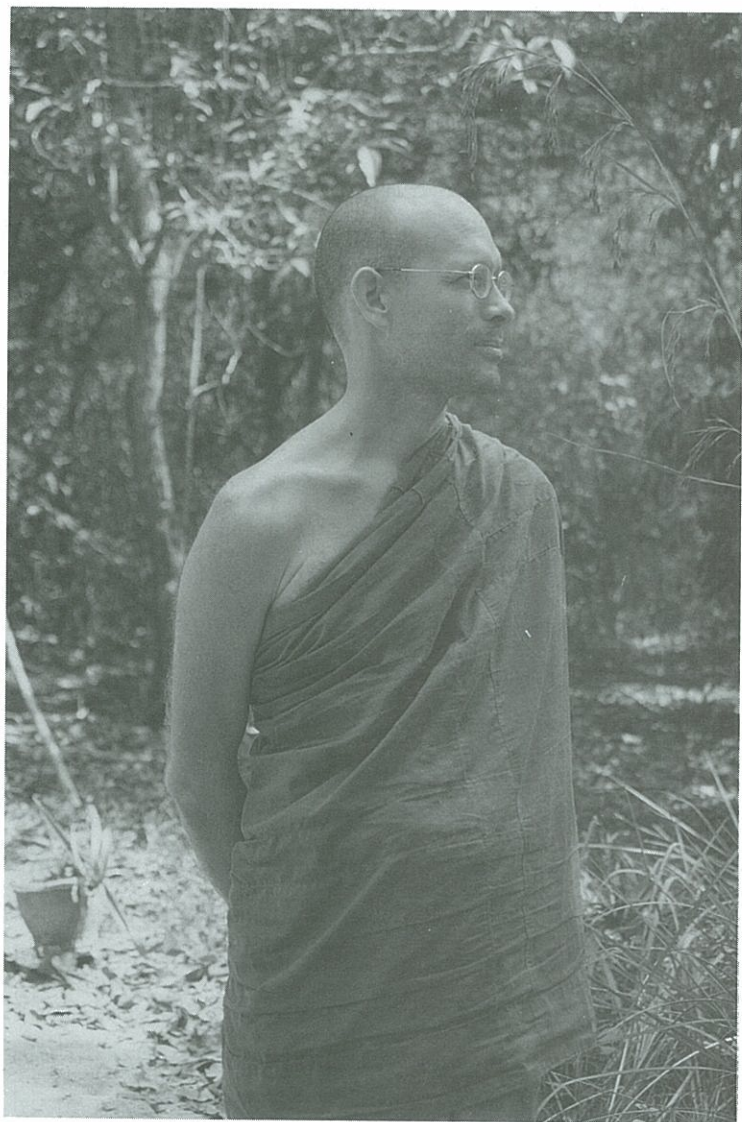
“ครั้งหนึ่งจำได้ ท่านนั่งอยู่ที่เก้าอี้โยก แล้วเรานั่งเก้าอี้พับ ซึ่ง
เป็นเรื่องธรรมดา แล้วก็มิได้ตะที่เราตั้งเทปไว้เพราะว่าอัดเทป คุณไปคุย
มา ท่านก็ชี้เสาคอนกรีตที่อยู่ข้างหน้าท่าน ช่างเรา ว่าเห็นไหมมัน
ทุกข์อย่างไร และท่านก็ทำหน้าบึ้ง ท่านทำหน้าเหมือนเสาคอนกรีตนี้
มันน่าเกลียดมาก ที่มันทุกข์ เราก็ดูไม่ออก มันทุกข์ยังไง แต่ท่านทำ
อะไรอย่างนี้ จนเราคิด คิดมาก เอ๊ะ ท่านอาจารย์ทำถึงขนาดนี้ มัน
ต้อง มันต้องดู มันต้องคิด ก็เริ่ม อย่างน้อยมันจิตใจเราที่เรื่องความ
ทุกข์มันไม่ใช่เด็กเล่น ถ้าท่านอาจารย์ทำถึงขนาดนี้ เอาใจใส่ขนาดนี้

มันไม่ใช่เด็กเล่น ตั้งแต่นี้เราเริ่มเห็นความสำคัญของอริยสัจ ๔ ถ้า มองแค่ตรรกะ อันนี้คือคนไทยบางคนติดใจมาก อริยสัจ ๔ เต็มไปด้วยเหตุผล แต่สำหรับเด็กอเมริกันที่โตขึ้นด้วยวิทยาศาสตร์มาตลอด เรียนวิทยาศาสตร์ได้เกรดเอมาตลอด เรื่องนี้มันง่าย เป็นเรื่องเข้าใจง่ายที่จะอะไรเกิดขึ้นมันต้องมีผล อันนั้นเราเข้าใจได้ทันที แต่มันเข้าใจด้วยตรรกะ ด้วยการคิด เรื่องมันไม่เข้าถึงใจ มันยังอยู่ด้านใน เรื่องมันยังอยู่ด้านใน เรายังอยู่ด้านนอก แต่ความทุกข์ที่จริงเป็นความรู้สึก ใหม่ๆ ถ้าใช้ความคิดจับเอาอย่างเดียวมันเข้าใจไม่ลึกซึ้ง เหมือนนักปริยัติหลายท่านที่ตีความโดยคิด แต่ไม่ยอมให้ใจไปสัมผัสกับความทุกข์ ก็เพราะท่านอาจารย์ทำบางสิ่งบางอย่างเราเริ่มเข้าใจมัน มันไม่ใช่เรื่องคิด มันต้องรู้สึกเอา มันต้องประสบเอา ก็เลยเอาจริงเอาจัง พยายามเข้าใจอริยสัจ ๔...

“ท่านอาจารย์สอน อริยสัจ ๔ เป็นโครงสร้างที่จะแก้ปัญหา ปัญหาคืออะไร มันมาจากไหน เป็นไปเพื่ออะไร และโดยวิธีใด ๔ คำถามนี้ที่จริงก็เป็นเหตุผลมาก เป็นวิทยาศาสตร์พอสมควร แต่ทั่ว ๆ ไปก็ไม่พูด แต่ท่าน ท่านมีวิธีย่อยให้มันชัด ให้มันง่ายที่ดีมาก ท่านเปลี่ยนจากเป็นสิ่งที่ท่องจำ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ที่ชาวพุทธท่องกันอยู่ ท่องได้ แต่ปฏิบัติไม่ได้ แต่เมื่อพระอาจารย์ตั้งคำถาม มันคืออะไร มันมาจากไหน เพื่ออะไร โดยวิธีใด อันนี้เป็นแนวทางที่จะศึกษา มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นในชีวิตเราที่ไม่สบายใจ ที่มันเครียด ที่มันร้อนใจ เป็นทุกข์ ก็ใช้ ๔ คำถามนี้จับเรื่องนั้น หรือแม้แต่เป็นเรื่องวัตถุ เรื่องเป็นโรค ๔ คำถามนี้ หมออายุรเวท สมัยพุทธกาลก็ใช้ และเมื่อเราสนใจปัญหาสังคม ก็ใช้ ๔ คำถามนี้ หรือชุมชนที่เราอยู่มีปัญหากี่ใช้ ๔ คำถามนี้เป็นแนวทาง ๆ แต่มันดีที่ทำให้มันครบถ้วน

เพราะว่าส่วนมากจะเจอ ว่าไม่ว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องคนอื่น คนมักจะติดอยู่กับปัญหาและบางที โอเคไปวินิจัยกัน สาเหตุของปัญหา แต่น้อยมากที่จะครบทั้ง ๔ ข้อ อย่างในเมืองไทยหลายคน พอมีปัญหา มักจะเอาแต่อริยสัจข้อแรก มีปัญหากับข้อสุดท้าย จะแก้ยังไง แต่ไม่ได้วิเคราะห์ว่าปัญหามาจากไหน แล้วไม่ได้ชัดเจนว่าสภาพที่ไร้ปัญหาเป็นยังไง ก็เลยเห็นปัญหา อยากจะแก้ปัญหา อย่าง NGO หลายกลุ่ม เห็นปัญหากระโดดไปแก้เลย โดยไม่วินิจัยวิเคราะห์ ไม่วางแผน ไม่คิด อริยสัจ ๔ มันจะช่วยให้เราครบ ให้เราสมบูรณ์ เราอาศัยวิธีคิดอย่างนี้มาตลอด เป็นเรื่องที่ช่วยมากในการเปลี่ยนวิธีคิดแบบที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยอเมริกา มาคิดแบบพุทธ จากอริยสัจ ๔ ก็มาลงรายละเอียดเป็นปฏิจจสมุปบาท ซึ่งจนทุกวันนี้เป็นเรื่องที่เราชอบศึกษามากที่สุด อิม...แต่ยังเขียนน้อยแต่ก็พยายามศึกษา แปลบ้าง เขียนบ้าง เพราะเป็นหลักธรรมที่สำคัญมากที่สุด แล้วก็สอนกันมั่วที่สุดด้วย...

“เมื่อเราอ่านหนังสือของที่มาจากพม่า ศรีลังกา หรือแม้แต่ยุโรป อเมริกา หรืออาจารย์ในเมืองไทยบางท่าน ธรรมะเป็นชุด ๆ มีสติปัฏฐาน ๔ มีโพชฌงค์ ๗ มีกิเลส ๓ มีอุปกิเลส ๑๖ นิ वर्ณ ๕ อนุสัย ๗ มีชุด ๆ ๆ ไป มี ๕ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ เยอะแยะ อย่างหนังสือของอาจารย์พระธรรมปิฎกท่านก็รวบรวมไว้ดี แต่หายากมากที่จะสังเคราะห์ธรรมะหลาย ๆ ชุดเหล่านี้ จะโยงกันยังไง ตรงนี้ท่านอาจารย์ยอดเยี่ยม โยงกันโดยใช้ อริยสัจ ๔ โยงกับหลักอิทัปปัจจยตา โยงกันโดยธรรมะทั้งหลาย มันสรุปอยู่ที่ ไม่มีอะไรที่ควรยึดมั่นถือมั่น ธรรมะที่เป็นฝ่ายทุกข์กับฝ่ายสาเหตุของทุกข์ มันก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่น หรือสาเหตุ ก็เป็นตัวความยึดมั่นถือมั่นที่เรา

ควรจะปล่อยวาง อีกฝ่ายหนึ่งก็คือนิโรธ ที่เป็นสภาพหรือความจริงที่ เราสามารถเข้าถึงได้ เมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าอะไรเป็นกู เป็นของกู แล้วส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ คือมันก็เรื่องเดียวกัน อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท อิทัปปัจจยตา สัพเพ ธรรมมา นะลํ อภินิเวสายะ ท่านเน้นเรื่อง จิตว่าง ท่านเน้นเรื่อง สุตญญตา สำหรับอาตมานี้เป็นหัวใจของ ศาสนาทุกศาสนา การที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่ต้องมีเรา ไม่ต้องมีชีวิตของเรา ซึ่งศาสนาทุกศาสนาที่ศึกษาก็มีเรื่องนี้ แต่พระพุทธเจ้าใน ความรู้สึกของอาตมา พระพุทธเจ้าพูดชัดกว่า เน้นเรื่องนี้มากกว่า แต่พุทธศานาฆาณทั่วไประเด็นตรงนี้ เน้นปาฏิหาริย์บ้าง เน้น นรก สวรรค์บ้าง เน้นเป็นอะไร อาจารย์ของเราเป็นริมโปเซของโพธิ สัตว์วิโน อะไร ซึ่งโอเค...ใครอยากเชื่อก็เรื่องของเขา แต่ในความเห็น ความรู้สึกของอาตมาที่เรื่องที่เป็นหลักก็คือเรื่องตัวตน เรายังรู้สึก ความมีตัวตนไหม? โอเค เรายังรู้สึก แต่เราจะคุมให้มันไม่ไปเห็นแก่ ตัวได้ไหม? เราจะมีวิธีที่จะลดไหม เราจะมีบางเวลาที่เราสามารถ ปล่อยไม่มีความรู้สึกตัวเรา ของเรา อยู่ได้ไหม ตรงนี้เป็นหัวใจ นอก นั้นเป็นส่วนเครื่องมือที่จะช่วย...

“เราเป็นคนทีค่อนข้างเป็นนักคิด ก็ประทับใจท่านอาจารย์ตรง ที่ว่า ท่านกล้าที่จะศึกษาหาความจริง พระส่วนใหญ่ไม่กล้า ถูกสอน อย่างไรก็เชื่ออย่างงั้น แต่ท่านอาจารย์กล้าที่จะพิสูจน์ทุกอย่าง เพื่อ หาว่าเป็นอย่างไร แล้วท่านก็พบว่าหลายอย่างสอนกันผิด ๆ ท่านก็ พยายามแก้ หรือบางอย่างสอนกันไม่ถึงผิด แต่ไม่ชัดเจน ท่านก็ พยายามหาวิธีสอนที่ทันสมัย ที่สื่อความหมายกับคนปัจจุบัน แต่ที่ ท่านกล้าที่จะศึกษาจริง พิสูจน์จริง แล้วในการศึกษาพิสูจน์นี้ไม่ใช่ การคิดอย่างเดียว ท่านอ่าน ท่านคิด แต่ท่านลงมือปฏิบัติ อันนี้ที่

เราประทับใจเพราะว่าสิ่งที่เราเชื่อ แล้วอยากได้ก็คือความจริง แล้ว...การจะได้ความจริงก็ต้องกล้า คนส่วนใหญ่ไม่ได้ความจริง เพราะว่าไม่กล้า เอาแต่สะดวก สบาย ท่านอาจารย์เอาจริงตรงนี้ อันนี้เราประทับใจ การที่ท่านพูดเก่ง การที่ท่านเมตตา อะไรต่ออะไรก็ประทับใจเหมือนกัน แต่ที่ประทับใจมากที่สุดคือ...ท่านสู้ ท่านกล้า...”

คุณเมตตา พานิช

เมื่อ ๔๐ กว่าปีก่อนเด็กชายเมตตาชอบตามคุณพ่อไปสวนโมกข์ เพราะที่นั่นมี ‘ลุงหลวง’ ใจดี มักมีของหรือขนมที่เด็ก ๆ ชอบ บางทีก็พาเด็ก ๆ ไปยังที่แปลก ๆ ของสวนโมกข์ แต่ที่ตื่นเต้นกันมากก็คือ การที่ลุงหลวงถ่ายรูปเด็ก ๆ ด้วยกล้องพิเศษ ถ่ายเสร็จสัก ๔-๕ นาที ก็จะได้ดูภาพเลย ด้วยเหตุนี้เมตตาจึงชอบเข้าวัด โดยเฉพาะวัดธารน้ำไหลของลุงหลวง

‘ลุงหลวง’ ของเมตตาเป็นพระที่โด่งดัง มีชื่อเสียงขจรขยาย แต่ถึงกระนั้นแม้ท่านจะมีงานยุ่ง แต่ท่านก็ยังเจียดเวลาและความใส่ใจเป็น ‘ลุงหลวง’ และ ‘ป้าหลวง’ ของตระกูลพานิช ที่พยายามโน้มนำลูกหลานสู่ลัทธิธรรมอันใสเย็นของธรรมะด้วยวิธีการที่ชาญฉลาด

กาลเวลาผ่านไป เมื่อสิ้น ‘ลุงหลวง’ เมตตาตัดสินใจลาออกจากงานประจำในธนาคารที่ทำมาร่วม ๑๐ ปี เพื่อสืบงานงานของ ‘ลุงหลวง’ รับหน้าที่ ประธานธรรมทานมูลนิธิ ประสานงานการอบรมอานาปานสติภาวนา ช่วยดูแลงานเผยแผ่ ดูแลสื่อธรรมะต่าง ๆ และอื่น ๆ อีกมากมาย

ทุก ๆ วัน...รถกระบะคันเก่ากับเจ้าของที่เป็นหนุ่มคล้ำหน้าเข้ม

คุณเมตตา พานิช

จะวิ่งเข้าวิ่งออกระหว่างสวนโมกข์และสวนโมกข์นานาชาติ ทำงานตั้งแต่แสงแรกจนแสงสุดท้ายของวัน ทอสานปณิธานของ ‘ลุงหลวง’ ปณิธานธรรมแห่งพุทธศาสนิกขุ

“ตอนที่ท่านพุทธทาสมรณภาพนั้น ผมทำงานธนาคารได้ ๙ ปีแล้ว ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดว่าจะต้องออกจากงานนะครับ แต่ทีนี้หลังจากท่านมรณภาพแล้ว พวกเราได้เข้าไปดูสิ่งของต่าง ๆ ในกุฏิ ช่วยกันดูช่วยกันจัดก็พบบันทึกรวบรวมเกี่ยวกับเรื่องงานที่ท่านคิดจะทำเอาไว้ ผมก็ได้ไปนั่งดู นั่งอ่าน จนรู้สึกว่ามันคงถึงเวลาแล้วละ...ที่ต้องออกมาทำงานที่ท่านคิดไว้ตั้งมากมาย ตอนนั้นผมอายุ ๔๕ ปีพอดี ก็มองว่า ถ้าลาออกมาทำงานเต็มที ก็จะทำไปได้ถึงอายุ ๖๐ ปี ได้ ๑๕ ปีซึ่งคิดดูแล้วก็ได้ไม่มากมายอะไรเลย จึงตัดสินใจกราบเรียนคุณพ่อว่า

คงจะถึงเวลาแล้วที่ผมจะออกมาศึกษาในสิ่งที่ท่านพุทธทาสเขียนไว้ พยายามสานต่องานเท่าที่กำลังและสติปัญญาจะทำได้...

“ตอนออกจากแบงก์ ภรรยาผมก็ทำใจยากนิดหนึ่งเหมือนกัน ก็คุยกับเขา เขาก็ไม่เข้าใจ ว่า เอ๊ะ ทำไมไม่ต้องออกจากงาน คือค่อนข้างจะกระทบความรู้สึกเขามาก แต่ระยะหลังก็ค่อย ๆ ทำใจได้ ตอนนี้ชีวิตส่วนใหญ่ของผมก็อยู่ในวัด ทำโน่นทำนี่ยุ่งทั้งวัน มีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง ก็กำลังพยายามครับ (ก้มหน้า พุดยิ้ม ๆ) พยายามบริหารเวลาทั้งในส่วนของครอบครัวและของวัดให้มันลงตัว...

“กับเรื่องคำสอนของท่านที่เป็นเหมือนมรดกฝากไว้ ผมว่ามีมากมายนะครับ แต่ถ้าส่วนตัวผมเองรู้สึกว่าได้รับประโยชน์มากจากสิ่งที่ท่านฝากไว้ ๑๒ ข้อ คือที่ท่านเขียนฝากไว้ในหัวข้อ ‘ทางรอดสำหรับพวกเรา’ หมายถึงสวนโมกข์หรือสวนโมกขพลาราม จะสามารถมีอยู่ต่อไปได้ถ้าพวกเราคนรุ่นหลังพยายามที่จะเข้าใจกับทั้ง ๑๒ ข้อเหล่านี้

๑. กินข้าวจานแมว	๒. อาบน้ำในคู
๓. เป็นอยู่อย่างทาส	๔. มุ่งมาดความหวัง
๕. อยู่อย่างตายสนิท	๖. ความคิดผ่องแผ้ว
๗. กุมแก้วในมือ	๘. ดวงจิตว่าง
๙. สมหวังทุกอย่าง	๑๐. ไม่มีหกลึกเลี้ยง
๑๑. แจกของสองตะเกียง	๑๒. เลี้ยงคนทั้งโลก

...พอได้อ่านข้อความเหล่านี้ ผมรู้สึกว่ามันได้เข้าไปอยู่ในสมองของผมตลอดเวลาเนะ เวลาคิดว่าจะทำงานอย่างไรให้สมหวังทุกอย่างได้ ก็นึกอย่างที่ท่านเคยบอกว่า...ทำงานนี้เราอย่าไปตั้งความหวัง อย่าไปสร้างความหวังให้มันขบกัด เราทำงานด้วยสติปัญญา

ทำงานอย่างเต็มที่ เราก็สมหวังทุกอย่าง...

“ปกติเมื่อไปหาท่าน ท่านก็มักจะพูด-เล่าถึงเรื่องงานที่ท่านจะทำ ระยะเวลาที่ท่านปรารถนาว่าจะทำงานเพื่อที่จะอุทิศให้แม่ ท่านบอกว่าท่านไม่ค่อยมีโอกาสได้ตอบแทนแม่ เพราะท่านบวชตั้งแต่วัยหนุ่มนะครับ เพราะฉะนั้นพอในบั้นปลายชีวิต ท่านรู้สึกว่าคุณจะทำอะไรสักอย่างให้แม่ และท่านก็คุยให้ฟังว่าท่านจะทำโครงการ ธรรม-มาตา จึงต้องการที่จะช่วยเทศแม่ ต้องการที่จะให้เทศแม่รู้ถึงหน้าที่ของความเป็นแม่ที่แท้จริง นั่นก็คือ เป็นแม่โดยทางธรรม เป็นแม่ของโลก สิ่งเหล่านี้ท่านได้คิดท่านได้เขียนไว้พอสมควรทีเดียวครับ ที่พวกเราชนรุ่นหลังจะได้ช่วยกันสานต่องานอันนี้นะครับ อีกอันหนึ่งที่ท่านพยายามเน้น พยายามพูดจากับผม นั่นก็คือท่านพยายามที่จะเล่าให้ฟังถึงเรื่องราวของบรรพบุรุษถึงรุ่นก่อน ๆ ท่านก็เล่าให้ฟังว่า ญาติทางย่า พี่ชายของย่า ๒ คนก็ได้อุทิศชีวิตแล้วกับพุทธศาสนา คือได้บวชตลอดชีวิตนะครับ และก็ทำงานพระศาสนา ท่านก็ได้บอกกับผมว่า คุณพ่อผมเองหรือท่านเองก็ได้เสียสละทำงานมา เพราะฉะนั้นท่านกล่าวว่า...ผมในฐานะลูกหลานเนี่ย ถ้าเป็นลูกหลานที่กตัญญูกตเวทีก็น่าจะเสียสละ ทำงานด้านนี้จะทิ้งไม่ได้เลย ไม่ว่าจะมียอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ให้พยายามเสียสละ...

“ในด้านส่วนตัว นอกจากในฐานะที่ท่านเป็นลูกโดยสายเลือดแล้ว ผมยังถือว่าท่านเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่แก่ผมด้วย อันนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ไม่งั้นชีวิตของผมนักจะเป็นชีวิตที่ไม่รู้จักกับสิ่งที่เรียกว่าดีที่สุดในชีวิต และการที่ผมได้เปลี่ยนวิถีชีวิต ก็ทำให้ผมได้พบแนวทางการใช้ชีวิตให้มีประโยชน์ที่สุด และการที่ผมเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่หันมาทำงานพระศาสนาได้ มีความสุขกับงานได้ อันนี้ถือว่าโชคดี

ที่สุดแล้วครับ...

“มืออยู่ครั้งหนึ่ง ผมมาฝึกขานนาครที่โรงธรรมเตรียมจะบวช ท่านก็เรียกผมไป ก็ไม่รู้ว่าท่านไปกระแคะระคายมาจากไหนว่าผมแอบสูบบุหรี่ (หัวเราะ) ท่านก็ว่า ‘เมตตา เธอยังสูบบุหรี่อยู่อีกหรือ’ ผมก็ตอบว่า ครับ ผมสูบมา ๔-๕ ปีแล้วตั้งแต่ตอนเรียนมหาวิทยาลัย พอมาสอนหนังสือก็ยังไม่ได้เลิก ท่านก็ชี้หน้าผมแล้วบอกว่า ‘เธอมันโง่ โง่ โง่ เธอลองทบทวนดูว่าตั้งแต่รุ่นพ่อเธอ และรุ่นพ่อเรา (หมายถึงปู่ผม) ไม่มีใครที่โง่อย่างเธอเลย มารุ่นเธอ เธอโง่ขนาดไหน โง่ที่สูบบุหรี่’ ผมก็กลับไปคิด (ยิ้ม ๆ) ตั้งแต่วันนั้นเหมือนมันเกิดแสงสว่าง มีความรู้สึกที่เราให้เหตุผลตัวเองไม่ได้ว่าทำไมถึงติดบุหรี่ เลยเลิกได้อย่างเด็ดขาดทั้งบุหรี่ ทั้งเหล้า คือตอนนั้นผมก็ยังกินเหล้าเฮฮากับเพื่อนฝูงอยู่นะครับ ทีนี้พอฟังท่านพูดแรง ๆ รู้สึกว่ามันก้องอยู่ในหัวเราว่า โง่ โง่ โง่ โง่ (ยิ้ม) ย้ำหลายคำเลยนะว่า โง่ โง่ โง่ โง่ (หัวเราะ)...

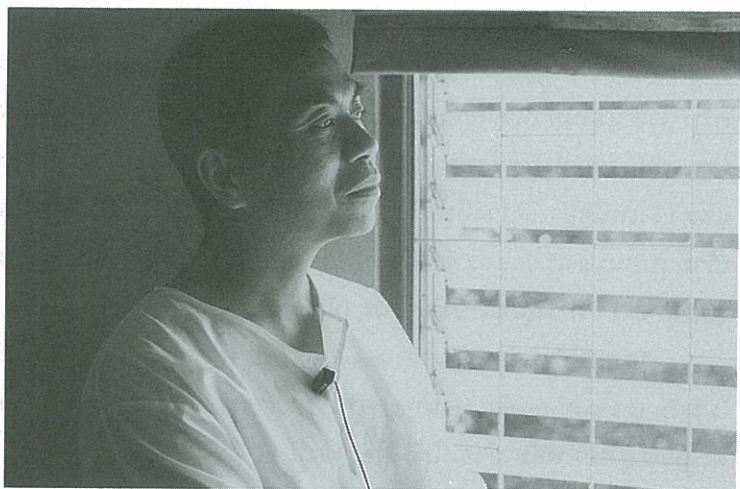
“ตอนที่ผมจะแต่งงาน ก็มากราบเรียนท่าน ท่านก็พูดให้ฟังว่า การมีชีวิตครอบครัวนั้น ต้องให้แม่ทำหน้าที่แม่โดยแท้จริง นั่นคือให้แม่เลี้ยงลูก อยู่กับบ้าน แล้วก็ทำหน้าที่ดูแลลูก ท่านบอกว่า สังคมเดี๋ยวนี้มันผิด คิดแต่เรื่องเศรษฐกิจ แล้วให้ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านตั้งแต่เช้า ลูกยังแบเบาะอยู่ที่ห้องอยู่กับคนใช้ และสิ่งที่มันขาดหายไปเนี่ย มันซื้อคืนด้วยเงินไม่ได้ ใจของเด็กที่จะได้รับความอบอุ่นจากอ้อมอกแม่มันไม่มี ซึ่งเป็นเรื่องที่ผมเห็นด้วยมากนะ ตอนนั้นก็เลยคุยกับภรรยา บอกเขาว่าให้อยู่บ้านเลี้ยงลูกดีกว่า เป็นแม่ของลูกดีกว่า เด็ก ๆ จะได้รับความอบอุ่น ได้กินนมแม่ ได้รับการเลี้ยงดูจากแม่ อันนี้แหละที่ท่านพยายามจะพูดกับใคร ๆ หลายคนว่า ตอนนี้แม่ไม่ทำหน้าที่ของแม่กันแล้ว แม่ไม่เห็นทำหน้าที่อันยิ่ง

ใหญ่ของแม่ก็คือหน้าที่แม่ของคุณ เพราะถ้าเราเลี้ยงลูกให้ดี สังคมก็ดี โลกก็ดี แต่เดี๋ยวนี้เราทิ้งหน้าที่แม่แล้วไปหาเงิน ไปทำอะไร ต่ออะไรในสังคม สังคมก็มีปัญหา แล้วเราก็มามากที่ปลายเหตุ แก่กัน ไม่จบ...

“เวลาท่านพูดกับผมจะใช้คำแทนตัวว่า ‘เรา’ ผมเรียกท่านว่า ลูกหลง (หลงลงในภาษาใต้) ท่านช่วยผมอบรมลูกด้วยนะครับ อย่างตอนที่แม่ผมป่วย นอนอยู่บนเตียงลุกขึ้นไม่ได้ ท่านก็จะเตรียม แบรินต์ไว้ ๓ ขวด ให้ลูกผมทั้ง ๓ คนเลย แล้วท่านก็ถามว่า เอ้า...คนไหนจะเสียสละให้ยาบ้าง ท่านจะถามอย่างนี้ พอลูกผมตอบว่า ผมจะเอาให้ ท่านก็จะบอกว่า นั่นละ กลับไปแล้วเอานั่นแหละไปนอนยา ท่านก็บอกอย่างนี้ เป็นวิธีสอนของท่าน พอลูกผมกลับไปเขาก็แย่งกันเอาไปให้ยา บางคนก็กลับไปปียา นวดยา (เล่ายิ้ม ๆ แบบปลื้มใจ)...

“ท่านเคยคุยกับผมว่า อยากทำหน้าที่ในฐานะญาติบ้าง ท่านก็เปิดบัญชีให้ลูกผมเป็นทุนการศึกษา เพราะท่านมีเงินเดือนที่เรียกว่า ‘นิตยภัต’ อยู่ ท่านก็เขียนให้เสร็จเลย บอก เอ้า...เธอเอาไปเปิดบัญชี ทุน ๓ ต คือลูกผม ๓ คนชื่อ โต ตูน ตี๋ป ชื่อจริงว่า กรุณพล, มุทิตพล และกชชิตพล ทั้งหมดนี้ท่านก็ตั้งให้...

“ถ้าช่วงไหนที่พวกเราไม่ได้มาหานาน ๆ ท่านสิงห์ทองก็จะโทรศัพท์ไป บอกว่าท่านอาจารย์ถามหา ให้พาเด็ก ๆ ไปหา แล้วเวลาที่ลูก ๆ ผมมา ท่านจะมีเม็ดมะม่วงหิมพานต์เตรียมไว้ หรือไม่ก็เป็นแอปเปิ้ลหรือของแปลก ๆ ถ้าหายไปนาน ท่านก็จะให้คนโทรไปบอกว่า ของจะนำหมดแล้วนะ (หัวเราะ) อย่างเคັกเนี่ย พอมีคนมาถวาย ท่านก็จะเก็บไว้ให้เด็ก ๆ จนเสียไปเลยก็มี ท่านไม่ฉันทเอง หรือ

หลานชายผู้ทอसानปณิธานธรรมแห่งพุทธทาสภิกขุ

อย่างแอบเปิ้ล เซอร์รี่ สาลี่ ลูกพลัม ท่านก็จะเก็บไว้ให้ลูกผม จะรู้ว่าหลานคนไหนชอบอะไร เพราะว่าสมัยที่ท่านยังมีชีวิต ใคร ๆ ก็อยากจะมาหาท่าน เอาของดี ๆ มาถวายท่าน ของเยอะมาก หรืออย่างตอนที่ท่านป่วยมาก ๆ พอรู้ว่าผมมาท่านก็เปิดให้พาเด็ก ๆ เข้าไปนั่งในห้อง เด็ก ๆ ก็นั่งกันข้าง ๆ เตียง บิบนวดท่านบ้าง ขย่ำท่านบ้าง ท่านก็สอนนะ พอเด็ก ๆ นวดก็จะบอกว่า นวดต้องอย่างนี้ ต้องมีทุบ มีเคล้น มีขยำ ถึงจะได้แรง ท่านก็บอกอย่างนี้ คือคำว่าได้แรง เป็นภาษาใต้ หมายถึง ถึงแล้ว ถูกจุดแล้ว...

“ท่านให้ลูกผมท่องว่า ‘ไม่ดื้ออย่างเดียวตีหมด’ (ยิ้ม) ให้ท่องทุกคนเลย ท่านสอนให้เชื่อฟังพ่อแม่ บอกว่า เด็กไม่ดื้ออย่างเดียวตีหมดทุกอย่าง ลูกผมก็ท่องได้หมดทุกคน ลูกผมจะเรียกท่านว่า ‘ปู่

หลวง’ (หลวงปู่ในภาษาใต้) บางทีก็ถามว่าปู่หลวงเป็นอะไร ท่านก็จะตอบว่าเพ็ลย เพราะตอนหลัง ๆ ท่านเพ็ลยมาก ท่านอดทนมากนะครับ เวลามีคนมาหา ท่านจะไม่แสดงอาการเหนื่อยหรือเพ็ลยให้เห็นเลย จนกว่าท่านจะเข้าประตูห้องอยู่กับพวกเราแล้วนั่นแหละ ถึงจะแสดงว่าเหนื่อย บางทีนั่งฟังอย่างนี้เลยนะ (ทำท่านั่งฟังกับพนักเก้าอี้แบบหมดแรง) และท่านก็บอกว่า เนี่ยเป็นบาปที่ท่านมีอายุเกินพระพุทธเจ้า ท่านพูดแบบซ้ำ ๆ นะ (หัวเราะ)...

“ก่อนที่ท่านจะป่วยหนัก ๒-๓ อาทิตย์ ท่านบอกว่า ‘เราอยู่ได้ไม่นาน เราจะตายแล้ว’ ท่านพูดเลยนะว่าเราจะตายแล้ว ท่านบอกว่าไม่ไหว อยู่ไปก็เพ็ลย ทำอะไรไม่ค่อยได้...

“มรดกที่ท่านฝากไว้หรือครับ...คือก่อนหน้าที่ท่านจะละสังขาร ท่านพยายามพูดว่า งานสวนโมกข์ที่ท่านอุตส่าห์ทำมานี้มันเป็นหน้าที่นะ ทิ้งไม่ได้ ท่านบอกว่ามันจะต้องมีอุปสรรคมากมาย แต่ไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ใครจะว่าอย่างไรก็แล้วแต่ แต่เราจะทิ้งไม่ได้ ต้องสู้บทอด ตรงนี้ทำให้ผมอดทน ทำให้ผมทนอะไรได้หลายอย่างในสิ่งที่เข้ามากระทบ เช่น เวลามีคนมาว่าเราอย่างงั้นอย่างนี้ มันทำให้เรามองเห็นว่า กว่าท่านจะทำงานมาถึงจุดนี้ได้ ท่านผ่านอุปสรรคมามากมาย ท่านเจอยิ่งกว่าเราหลายเท่า ท่านเริ่มจากศุนย์ เริ่มจากความลำบาก...

“ท่านเคยบอกว่า...เนี่ย ต้องทำให้ถึงที่สุดนะ จนกระทั่งยกมือไหว้ตัวเองได้ คำว่ายกมือไหว้ตัวเองได้เนี่ย เป็นเรื่องที่ลึกมาก ทำอย่างไรที่เราจะยกมือไหว้ตัวเองได้ มันหมายความว่า เมื่อพิจารณาดูแล้ว ในตัวเราไม่มีอะไรบกพร่องเลยนะฮะ แต่ขณะนี่ก็ยังคงบกพร่องอยู่เราก็ต้องยอมรับ ผมมาเข้าใจตอนหลัง ๆ ที่ท่านเคยเขียนว่า ความ

ถูกต้องที่สุดคือความถูกต้องของตนเอง หมายความว่า เวลาเรา ยกมือไหว้พระพุทธรูปหรือไหว้ใครก็ตาม เราไหว้ความดี ไหว้ความ บริสุทธิ์ ถ้าเราบริสุทธิ์ก็ไหว้ตัวเองได้ นำเสียดายนะ เรามีคนหลาย คนที่มีความรู้ดี มีความสนใจ เข้าใจในพระพุทธรศาสนา แต่ยังไม่เอา จริง ยังไม่ทำ...

“สิ่งที่ประทับใจผมมากก็คือ การที่ท่านมีชีวิตอย่างสงบ... เยือกเย็น ท่านไม่เพียงแต่สอนนะฮะ แต่ท่านทำให้ดูอย่างชัดเจนทุก เรื่องด้วย เวลาที่ผมมีเรื่องอะไรลัดดกล้ม...ไม่สบาย พอได้นั่งใกล้ ๆ ท่านจะรู้สึกเย็นสบาย...ได้รับไออุ่น ทำให้ลืมเรื่องที่ทุกข์กังวล และ การที่ได้ใกล้ชิดกับท่านทำให้ผมเข้าใจอะไรหลายอย่าง เกิดความคิด เกิดสติปัญญา สามารถเอาชนะอะไรที่มันคับข้องใจได้ ทำให้จิตใจ เราเลื่อนระดับขึ้นมา แม้ว่าท่านจะเป็นพระที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก แต่ ว่าวิถีชีวิตของท่านไม่เปลี่ยนแปลง ท่านมีความมั่นคงมาก ไม่ว่าท่าน จะได้รับชื่อเสียง ได้ปริญญาโน่น นี่ ท่านเจียบเฉย เหมือนกับไม่มีอะไร เหมือนกับไม่รู้สึกละไร นี่คือแบบอย่างที่ผมประทับใจมากกว่า เออ... ชีวิตแบบนี้ก็มีด้วย ชีวิตแบบนี้ก็ทำได้ด้วย”

ต่างคน ต่างหน้าที่ ต่างความต้องการ

สิ่งที่ประทับใจ สิ่งที่ได้จาก ‘ท่านอาจารย์’ จึงแตกต่างกัน

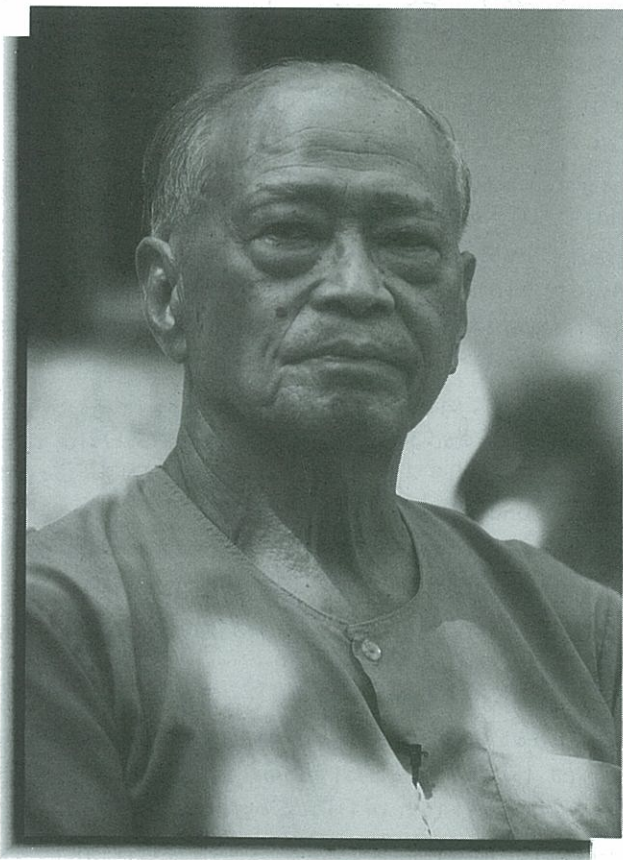
และหากเรื่องนี้เป็นนิทาน ก็อาจจะจบลงว่า

และแล้ว มรดกพิเศษจากท่านอาจารย์ก็เติบโตงอกงาม ในใจ... ของผู้รับ แผ่กิ่งก้านร่มเย็น เป็นประโยชน์อนันต์ ทั้ง ต่อตนและผู้คนรอบข้าง

ยิ่งใช้...ยิ่งได้ ไร้เท่าใดก็ไม่มีวันหมด

ไม่มีราคา...แต่มีคุณค่ายิ่งกว่ามรดกใด ๆ

ท่านพุทธทาสในความทรงจำของ กฤษณา กุศลาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๖ เด็กชายวัย ๑๓ ปี กำพร้าพ่อและแม่ ไร้ญาติ
ขาดมิตร ตัดสินใจบรรพชาเป็นสามเณรน้อย ติดตามคณะพระฝรั่ง
ชาวอิตาเลียน นามพระโลกนาถ เดินทางจากไทยไปถึงอินเดีย ด้วย
มุ่งหวังอยากได้วิชาความรู้

ในปีเดียวกันที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระเงื่อม
อินทบัญญัติ พระภิกษุหนุ่มวัย ๒๘ มุ่งมั่นกับงานเผยแผ่พระพุทธ-
ศาสนาในแนวทางของเหตุและผล ก่อตั้งสวนโมกขพลารามท่าม-
กลางความไม่เข้าใจของชาวพุทธบางกลุ่ม

พ.ศ. ๒๔๗๙ สามเณรน้อยส่งข่าวคราวความเคลื่อนไหวของ
แวดวงพุทธศาสนาในอินเดียมาให้พระเงื่อมพิจารณาตีพิมพ์ในหนังสือ-
พิมพ์ 'พุทธศาสนา'

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ในปีเดียวกัน จดหมายฉบับแรกเดินทาง
จากไชยา สุราษฎร์ธานี นำพามุทิตาจิตจากพระเงื่อม อินทบัญญัติ
ไปยังสามเณรน้อย ณ เมืองสารนาถ ประเทศอินเดีย

มิตรภาพอันบริสุทธิ์บนเส้นทางธรรมได้เริ่มต้นขึ้น

จากนั้นความเมตตา ความปรารถนาดี ถูกส่งผ่านทางจด-
หมายฉบับแล้วฉบับเล่า ด้วยความรักใคร่แห่งพี่ชายโดยธรรม ถึงน้อย

ชายโดยธรรมผู้เยาว์วัยในต่างแดน ทว่า...เมื่อฤดูกาลแห่งชีวิตพลิกผันจากชีวิตสามเณรในพระพุทธานุศาสน์ กลายมาเป็นนักโทษเซลล์สงครามในค่ายกักกัน การติดต่อลิ้นสะบัด สายสัมพันธ์ขาดหาย เส้นทางชีวิตสองสายแยกจากกัน

ผ่านไปอีกหลายฤดูกาลแห่งชีวิต

พี่ชายโดยธรรมยังคงก้าวเดินบนหนทางธรรมอย่างสง่างาม นาม **พุทธทาสภิกขุ** ปราชญ์แห่งวงการพุทธศาสนาของไทยและของโลก ที่ได้รับการยกย่องยอมรับจากชาวพุทธทั่วสารทิศ

น้องชายโดยธรรมย่างย่ำบนหนทางปฎุชน ต่อสู้ดิ้นรนกับชีวิตผ่านความทุกข์ยากลำบากนานา เป็น **ภรรณา กุศลาลัย** ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและวัฒนธรรมอินเดียอย่างหาตัวจับยาก มีคุณูปการมากมายใหญ่หลวงต่อวงการวรรณกรรมไทย

พ.ศ. ๒๕๔๑ ห้าปีภายหลังการคืนสังฆารสูรธรรมชาติของท่าน **พุทธทาสภิกขุ** ‘สาวิกา’ ได้รับความเมตตาจาก **อาจารย์ภรรณา กุศลาลัย** ตามรอยความทรงจำอันงดงามสู่วันวารแห่งชีวิตที่ยังคงแจ่มกระจ่างในหัวใจ...ไม่มีวันลืมเลือน

ช่วงนี้อาจารย์ทำอะไรบ้างคะ

คุณเห็นหน้าผม เห็นตัวผม ก็จะทำให้แก่แล้ว (หัวเราะชอบใจ) ปีนี้ผมอายุ ๗๘ ปีวอก ก็เป็นธรรมดา อายุมากขนาดนี้คงทำอะไรมากไม่ได้ แต่ก็ยังอยู่ในแวดวงหนังสือนี้แหละ เขียนหนังสือ แปลหนังสือ โดยเฉพาะผมนี่ก็มีงานเขียนงานแปลที่พิมพ์เป็นเล่ม ๆ ก็มากอยู่ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับอินเดีย ศาสนา วัฒนธรรมอะไรต่ออะไรเนี่ย ก็เอามาพิมพ์ใหม่ บางเล่มพิมพ์เป็นครั้งที่ ๑๓ อันนี้ไม่ใช่

กราบเป็นครั้งสุดท้ายที่สวนโมกข์

คุณนะ เรียนตามความเป็นจริง ที่นี้พอจะพิมพ์ใหม่ ทางสำนักพิมพ์ เขาก็เอามาให้ผมตรวจบ้างอะไรบ้าง เพิ่มเติมข้อความบ้าง ให้มันทันสมัยขึ้น หรือบางทีก็เพิ่มรูป ก็เป็นแบบนี้ละครับ ทำไปตามกำลังสติปัญญา และเรี่ยวแรงที่มี อย่างตอนนี้อากาศร้อนเหลือเกิน แรงทำงานไม่ค่อยมี (หัวเราะ) ก็ต้องพักมากหน่อย

อยากให้อาจารย์ช่วยเล่าถึงช่วงชีวิตที่ได้มีโอกาสรู้จักกับท่านพุทธทาส ว่ามีจุดเริ่มต้น ที่มา ที่ไปอย่างไร

คืออย่างนี้ เรื่องที่เกิดขึ้นกับผม ที่ไปเกี่ยวข้องกับท่านพุทธทาสเนี่ย เกิดขึ้นมา ๖๐ กว่าปีแล้ว เป็นเรื่องที่เก่าแก่มาก (หลับตาพูด ยิ้มอย่างมีความสุข) การที่ผมรู้จักกับท่านไม่ใช่เพราะผมมีอายุใกล้เคียงกับท่าน ผมอายุน้อยกว่าท่านมาก แต่ว่ารู้จักกับท่าน

แด่
ห้องศพ ที่รัก
ของ
วิมลชาบ หจ.
พุทธมร.

วัดกำแพงแดง ตำบลบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
วิมลชาบ หจ.

พุทธมร. หจ.
บจ. กทม.

รูปที่ท่านพุทธทาสส่งให้สามเณรกรุณา

เพราะเหตุการณ์ในแวดวงศาสนาพุทธ ผมจะเล่าให้ฟังย่อๆ นะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ มีพระฝรั่งรูปหนึ่งชื่อ พระโลกนาถ ท่านเลื่อมใสในศาสนาพุทธ เป็นคนมีการศึกษาดีมาก มาบวชพระในประเทศไทยมา

แล้วเข้ามาเมืองไทย ท่านโลกนาถอยากจะให้พระเณรหนุ่ม ๆ ทั้งไทยพม่า ลังกา ที่ท่านให้นามว่าพระเณรใจสิงห์ ‘Lion-hearted’ ได้ไปศึกษาที่อินเดียเพื่อเป็นกำลังในการเผยแผ่พุทธศาสนา จะเป็นยุโรปก็ดี หรืออเมริกาก็ดี ท่านก็รวบรวมพระเณรจากประเทศไทย ๒๐๐ กว่ารูปเดินเท้าจากกรุงเทพฯ ไปพม่า ผ่านตาก แม่สอด เข้าทางหงสาวดีไปถึงย่างกุ้ง ก็ทรหดกันมาก ที่นี้ช่วงที่คณะพระโลกนาถเดินทางออกจากประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ก็เป็นช่วงที่ท่านพุทธทาสก่อตั้งสวนโมกข์ได้ไม่นาน ไม่ถึงปีดีดพรอก ตอนนั้นท่านยังหนุ่มแน่น และทำหนังสือพิมพ์ชื่อ **พุทธศาสนา** รายไตรมาสออกมา โดยมีวัตถุประสงค์จะเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวของวงการศาสนาพุทธทั้งในเมืองไทยและต่างประเทศให้ชาวพุทธในเมืองไทยได้รับทราบที่นี้พอผมไปอยู่อินเดียได้สักพัก มีข่าวคราวอะไรน่าสนใจก็จะเขียนบ้าง แพลบ้าง ส่งมาให้ท่านลงพิมพ์ในหนังสือพุทธศาสนา นี่แหละคือวิธีที่ผมได้มีโอกาสรู้จักกับท่าน

อาจารย์รู้สึกยังไงคะ ที่ช่วงหนึ่งของชีวิตเคยใกล้ชิดกับปราชญ์แห่งวงการพุทธศาสนาทั้งของไทยและของโลกด้วยก็ได้ แม้จะเป็นทางจดหมายก็ตาม

เมื่อตอนที่ผมติดต่อกับท่านนั้น ท่านยังไม่มีชื่อเสียงเหมือนตอนหลัง คนยังไม่ยอมรับว่าท่านเป็นนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่หายากคนหนึ่งในโลก พุดง่าย ๆ ว่าท่านเพิ่งเริ่มทำงาน แต่เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป ผมกลับเมืองไทยแล้ว ทำมาหากินเป็นฆราวาสแล้ว ก็นึกอึดจรรยาใจว่า เออ...เรานี่ ตอนนั้นก็ไม่ว่าท่านพุทธทาสหรือท่านเงื่อม อินทปัญญา จะมีบารมีมากน้อยแค่ไหน จะโด่งดังสำคัญอย่างไร ไม่คิดอย่างนี้เลย คิดแต่ว่าท่านดีกับเรา ผมส่ง

ข่าวคราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาาลงพิมพ์ในพุทธศาสนา หนังสือพิมพ์
รายไตรมาสของท่าน ท่านก็เมตตาหลงให้ ทั้งที่ผมยังเป็นเด็กอยู่มาก
ลิปส์ลิปส์หน้าปีเอง ถึงแม้จะเป็นสามเณรก็เถอะ แต่ก็ยังเด็กมาก
ตอนนั้นนึกยังไงคะ ถึงเลือกเขียนส่งมาให้ท่านพุทธทาส

คือตอนนั้นผมอายุสัก ๑๔-๑๕ ปี อยู่อินเดียได้สักพัก
หนึ่งแล้ว เริ่มเรียนหนังสือมีความรู้ ก็นึกถึงความหลังว่า...เอ๊ะ เรามา
จากเมืองไทยนะ เราจะทำประโยชน์อะไรแก่ศาสนาพุทธได้บ้างไหม
พอนึกถึงตอนนี้ก็นึกถึงท่านพุทธทาส เพราะผมก็รู้ว่าท่านสนใจข่าว
คราวความเคลื่อนไหวของคณะพระเถรไทยที่ไปกับพระโลกนาถตั้ง
แต่คณะที่ยังอยู่เมืองไทย ก็รู้สึกที่ท่านสนใจ แล้วที่นี้ผมเองก็เป็น
เพียงสามเณรเด็ก ๆ ไม่รู้จักใคร ไม่มีใครนับหน้าถือตา ก็เลยคิดว่
ส่งไปให้ท่านพุทธทาสดีกว่า เลยส่งข่าวสารที่แปลจากวารสารเกี่ยว
กับศาสนาพุทธที่อินเดียมาให้ พอส่งมาท่านก็ลงพิมพ์ให้ มีหน้าซ้ำ
ท่านยังเมตตาส่งจดหมายไปอวยชัยให้พร ให้กำลังใจว่าเณรต้อง
เรียนให้ได้นะ หาความรู้กลับเมืองไทยให้ได้ ถ้ายังไม่มีความรู้ ยัง
เรียนไม่ได้ อย่างกลับมา เพราะอุตุส์ห์เดินไปถึงอินเดียด้วยความ
กล้าหาญเด็ดเดี่ยว ท่านก็ชื่นชมมาก

เท่าที่หลายคนได้อ่าน พุทธทาสรำลึก ที่รวบรวมจดหมายของท่าน
พุทธทาสถึงอาจารย์มาตีพิมพ์ ก็รู้สึกประทับใจในภาษาที่งดงาม
ไพเราะของท่านมาก อย่างเช่นตอนที่ท่านบอกว่า “สำหรับการศึกษา
และตำราเกี่ยวกับภาษาไทยของคุณนั้น ผมพิจารณาเท่าที่จะช่วยได้
จนสุดกำลังของผมผู้ครองชีวิตอย่างง่าย ๆ และบ้านนอก มีอะไรก็
อย่าเกรงใจเลยหากว่ามีบางอย่างที่ผมไม่อาจหยิบยื่นให้คุณได้จริง ๆ
แต่ผมก็มีหัวใจให้ทุก ๆ อย่าง ดูเหมือนคุณก็ยังเกรงใจผมมากในเรื่องนี้

ขอให้ความรักช่วยชะล้างความรู้สึกนั้นออกเสียด้วย”

ใช่...ใช่...ท่านใช้ภาษาขงามมาก... จากใจเลย ท่านเขียนเพราะมาก ใช้ภาษาไทยไพเราะมาก

ในฐานะของสามเณรภรรณา ‘น้องชายโดยธรรม’ ขณะนั้น อาจารย์มีความรู้สึกอย่างไรคะที่ได้ติดต่อทางจดหมายกับพระรูปหนึ่ง ซึ่งถึงแม้จะไม่เคยรู้จัก พบกันจริง ๆ หากก็ส่งความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีมาให้เสมอ ๆ ในนามของ ‘พี่ชายโดยธรรม’

(นิ่งไปครู่หนึ่ง) ตอนนั้นชีวิตผมเปรียบได้กับคำกล่าวที่ว่า หัวเดียวกระเทียมลีบ ผมไม่มีใครเลย มีหน้าที่ต้องเร่งร้อนไปอยู่ถึงอินเดีย แล้วเมื่อมีคนไทยคนหนึ่งมีเมตตาต่อผม (น้ำเสียงเริ่มเครือ น้ำตาคลอ) ผมก็เคารพนับถือรักใคร่ท่านเหลือเกิน ยึดท่านเป็นหลักว่าเอาละ...เราก็มีที่พึ่งคือท่านเงื่อม อินทปัญญาญ์นี่ละ ก็ปลื้มอกปลื้มใจมาก ท่านส่งหนังสือให้ผมหลายเล่ม อย่างหนังสือคำโคลงโลกนิตินี้เป็นหนังสือที่มีค่ามาก ผมเคยอ่านตอนอยู่โรงเรียนนครสวรรค์ ก็เขียนขอท่านมา เพราะไม่มีที่อินเดีย ท่านก็อุตส่าห์ส่งไปให้ การที่ท่านรักผม เมตตาผม แสดงผ่านการกระทำเหล่านี้ มัน...มันประทับใจผมมาก (เอื้อมหยิบผ้าเช็ดหน้ามาซับน้ำตา)

มีจดหมายฉบับไหนใหม่คะที่ประทับใจ มีความสำคัญต่อความรู้สึกอาจารย์ในขณะนั้นเป็นพิเศษ

มีอยู่ตอนหนึ่ง จำได้ว่าผมคิดถึงบ้าน อยากจะกลับเหลือเกิน ท่านก็เขียนบอกว่า อยากกลับเลย เรียนต่อไปเถอะ กลับมาเมืองไทยมันก็เท่านั้นแหละ ไม่มีอะไรที่จะเป็นขุมทรัพย์วิชาเหมือนอินเดีย โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ท่านเตือนใจผมมาก แล้วอีกอย่าง ท่านเตือนผมว่าอย่าไปติดผู้หญิงแขกนะ (หัวเราะ) เพราะ

ห้องธรรมทาน
มีห้องอ่านหนังสือประชาชน มี
ถาวรสถานธรรมและถาวรสถาน
บุคควัพระ

โรงพิมพ์ธรรมทาน
พิมพ์หนังสือศีลธรรมบทนจัดขึ้น
ด้วยความมุ่งหมายดี ฟิ้น และส
เสริมปฏิบัติธรรม.

แพนโกชฆาธรรม
จัดออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสน
นารถกรรม และหนังสือเล่ม
รวบรวมหนังสือ ตำหรับการศึกษา
และค้นคว้า.

คณะธรรมทาน
ตลาดพุมเรียง สถานีไชยา
สายใต้.
(จังหวัดสุราษฎร์ธานี.)

แพนภาคัดถาวร โภกษตธรรม
จัดสร้างสถานที่เหมาะสมแก่ปฏิบัติ
พระ มีศรีบริภักขุสามเตรและ
บำรุงด้วยปัจจัย เถาะที่ควรแก่
สมณภาพ

วันที่ ๒๑ เดือน กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๗ ๘

" อปฺปมาปี สมนฺตา พุทฺเถ ชินนฺตี "

พร และ เมตตา จงเจริญแก่ กรุณาของชาย โภชธรรม.

ผมได้รับจดหมายแล้ว ด้วยความยินดีและชอบใจอย่างยิ่ง. ผมขอพูด
อย่างตรงไปตรงมา ด้วยความรักใคร่สืบไปว่า คุณออกจกตัวในเรื่องที่ทางเห็น
กับภาษาไทยเกินไป จนน่าทำให้หัวเหวใจในบางคราว. ถ้าสัมความกลัวมี
เสียบ้างก็จะดี ภาษาไทยนั้น ไม่นิยมไทยแน่. อย่างไรก็ตามเสียก็ค่อยได้
ในเมื่อต้อง
การ. ขอให้ตั้งใจศึกษาวิชาความรู้อื่นๆไปก่อนเถิด มันต้องคุ้มกับเวลาเป็นแน่
ภาษาสันสกฤตนั้น เมื่อรู้แล้ว ช่วยให้อาษาไทยชัดแจนดังว่า ควรพยายามเขียน
ถ้ามีโอกาส. สำหรับภาษาอังกฤษนั้น ดีแน่แท้ ตามที่คุณพยายามอยู่ ผมขออนุโม
ทนาด้วย มันอาจเป็นประโยชน์ เป็นกำลังใจในเมื่อคุณตั้งใจจะศึกษาให้ยิ่งขึ้นไปใน
เวลาข้างหน้า และโดยเฉาะอย่างยิ่ง ในการประกาศศาสนา ในเมื่อคุณมี
ความรู้อะไรพุทธศาสนาพอใจแล้ว. ผมเองประสงค์จะมีความรู้ภาษาอังกฤษ
บ้างเหมือนกัน เวลานี้เริ่มศึกษาเข้าบ้าง แต่ก็ไม่ค่อยไปได้ ยังเขียนจดหมาย
ไม่ได้ แม้ง่ายๆ. ผมอยากจะเรียนพร้อมกันไปกับความรู้ทางพุทธศาสนา ที่รือย
กรองขึ้นโดยชาวต่างประเทศ คือศึกษาภาษาไปพลาง สักเหตุและศึกษาเนื้อ
ความของเขาไป พลาง พร้อมกันทั้งสองอย่าง. รู้สึกว่ามันไม่สู้หนักหน่วงนักใจ

ส่วนหนึ่งของจดหมายที่ท่านพุทธทาสเขียนถึงอาจารย์กรุณา
เมื่อครั้งเป็นสามเณร

ผมก็หนุ่มมากตอนนั้น ๑๘-๑๙ ปี เท่านั้นเอง ท่านก็เตือนว่าระวังนะ กับคนอย่างเราที่อุทิศชีวิตให้พระศาสนาแล้ว อย่าไปยุ่งกับเรื่องพวกนี้ อย่าไปคิดรักผู้หญิงแขก ท่านก็ว่าอย่างนี้ (หัวเราะ) สองตอนนี่ประทับใจผมมาก

ท่านคงเห็นว่าอาจารย์กำลังวัยรุ่นอยู่มังคะ

ครับ...(หัวเราะชอบใจ) แต่ผู้หญิงแขกนี้สวยมากนะ แต่ถึงจะสวยยังไงก็แล้วแต่...จะไม่มีเลยนะประเภทที่จะมาชมม้อยชมมาย มองเมียงหรือให้ทำหนุ่ม ๆ เนี่ย ยากมาก โดยเฉพาะกับนักบวชยังไม่ มีใหญ่ แต่ผมก็ไม่มีเรื่องนี้นะ (หัวเราะ)

เห็นมีบางฉบับท่านพุทธทาสพูดถึงการเรียนด้วยตัวเอง โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

อันนี้เป็นทำให้กำลังใจผมไป และท่านเองท่านก็เรียนด้วยตนเองทุกอย่าง คือผมอยู่ที่นั่น (อินเดีย) มีครูก็จริง แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเรามีดแปดด้าน ไม่มีใครช่วยอธิบายได้ ท่านก็บอกว่าอย่าท้อใจ ความรู้ที่ได้จากการเรียนด้วยตัวเองอย่างท่านเนี่ยนะ ดีเหลือเกิน ไม่ต้องอาศัยครูบาอาจารย์ ขอให้เราสนใจ หมั่นเรียนเอาเถอะ ความรู้จะเกิดขึ้นเอง ท่านก็ยกตัวอย่าง ตัวท่าน บอกว่าท่านเรียนแค่ ม.๒ เท่านั้นเอง อย่าวิตก ให้ตั้งใจเถอะ แล้วความรู้มันมาเองไม่ต้องอาศัยคนอื่นหรอก

รู้สึกที่ท่านสนใจความรู้เกี่ยวกับเรื่องอินเดียด้วย

สนใจมาก (ย้ำเสียงหนักแน่น) โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของอินเดียตอนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เรื่องการเมืองท่านก็สนใจเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยมาก ท่านจะสนใจในแง่ที่ว่า พุทธศาสนามีบทบาทอย่างไรในสังคมอินเดีย หรือสูญหายไปอย่างไร พุด่างๆ ว่าสนใจใน

เรื่องความเจริญและความเสื่อมของศาสนาพุทธในอินเดีย
ท่านมักส่งซื้อหนังสือจากอินเดียด้วย

คือแต่ก่อนนี้ตลาดหนังสือต่างประเทศเรื่องพุทธศาสนา
ในบ้านเรานั้นน้อยมาก เพราะเราขาดการติดต่อ ขาดความรู้ในเรื่อง
หนังสือ ตอนนั้นผมก็จะส่งนิตยสารของสมาคมมหาโพธิ์รายเดือนซึ่ง
เป็นภาษาอังกฤษมาให้ท่านเป็นประจำ ในหนังสือนั้นจะมีโฆษณา
หนังสือโน่นหนังสือนี้ อย่างหนังสือที่เกี่ยวกับนิคายมหายาน พอท่าน
เห็นท่านก็สนใจ เพราะไม่มีในเมืองไทย ผมก็จัดส่งมาถวายท่าน เพราะ
ในอินเดียตลาดหนังสือมันกว้าง อาจพูดได้ว่าท่านได้ความรู้เรื่อง
พุทธศานามหายานจากหนังสือที่ผมส่งมาถวายนี้แหละ ด้วยเหตุนี้
ท่านจึงรอบรู้มากทั้งเถรวาทและมหายาน ท่านได้อะไรแยะเลยทีเดียว
จากหนังสือเหล่านี้

แล้วที่ท่านส่งให้อาจารย์ละคะ

ส่วนของผม ท่านก็ส่งไปให้หลายเล่ม นอกจากโคลงโลก-
นิติ ก็มีพุทธประวัติจากพระโอบุสที่ท่านจารึกว่าอะไรนะ...(หยิบ
หนังสือพุทธทาสรำลึกมาเปิดให้ดู) นี่ไง “วัตถุเป็นเครื่องบูชาความ
บากบั่นอย่างเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญของคุณ” แต่หนังสือไทยที่
ท่านส่งไปให้ผมไม่ได้ชนกลับมาเมืองไทย เพราะคิดว่าเราเป็นเขลย
ถ้าไม่ตาย สงครามสงบก็กลับมาหาเอาที่เมืองไทยได้

เขียนจดหมายติดต่อกันอยู่นานแค่ไหนคะ

๔-๕ ปีได้มั้ง จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้น ผม
ต้องลาออกจากเทศสามเณร ถูกรัฐบาลอังกฤษจับ เพราะตอน
สงครามโลกครั้งที่ ๒ เราประกาศเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและประกาศ
สงครามกับอังกฤษ และตอนนั้นอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ดัง

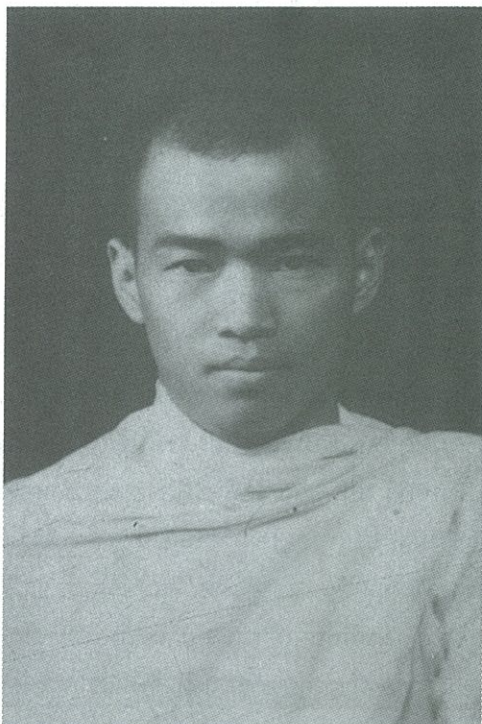
นั่นพลเมืองของประเทศที่เป็นศัตรูกันในยามสงคราม เมื่อไปอยู่ในประเทศของอีกฝ่ายหนึ่งเขาก็จับเอา ผมเองก็ถูกจับพร้อมกับคนไทยอีกหลายคนที่อยู่ในอินเดียขณะนั้น ต้องทำงานโยธาในค่ายเชลยลำบากมาก

เท่าที่อ่านใน ‘พุทธทาสรำลึก’ จดหมายของท่านพุทธทาส ถึงอาจารย์ มีด้วยกัน ๑๕ ฉบับ ไม่ทราบว่าเป็นทั้งหมดหรือเปล่านั้น

เข้าใจว่าทั้งหมด เพราะตอนนั้นชีวิตผมระหกระเหินเหลือเกิน มีสงคราม ถูกจับ อะไรต่ออะไร ยุ่งไปหมด แต่ผมก็พยายามรักษาจดหมายของท่านพุทธทาสไว้อย่างดี ผมรัก...รักเท่าชีวิตของผมทีเดียว เมื่อถูกจับเป็นเชลย มีการค้นข่าวของที่มีติดตัวไปด้วย ผมพยายามรักษาไว้ ผมบอกเจ้าหน้าที่ที่ค่ายเชลยว่าขอเถอะ จดหมายเหล่านี้เป็นจดหมายอาจารย์ผม ท่านเป็นพระ ไม่มีเรื่องการเมืองหรือค คือตอนนั้นเค้ากลัวว่าเราจะมีอะไรเกี่ยวกับการเมือง เพราะมันหน้าสีหน้าขวาน ผมก็บอกเค้าว่า อย่าเอาไปเลย เอาไปก็ไม่มีความประโยชน์อะไร ผมรับรองด้วยเกียรติของผม คนที่ตรวจค้นผมแก่เป็นนายทหารอังกฤษ พุดกับแกดี ๆ แกก็ยอม ด้วยเหตุนี้ผมจึงรักษามาได้จนถึงเมืองไทย เดี่ยวนี้ก็ยังคงอยู่ แม้ว่ากระดาษจะเก่ากรอบแล้วก็ยังเก็บไว้

ฟังดูยากลำบากมากนะคะ กว่าจะรักษามาถึงเมืองไทยได้

โอ...ลำบากมาก มีหนังสือและงานเขียนผมหลายเล่ม ที่ผมรักมากแต่เอาไม่ได้ ยกตัวอย่างตอนอยู่ในค่ายเชลย ผมเขียนพรรณนาชีวิตที่นั่นไว้ว่าลำบากยังไง ต้องรับประทานเนื้อแมว เนื้อหมา เพราะไม่มีอะไรจะกิน ลำบากมาก (ยิ้ม) ผมบันทึกไว้หมด แต่เขาไม่ให้ผมเอามา เสียใจมาก ก็เจ้าหน้าที่คนเดียวกับที่ตรวจจดหมายท่าน

สามเณรกรุณา พ.ศ. ๒๔๘๔

พุทธทาสนั่นแหละ แต่อันนี้เค้าไม่ให้เอามา แต่กับจดหมายท่าน
พุทธทาสเค้าเมตตาให้ผมเอามาได้ มีของดี ๆ อีกเยอะที่ผมเอามาไม่ได้
พอสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง อาจารย์ออกจากคุกที่อินเดียเดินทาง
กลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ได้ส่งข่าวอะไรถึงท่านพุทธทาสบ้างไหม
คะ

แหม...อันนี้ต้องขอสารภาพว่า ไม่ได้ส่ง แต่ที่ไม่ได้ส่งนั้น

เป็นเพราะผมดูตัวผมเองว่าเราเป็นฆราวาสแล้ว...ไม่ได้เป็นสามเณร เช่นเดิมจะไปเรียกท่านหลวงพี่ก็ดูกระไรอยู่ คือภาวะของเราเปลี่ยนไป จึงไม่ได้ส่ง แต่ผมเชื่อว่าท่านติดตามชาวผมเหมือนกัน เพราะหุดา ท่านสว่าง ผมมาเมืองไทยก็ไม่ได้มาอย่างเงียบ ๆ ผมมาในฐานะเซลย หนังสือพิมพ์ก็ไปสัมภาษณ์มาลงข่าว ผมไม่ได้มาคนเดียวนะ มีเพื่อน ร่วมคณะมาอีก ๔-๕ คน อ. เพื่อ หริพิทักษ์ ก็มาด้วย ผมว่าท่านคง ได้อ่าน ท่านรู้...รู้ว่านายกรรณากลับมาแล้ว แต่นายกรรณาไม่ได้เป็น สามเณรกรรณาอีกแล้ว...กลับมาก็ต้องวิ่งเต้นหางานอาชีพทำ ลำบาก มาก

ตอนนั้นคิดจะบวชอีกไหมคะ

ไม่คิด ขอสารภาพว่าไม่คิด คือมันคล้ายกับรถไฟที่พลัด ตกรางไปแล้ว จะกลับขึ้นมาวิ่งอีกก็ลำบาก และถ้าพูดอย่างตรง ๆ เลยก็คือ ตอนนั้นยังไม่ศรัทธาที่จะกลับไปบวชอีก มันก็เลยค้างเติ่ง อยู่อย่างนั้น

อาจารย์คะ ช่วงที่อาจารย์ติดต่อกับท่านพุทธทาสทางจดหมายนั้น หมายความว่าไม่เคยได้พบตัวจริงของท่านเลย อย่างนั้นหรือเปล่าคะ

ไม่เคยเลย เห็นแต่รูปที่ท่านส่งไป นี่...นี่ไง รูปท่าน ๒๔๘๒ นี้กระท่อมสวนโมกข์ (ซีให้ดูรูป) เดียวนี้ไม่รู้ว่าจะท่อมพังไปแล้วหรือ ยัง ท่านมอบให้ผม (น้ำเสียงปลาบปล้ำ มีความสุข) เนี่ย...ท่านเขียน ว่า ด้วยความรักใคร่ แด่น้องชายโดยธรรม...ดูสิ ท่านยังเซ็นชื่อให้ด้วย นะ (ยิ้มยิ้มนิดาเป็นประกาย)

แล้วมีโอกาสพบตัวจริงของท่านตอนไหนคะ

คืออย่างนี้ครับ ในประวัติของท่านพุทธทาสเนี่ย ช่วงหนึ่ง ท่านไปอินเดียหลายเดือน ไปกับเจ้าชินสีโรรสและคหบดีคนหนึ่ง

ตอนนั้นผมกลับจากอินเดียแล้ว กำลังอยู่ในสภาวะปากกัดตีนถีบ เพราะผมเป็นคนยากจนมาก (เสียงจริงจัง) พอกลับมาก็เข้าทำงาน สถานทูตอินเดีย แล้วทำกับคณะก็มาสถานทูตเพื่อขอวีซ่าไปอินเดีย นั้นเป็นครั้งแรกที่ผมได้เข้ากราบไหว้ท่าน ได้พบท่าน

อาจารย์จำความรู้สึกขณะนั้นได้ไหมคะ

อ๊อ...ก็ไม่ว่าจะพูดยังไงถูก ปลื้มปีติมาก ตอนนั้นบารมีท่านก็สูงแล้ว ใคร ๆ ในเมืองไทยก็รู้จักท่านดี ไม่เหมือนตอนที่ท่านไปตั้งสวนโมกข์ใหม่ ๆ คนไทยทั้งผู้หลักผู้ใหญ่หลายท่านก็ยังไม่เข้าใจว่าท่านเป็นพระบิณฑูร ๆ ไปสร้างวัดสร้างวาอยู่ในป่า ก็ยังไม่เข้าใจเยอะ แต่สำหรับผม ผมเข้าใจท่านดี เพราะติดต่อกันมาตลอด พอมาพบตัวจริงท่านก็ปลื้มปีติเหลือเกิน ไม่นึกว่าจะมีบุญได้พบ ยังนึกว่าระหว่างสงครามเราอาจจะล้มหายตายจากไปก็ได้ ตอนนั้นทำที่ที่ท่านมีต่อผมเต็มไปด้วยความเมตตา แต่ว่าจะมาสนิทชิดเชื้อเหมือนเมื่อครั้งเป็นสามเณรสมัยก่อนก็ไม่ได้ เพราะภาวะมันเปลี่ยนไป ท่านเป็นผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ ผมเป็นฆราวาสมีลูกมีเมียแล้ว ก็เป็นธรรมดาที่จะไปตีสนิทกับท่านไม่ได้ แต่ในใจลึก ๆ นั้นผมเคารพรักท่านมาก และท่านก็เมตตาผมมาก

ตอนอาจารย์เป็นสามเณร ท่านเรียกอาจารย์ว่า **น้องชายโดยธรรม**

ครับ อันนี้คงจะไม่ค่อยได้ใช้ในภาษาไทยนัก ถึงจะใช้ก็คงเป็นสำนวนที่ท่านคิดค้นขึ้นก่อน คือท่านรักผมเป็นน้องชาย ผมเรียกท่านหลวงพี่ แต่ทั้งหมดนี้มีธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นสื่อให้ได้มาเป็นพี่น้องกัน จึงมีโดยธรรมต่อท้าย หมายถึงโดยธรรมะของพระพุทธเจ้า เราสองคนจึงมารู้จักกัน

ใจหายไหมคะ ตอนพบท่านครั้งแรก ว่าตอนนี้ไม่ได้เป็นน้องชายโดย

ธรรม เหมือนอย่างที่ท่านเคยเรียกอีกแล้ว

(นั่งไปครู่หนึ่ง)...ใจหาย...เสียใจในทำนองว่าเราเป็นฝ่ายผิด เราเป็นฝ่ายที่...(น้ำเสียงเครือ) บุญไม่ถึง จึงอยู่ร่วมเป็นพระเป็นเณร กับท่านไม่ได้ กลับมามีชีวิตที่ต้องดิ้นรนเป็นฆราวาส แต่มันก็ผ่านมา เยอะแล้ว จะกลับไปก็กลับไม่ได้

ก็ต้องเดินไปข้างหน้าต่อไป

ใช่ ก็ต้องเดินต่อไป

ทราบว่ามีจอมพลสฤษดิ์ อาจารย์เคยติดคุกการเมืองอยู่เกือบ ๙ ปี
ข้อหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และช่วงนั้นท่านพุทธทาสก็
พูดถึงเรื่องธรรมิกสังคมนิยม ตรงนี้ไม่ทราบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ
คณะ

คือตอนนั้นนะเมืองไทยเราจึงเกลียดจังชังคอมมิวนิสต์ มาก และสังคมนิยมกับคอมมิวนิสต์มันใกล้ ๆ กัน คนไทยไม่ค่อย เข้าใจ ก็คิดไปว่าสังคมนิยมก็คือคอมมิวนิสต์ ซึ่งท่านก็ออกมาพูด บางทีผมยังคิดว่าการที่ท่านนำเรื่องนี้มาพูดเป็นเพราะต้องการให้ พวกผมที่ติดคุกการเมืองอยู่เนี่ยเข้าใจความคิดของท่านว่า ท่านนิยม สังคมนิยมนะ แต่สังคมนิยมของท่านเป็นธรรมิก คือต้องมีธรรมะของ ศาสนาพุทธเป็นพื้นฐาน จริง ๆ แล้วท่านก็เคยถูกมองว่าเป็นคอม- มิวนิสต์อยู่เหมือนกันนะ แม้ว่าจะจะเป็นพระก็ตาม แต่ความจริงท่าน เป็นพุทธร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่พุทธร้อยเปอร์เซ็นต์จะไม่รังเกียจคอม- มิวนิสต์ เพราะมีคำสอนคล้าย ๆ กันเช่น ไม่มีอะไรเป็นของตนเอง สังฆะหรือพระสงฆ์เนี่ยมีส่วนรับผิดชอบตัวไม่ได้ อันนี้ตรงกันกับหลักของ คอมมิวนิสต์ แต่ต้องคอมมิวนิสต์ที่แท้ะ (ยิ้ม) แล้วท่านพุทธทาสเนี่ย ท่านไม่เคยประณามคอมมิวนิสต์ว่าเป็นเรื่องชั่วช้าสามานย์ ผมว่า

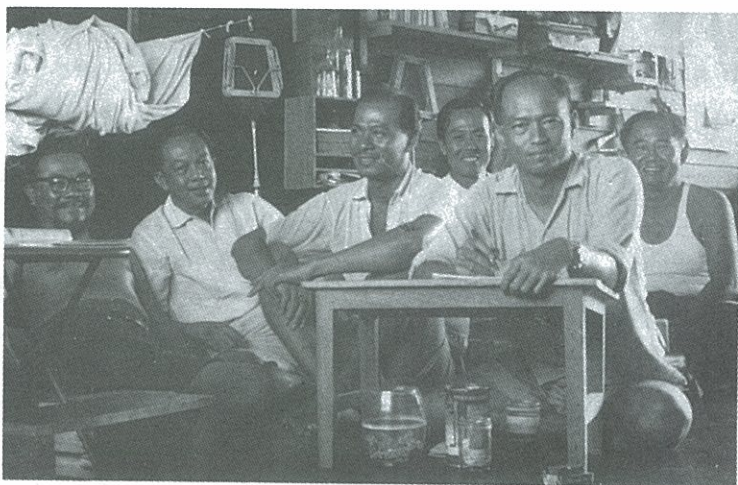
ลึกๆแล้วท่านเข้าใจว่าไอ้พวกที่ถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เนี่ยไม่ได้ชั่วช้า เป็นคนที่มีความรู้ เป็นคนที่อยากเห็นความเป็นธรรมในสังคม ไม่อยากให้คนรวยกตขี้คนจน ไม่อยากให้มีการเอาเปรียบกัน หนังสือธรรมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสทำให้ผมได้กำลังใจมาก และพวกเราที่เป็นผู้ต้องข้อหาคอมมิวนิสต์ที่ถูกขังอยู่ด้วยกันก็ได้อ่าน แล้วเราก็ชื่นชมท่านมาก ท่านเข้าใจนะ ปัญหาการเมืองท่านเข้าใจ เรื่องนายทุน เรื่องกรรมกร ท่านเข้าใจดีมาก

อาจารย์มีโอกาสพบท่านครั้งสุดท้ายเมื่อไหร่คะ

ก่อนท่านมรณภาพไม่นานเท่าไร ยังนึกว่ามีบุญนะที่ได้ไปกราบท่านก่อนที่ท่านจะจากพวกเราไป ท่านก็นั่งบนม้านิน มีไก่แจ้มาيينอยู่ใกล้ ๆ ตอนนั้นท่านสุขภาพดีมาก ไม่มีร่องรอยของการอาพาธเลย ผมก็ไปนั่งกราบท่าน ไปกับภรรยา

ในความรู้สึกของอาจารย์ประทับใจท่านพุทธทาสภิกขุในแง่ไหนบ้างคะ

ประทับใจที่ว่า ท่านวางตัวเป็นพระธรรมดาสามัญมาก ไม่มีอัตตา ไม่ถือเนื้อถือตัวเป็นพระผู้ใหญ่ เป็นเจ้าคุณ แบบนี้ไม่มีเป็นธรรมดามาก (เน้นเสียง) และการสอนของท่านก็เป็นแบบใหม่ด้วย อย่างคำว่า ‘ปาฐกถาธรรม’ ก็รู้สึกว่าคุณจะเป็นคนแรกที่นำมาใช้ อย่างแต่ก่อนเวลาที่สมาคมทนายความหรือพวกข้าราชการศาลนิมนต์ ให้ท่านแสดงธรรม ท่านก็ใช้คำนี้ ‘ปาฐกถาธรรม’ คือท่านจะลุกขึ้นพูด ยืนพูด พอพูดจบใครจะถามอะไรก็ได้ ไม่ใช่พูดเสร็จแล้วทุกคนเงยบกริบ สาธุ แล้วบริจาคนเงินกันไป ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านสอนพุทธศาสนาในแง่ที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องที่จะหลบตานึกถึงเรื่องปาฏิหาริย์ ท่านเป็นปราชญ์ทางพุทธ ศาสนาพุทธในบ้านเรามีอะไรองงายมาเยอะ ทั้งไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา

ในเรือนจำการเมืองลาดยาว จากซ้ายไปขวา นายสังข์ พัดโนทัย, นายอุทธรณ์ พลกุล, นายอิสรา อมันตกุล, นายสุวิทย์ เผลิมชิด, นายกรรณา กุศลาลัย และนายอารี ภิรมย์

อมน้ำมนต์ ฟันน้ำหมาก แต่ท่านพุทธทาสท่านไม่นับถืออย่างนั้น และผม (เสียงหนักแน่น) ก็ได้ศึกษาความเข้าใจอย่างนั้นมาจากท่าน ผมเลื่อมใสท่านมาก อีกอย่าง สิ่งที่ผมชื่นชมท่านมากก็คือท่านพูดอย่างไร ท่านทำอย่างนั้น อันนี้หายากมาก ไม่ว่าจะเป็นในวงการฆราวาสอย่างผม หรือวงการของพระเดี๋ยวนี้คนเราสอนอย่างหนึ่งทำอย่างหนึ่ง ปากก็สอนดีอย่างโน้นอย่างนี้ เสร็จแล้วตัวเองไม่ทำ แต่ท่านพุทธทาสท่านไม่อย่างนั้น

มีธรรมะข้อไหนบ้างใหม่คะ ที่เป็นเสมือนมรดกธรรมจากท่านพุทธทาสที่อาจารย์ยึดถือปฏิบัติด้วยความศรัทธาเชื่อมั่นมาโดยตลอด

มี...มี...แต่ผมขอบอกว่า ผมยึดหลักนี้ไม่ใช่จากท่านพุทธ-

ทาส แต่จากพระไตรปิฎกโดยตรง แต่...(เน้นเสียง) ท่านพุทธทาสเป็น
ปราชญ์หรือบุคคลบุคคลหนึ่งที่เตือนให้ผมระลึกอยู่เสมอว่า จงปฏิบัติ
ตามนั้นนะ แล้วชีวิตจะเป็นสุข นั่นก็คือ อย่าทำบาป ทำแต่ความดี ทำ
จิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ‘สพฺพปาปสฺส อภยํ กุสลสฺสุสฺสมฺพทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ’ อันนี้ถึงผมจะได้จากพระ
ไตรปิฎก แต่ผมได้รับคำเตือนจากท่านพุทธทาสว่า อย่าทิ้งนะ...นี่เป็น
หัวใจของพุทธศาสนา

แล้วถ้าถามถึงความประทับใจของสามเณรกรุณาที่มีต่อพระเงื่อม
อินทบัญญัติ เมื่อ ๖๐ ปีก่อนละคะ คิดว่าท่านมีความสำคัญมากน้อย
เพียงใดต่อชีวิตของสามเณรกรุณาในขณะนั้น

(เงียบไปครู่หนึ่ง)...ถ้าพูดถึงความรู้สึกของผมในตอนนั้น
มันโดดเดี่ยวมาก (นิ่งอึ้งไป)...ไ้ความโดดเดี่ยวในต่างประเทศ ซึ่ง
เหลียวซ้ายแลขวาก็มองไม่เห็นใคร (น้ำเสียงสั่นเครือ) ฉะนั้นเมื่อมีคน
อย่างพระเงื่อมมาเมตตาต่อเรา ก็รู้สึกซาบซึ้งเหลือเกิน คล้าย ๆ กับ
เรือที่ไม่มีหางเสือ ลอยคว้างคว้างอยู่กลางน้ำ ท่านเป็นหางเสือ มา
ช่วยให้เรามองเห็นทิศทางที่จะไปได้ถูก นั่นคือต้องเรียนเอาความรู้ให้
ได้ อย่างที่ท่านมักสอนมาในจดหมายเสมอ รู้สึกประทับใจมาก ซึ่งถ้า
ผมไม่ยืนหยัดสู้กับความยากลำบากเรียนหาความรู้ในอินเดียตอนนั้น
ผมก็คงไม่เป็นอย่างนี้ ไม่เป็นนายกฤษฎาคนที่มีความรู้เกี่ยวกับอินเดีย
ได้คนหนึ่ง สภาพแบบนี้คงไม่เกิดแก่ผมแน่ ผมคงจะล้มหายตายจาก
หรือไม่ก็คงจะเปลี่ยนทิศทางเดิน คงไม่เป็นคนที่มีความรู้ทางภารต-
วิทยาพอสมควร แต่ที่มีความรู้ได้ ก็เพราะกำลังน้ำใจ ความเมตตา
ปรานีที่พระเงื่อม อินทบัญญัติให้ไว้แก่ผมเมื่อตอนนั้น ท่านเป็นผู้ที่ยื่น
มือมาเมตตา กระทั่งผมยืนหยัดสู้กับชีวิตได้ ท่านมีพระคุณต่อผม

มาก (หยิบผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับน้ำตา)

จดหมายเก่ารอบทั้ง ๑๕ ฉบับ รอนแรมข้ามน้ำข้ามทะเล
ร้อนรุ่มผ่านกาลเวลามา ๖๐ กว่าปีได้อย่างน่าอัศจรรย์

ทุกประโยค ทุกบรรทัด ยังคงอบอุ่น แจ่มชัด ต่อชีวิตและ
ความทรงจำของผู้มีความรู้ด้านการตึกวิทยาคณหนึ่งของเมืองไทย

กรุณา กุศลาสัย!

“ขอให้คุณสามารถก้าวยาว ๆ เรื่อยไป ใน
การสร้างความสามารถใส่ตัวเอง เพื่อทำงานที่
เป็นประโยชน์แก่ชาติประเทศ และเป็นเกียรติ
ของชีวิตต่อไปข้างหน้า

“ธรรม พร และเมตตา จงเจริญแต่
น้องชายที่รัก

พุทธทาสภิกขุ*

* ตอนท้ายของจดหมายฉบับที่ ๑๕ ของท่านพุทธทาสภิกขุ ถึง สามเณรกรุณา
กุศลาสัย ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๒ รวบรวมตีพิมพ์ไว้ในหนังสือ ‘พุทธทาสรำลึก’
จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์แม่คำผาง กันยายน ๒๕๓๖

- ๑๒) เวลาตก: แปลว่า ภาวเกิดขึ้นที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙, เวลา, ฉะนั้นมันได้เกิด เพียงแต่ร่องรอยนั้น ออกรากเท่านั้น; ที่จริง มันเกิด ทุกคราวที่ ๙๓ ฐิติภาว มีตัวมันกำลัง ทำอะไรอยู่เท่านั้น; ขลุ่ยให้คนตีฟุ่ดว่า อุปาทาน ภาวมันต่างหาก, ที่เกิด

ท่านพุทธทาสในฐานะ 'ครู'

ข้าพเจ้ามีความประทับใจในธรรมะข้อใดที่ได้รับจากท่าน
อาจารย์พุทธทาสมากที่สุด? ขอได้ให้ตัวอย่างประกอบด้วย

นี่คือคำถามที่ได้รับจากผู้ฟัง ในคืนที่ข้าพเจ้าบรรยายเรื่อง
'การปฏิรูปการศึกษาพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิต' ที่ลานหินโค้ง ณ
สวนโมกขพลาราม เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๐ เนื่องใน
โอกาสจัดงานล้ออายุถวายแด่เจ้าประคุณท่านอาจารย์พุทธทาส

คำถามนี้สั้น แต่คำตอบนั้นสุดที่จะพรรณนาได้หมดสิ้น
เพราะเท่าที่ข้าพเจ้าได้ 'เป็นเนื้อเป็นตัว' อยู่ทุกวันนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง
ก็คือ การที่พอจะรักษาชีวิตของตนให้ดำรงอยู่ในหนทางธรรมอย่าง
ที่เรียกว่า พอพึ่งตนเองได้ตามสมควร และสามารถบำเพ็ญตนเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือเพื่อนมนุษย์ได้บ้างนั้น กล่าวได้ว่า เนื่องมา
จากการสอนและการฝึกอบรมที่ได้รับมาจากท่านอาจารย์โดยแท้

ข้าพเจ้าประทับใจในธรรมะของความเป็น 'ครู' ผู้ยิ่งใหญ่ของ
ท่านอาจารย์ ท่านมีศิลปะในการสอน และการอบรม โดยไม่ต้อง
กำหนดหลักสูตรหรือตารางสอน แต่ ทุกคำพูดและการกระทำหรือ
การประพฤติปฏิบัติของท่าน ล้วนแล้วเป็นการสอนและการ
อบรมไปในตัวทั้งสิ้น

บางครั้งเป็นการเล่าสนทนา บางครั้งเป็นการบอกกล่าว และ

บางครั้งก็เป็นการดูว่าอย่างค่อนข้างแรงเพื่อให้สำนึกบ้าง หรือเพื่อให้ลดละอึดตาลงเสียบ้าง หรือบางทีก็เพื่อเป็นการทดสอบความมั่นใจหนักแน่นในศรัทธาที่พึงมีต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม หรือบางครั้งอาจเป็นการสอบสวนศรัทธาที่ข้าพเจ้ามีต่อองค์ท่านอาจารย์เองก็เป็นได้

แต่ไม่ว่าท่านอาจารย์จะได้ใช้ศิลปะการสอนหรือการฝึกอบรมด้วยวิธีใดก็ตาม ข้าพเจ้ามีความประทับใจแจ้งอยู่ในจิตอย่างแน่นแฟ้นว่า นี่คือการเมตตากรุณาที่ยิ่งใหญ่ของท่าน ด้วยความปรารถนาดีเพื่อให้เรามีชีวิตรอดแก่ศิษย์ ข้าพเจ้าจึงสำนึกในพระคุณอันใหญ่หลวงอย่างหาที่เปรียบมิได้น้อย่างลึกซึ้งอยู่ในจิตอยู่ทุกขณะ

ธรรมะของความเป็นครูที่เลิศของท่านอาจารย์คือ ท่านสอนอย่างใด ท่านประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น ดังนั้นคำสอนและการอบรมของท่านจึงแจ่มแจ้ง ไม่มีสิ่งให้สงสัยหรือคลางแคลง เพราะการประพฤติปฏิบัติของท่านคือประจักษ์พยานของคำสอน คำที่กล่าวกันว่า การสอนที่ประเสริฐ คือการสอนด้วยตัวอย่าง นั้น ข้าพเจ้าได้ประจักษ์มาแล้ว

ตัวอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติของท่านอาจารย์ที่ประทับใจข้าพเจ้ายิ่งนักคือ ความปกติ

ท่านอาจารย์มีความปกติในทุกขณะ ทุกกรณี และทุกสถานการณ์ ในยามที่ท่านได้รับการสรรเสริญยกย่องด้วยคำพูดหรือด้วยเกียรติคุณใด ๆ ท่านคงสงบนิ่งเป็นปกติ เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ด้วยวาจาที่กระด้างรุนแรง ท่านก็คงเป็นปกติ แล้วชี้แจงในโอกาสอันสมควรอย่างกระจ่างแจ้งด้วยเหตุผล ดังตัวอย่างในหนังสือ ‘ธรรมะนำล้าง ธรรมะโคลน’ เป็นต้น

สวนโมกขพลารามมิได้มีความกว้างใหญ่เพียงสถานที่ หากแต่กิจกรรมเผยแพร่ธรรมะเพื่อประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ตามพระพุทธประสงค์นั้นมือเนก-อนันต์ : มีการอบรมอานาปานสติภาวนาที่จัดเป็นประจำ ทั้งระยะยาวและระยะสั้น แก่ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ, การอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน, การสนทนาธรรมเพื่อช่วยผ่อนคลายปัญหาหรือความทุกข์ในชีวิตประจำวัน แก่ทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล, การประชุมสัมมนาของทั้งกลุ่มบรรพชิตและฆราวาส ทั้งระหว่างเฉพาะฝ่ายไทยและร่วมกับฝ่ายต่างประเทศ เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น การก่อสร้างและการจัดเตรียมสถานที่ ตลอดถึงเครื่องใช้อุปกรณ์เพื่อกิจกรรมธรรมะ ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างไม่ขาดระยะ ซึ่งเป็นการแน่นอนว่า การจัดเตรียมการและการทำงาน

เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมากย่อมต้องมีปัญหาเกิดขึ้นบ้างตามเหตุตามปัจจัยของแต่ละเรื่อง หลาย ๆ คนรู้สึกเดือดร้อนใจ แต่ท่านอาจารย์คงดำรงอยู่ในความปกติ แม้ว่าท่านจะต้องเป็นผู้รับปัญหาและคลี่คลายปัญหาอยู่ตลอดเวลาก็ตาม

นอกจากกิจกรรมธรรมะดังกล่าวแล้ว ท่านอาจารย์ยังมีงานสำคัญที่ท่านได้กระทำอย่างต่อเนื่องไม่เคยว่างเว้น นั่นคือ ‘งานเขียนหนังสือ’ ที่มีชื่อว่าชุด ‘ธรรมโฆษณ์’ ท่านเห็นเป็นความจำเป็นที่จะต้องให้มีหนังสือที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติไว้ให้แก่ชนรุ่นหลัง แม้ท่านจะเหน็ดเหนื่อยจากกิจกรรมธรรมะด้านอื่น ๆ แต่การเขียนหนังสือธรรมะชุด ‘ธรรมโฆษณ์’ เป็นงานที่ท่านอาจารย์หยุดไม่ได้

ในขณะที่หลาย ๆ คนต้องการโต๊ะเก้าอี้ที่ นั่งสบาย ไฟสว่าง และบรรยากาศที่เงียบสงบเพื่อการเขียนหนังสือ แต่สำหรับองค์ท่านอาจารย์แล้ว แม้ไฟไม่สว่างมากนัก ท่านก็เขียนได้ ไม่มีโต๊ะเก้าอี้ที่สบาย ท่านก็เขียนขณะที่นั่งบนเก้าอี้โยกของท่านก็ได้ บรรยากาศจะไม่เงียบสงบ (โดยเฉพาะตอนกลางวัน ซึ่งจะมีผู้คนเข้ามาเยี่ยมชมสวนโมกข์วันละเป็นร้อย ๆ คน หรือกว่านั้น และมีจำนวนไม่น้อยที่จะมาหยุดยืนมองดูหรือนั่งที่ม้าหินเพื่อมองดูท่านอาจารย์) ท่านอาจารย์ก็คงเขียนหนังสือของท่านเรื่อยไป เหมือนไม่มีคนอยู่ใกล้

**ท่านคงสามารถทำงานของท่านได้อย่างปกติในทุกสถาน-
การ์และบรรยากาศ**

สวนโมกข์เป็นอารามขนาดใหญ่ ชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสวนโมกข์ ทั้งบรรพชิต และอุบาสก อุบาสิกา จึงมีจำนวนมาก ซึ่งก็เป็นสิ่งธรรมดาที่ย่อมมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง หรือมีการกระทำบางอย่าง

ที่แปลกใหม่แปลกเพื่อนไปบ้าง หลาย ๆ คนก็เดือดร้อนรำคาญใจ บางคนถึงขีดเคือง แต่ท่านอาจารย์คงสงบเป็นปกติ ท่านคงเพียงรู้ ดู บางเรื่องท่านก็ปล่อยให้คลี่คลายไปเอง และบางเรื่องท่านก็จัดการให้เป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ควรเป็น อย่างสงบและปกติ

ความเป็นปกติอย่างสม่ำเสมอของท่านอาจารย์นี่เอง ได้เป็น สิ่งที่ทำให้คำสอนของท่านเรื่อง ‘ตถตา’ หรือ ‘ความเป็นเช่นนั้นเอง’ ปรากฏชัดในความรู้สึกของศิษย์และผู้สนใจในธรรมะที่มี โอกาสได้สัมผัสในการประพุดติปฏิบัติของท่านอาจารย์ว่า ผลของ การประจักษ์ใน ‘ตถตา’ หรือ ‘ความเป็นเช่นนั้นเอง’ คือ **ความเป็น ปกติที่ปราศจากความหวั่นไหวต่อสิ่งกระทบทั้งปวง!**

ตรงกันข้ามกับความหวั่นไหว ปรากฏเป็นความองอาจกล้าหาญ ในการกระทำที่ถูกต้อง เพื่อเทิดทูนรักษาพระศาสนาให้ยืนยงสถาพร เพื่อเป็นที่พึ่งคุ้มครองโลก และนำความสุขสงบเย็นมาสู่เพื่อนมนุษย์ ตามพระพุทธประสงค์ อันเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกอยู่ทั่วกันแล้ว

สิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และได้รับการสั่งสอนอบรมธรรมะของ ท่านอาจารย์นั้น หาประมาณมิได้

ท่านได้ให้ชีวิตใหม่ที่สะอาดสะอาดอันเกลี้ยงเกลาขึ้น ท่านได้ เปลี่ยนข้าพเจ้าจากความเป็นคนขลาดเขลา เห็นแก่ตัวเป็นใหญ่ ให้ เป็นคนที่ขลาดขึ้น และรู้จักเห็นแก่ผู้อื่น เสียสละเพื่อผู้อื่นได้มากขึ้น

ท่านอาจารย์ได้ให้พลังแห่งความองอาจกล้าหาญที่จะยืนอยู่ที่ จุดของความถูกต้อง เพื่อคุณประโยชน์ของส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์ ได้เนืองเนืองยิ่งขึ้น

ท่านอาจารย์ได้เป็นตัวอย่างให้ประจักษ์ว่า การสามารถทำ หน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องโดยธรรม คือเกียรติศักดิ์ของความ

เป็นมนุษย์

เหนือสิ่งอื่นใด บัดนี้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และชัดเจนแล้วว่า ข้าพเจ้าเกิดมาทำไม? เกิดมาเพื่ออะไร? และจะดำเนินชีวิตต่อไป ด้วยวิธีใด? จึงจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางของชีวิต อย่างมิให้เป็นชีวิตที่สูญเปล่าอย่างไร้ค่า

ยามใดที่รำลึกนึกถึงท่านอาจารย์ ข้าพเจ้ามีแต่ความรู้สึกประหนึ่งว่า ได้อยู่แทบภูมิภาคที่สูงตระหง่านงดงามเป็นสง่า ยิ่งความอบอุ่น มั่นคงและแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นในจิต มีพลังที่จะก้าวเดินต่อไปด้วยความแน่วแน่อัจหาญ และด้วยความรู้สึกที่สว่างไสวในดวงใจด้วยความปิติยินดีที่ได้มีชีวิตนี้

คำตอบต่อคำถามนี้ ยังอาจที่จะพรรณนาได้อีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ข้าพเจ้าขออนุญาตตอบแต่เพียงเท่านี้ และขอขอบคุณท่านผู้ถามที่ให้โอกาสนี้แก่ข้าพเจ้า

តែវិធាន ឲ្យទៅ ឲ្យស្អាត !

១) តែវិធានស្រីរបស់ ព្រះបាទសីហនុ យ៉ាងណា?

ឆ្លើយ : ឲ្យស្រី ទៅ ឲ្យស្អាត !

២) តែវិធានស្រីរបស់ ព្រះបាទសីហនុ យ៉ាងណា?

ឆ្លើយ : តែវិធានរបស់ស្រីរបស់ ព្រះបាទសីហនុ = ព្រះបាទសីហនុ !

ตามแม่ไปสวนโมกข์

๑.

เสียงเพลงขับเสภาเจื้อยแจ้วจับใจในตอนจบของงานอภิปราย
ในโครงการพุทธทาสกับสันติภาพของโลก คือจุดตั้งต้นในการเดิน
ทางของทีมงานสาวิกา เพื่อเสาะหาข้อมูลการสร้างสรรค์นิตยสาร
‘สาวิกา’ ฉบับพิเศษ ฉบับก้าวขึ้นปีที่ ๒ ฉบับพุทธทาสรำลึก เพื่อร่วม
ฉลองครบรอบห้าปีวัน ‘ล้อ’... ‘เล็ก’ อายุของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ
ถือเป็นความตั้งใจของศิษย์ที่มีต่อท่านอาจารย์

งานอภิปรายครั้งนี้จัดขึ้นที่หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่ง
อบอวลไปด้วยความกตัญญูของศิษย์ครูเดียวกัน นำโดยพระอาจารย์
มหาประทีป วัดชลประทานรังสฤษฎ์, พระพิศาลธรรมพาที วัดสวน-
แก้ว, ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต และท่าน ศจ.นพ. ประเวศ วะสี
ราชฎารอาวุโส แต่ละท่านล้วนมารำลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ด้วยการ
ทำหน้าที่ร่วมกันคิด ร่วมกันอภิปราย ในหัวข้อ ธรรมะแก้ปัญหา
เศรษฐกิจ

ผู้ฟังในหอประชุมและผู้ฟังทางบ้านที่ได้รับฟังการถ่ายทอด
วิทยุล้วนได้รับสาระและความรู้จากการอภิปรายในครั้งนี้ นอกจากนี้
นั้นยังได้ร่วมรำลึกถึงท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ และตั้งมั่นว่า เราจะ
ทำหน้าที่อย่างที่อาจารย์สอน...

ตามรอยทางธรรมบนเขาพุทธทอง

“...ทำกับฉันอย่างกะฉันนั้นไม่ตาย
ยังอยู่กับท่านทั้งหลายอย่างไหนหลัง
มีอะไรมาเชื่อมได้ให้กันฟัง
เหมือนฉันนั่งร่วมด้วยช่วยชี้แจง...”

๒.

วันต่อมาการเดินทางจึงเริ่มขึ้น ทีมงานสาวิกาที่ร่วมติดตามท่านแม่ชีคันสนีย์ เสด็จจรสุดไปสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในครั้งนี้ประกอบด้วย รัศมี มณีนิล กับแม่ไก่แจ้ซึ่งขอตัวมเตี้ยมตามมาด้วยเช่นเคย เพื่อรายงานเรื่องราวในครั้งนี้มาเล่าสู่กันฟัง และสมาชิกคนสุดท้ายของทีมงานในครั้งนี้คือ น้องฤาษุข หนึ่งในพุทธ-

สาวิการุ่นแรกของเสถียรธรรมสถาน ซึ่งแสดงเจตจำนงคืออย่างเข้มแข็งว่าขอตามไปช่วยหิ้วของ ปณณิบัติพัทธวิสารพัด โดยการเดินทางไปนั่งรอที่ท่าอากาศยานดอนเมืองก่อนออกเดินทางสามชั่วโมง

สายของวันนั้นเราเดินทางมาถึงสวนโมกขพลาราม ท่ามกลางความแห้งแล้งของอากาศร้อนจัด ตรงกันข้ามกับความสดใสของทีมงาน ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดเดินนำหน้าพาลูกสาวอีกสามคนก้มลงกราบทักทายท่านโน้น ท่านนี้ รอยยิ้มและความเมตตาโอบอ้อมอารีของแต่ละท่านทำให้เราอบอุ่นเหมือนแม่พาเรากลับบ้านที่แม่เคยเรียนรู้ เคยแทนคุณ

นอกจากห้องพักแสนสะดวกสบายแล้ว สวนโมกข์ยังอำนวยความสะดวกด้วย ‘ห้องรับแขกธรรมชาติ’ ซึ่งอยู่ใต้ชายคาบ้าน ‘พืคินกับป้ารัญ’ แวดล้อมไปด้วยต้นไม้และสัตว์เลี้ยงน่ารัก พ่อไก่แจ้และแม่ไก่แจ้พร้อมกับลูกเจี๊ยบฝูงใหญ่เข้ามาทักทายเราเป็นครอบครัวแรก ตามด้วยเจ้าต่าง เจ้าน้ำตาล เจ้าดำ วิ่งสี่ขาหน้าเร็ดมาบอกสวัสดิ์

อาหารอร่อยด้วยน้ำใจของ ‘พืคินกับป้ารัญ’ กับบรรยากาศแม่เล่าให้ฟัง ทำให้ท้องหนักแต่ตัวกลับเบา เราเริ่มรู้สึกตัวเล็กนิดเดียวเมื่อแม่เล่าให้ฟังว่า ผู้ที่ทำงานหนักเพื่อแผ่นดินคนใดบ้าง เคยมานั่งตรงนี้เพื่อเรียนรู้ เพื่อวางแผน เพื่อทำงาน และยังคงทำงานเพื่อแผ่นดินต่อไป

หลังอาหารมื้อเพล เราเริ่มต้นวางแผนการทำงาน เราพบว่าช่วงเป็นการทำงานที่ท้าทาย ขณะนี้ข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสวนโมกข์ ดูเหมือนจะมารวมกันอยู่ ณ ที่เดียวกัน ตรงหน้าเรา เรามีเวลาทั้งสิ้น ๒๔ ชั่วโมง ก่อนจะถึงเวลาขึ้นเครื่องบินกลับกรุงเทพฯในวันพรุ่งนี้ เราทำหน้าที่ เราทำงานแข่งกับเวลา ดังคำ

สมาชิกครอบครัวไก่แจ้ในห้องรับแขกธรรมชาติ

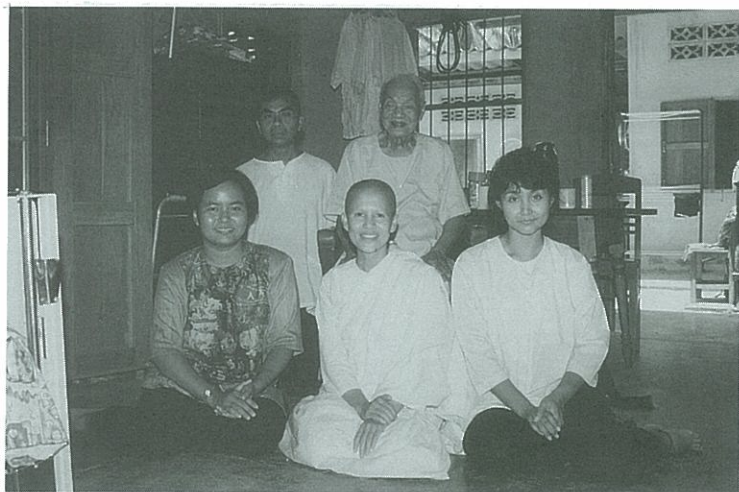
ขนาบของท่านอาจารย์พุทธทาส

“ชีวิตเป็นครูอยู่ในตัวมันเอง ทุกวินาทีที่ดำเนินไป หากแต่ไม่รู้
จักเรียน”

๓.

พวกเราเดินทางตามแม่ขึ้นเขาพุทธทอง สีขาวสะอาดของเครื่อง
นุ่งห่มของแม่แต่มีสีสันให้ธรรมชาติสอดรอบตัวยิ่งสว่างและสงบมากขึ้น
ประกอบกับท่วงท่าเดินจดเท้าช้า ๆ บอกล่าหลายสิ่งหลายอย่าง นำ
แปลกที่การบอกล่าในบางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดเสมอไป แม่
บรรยายท่าเลตามที่ตาเห็น บรรยายความรู้สึกตามที่ใจเห็น

เราก็มลงกราบที่ประชุมเพลิงท่านอาจารย์พุทธทาสพร้อมกัน

ตามคุณเมตตา พานิช ไปกราบท่านธรรมทาส

ด้วยความรู้สึกที่ท่านอาจารย์ไม่เคยไปไหน ท่านอาจารย์ยังคงอยู่ในใจของเรา...ยังอยู่ในทุกขณะที่เราทำหน้าที่

ลานหินโค้งกับบทธวดมนต์ตอนเช้ามีด เป็นอีกหนึ่งประสบการณ์ที่แม่ไก่แจ้จะไม่ลืม แม่ไก่แจ้สวดมนต์พร้อมกับเด็กนักเรียน ร้อยกว่าคนที่เข้ามาฝึกปฏิบัติธรรมที่สวนโมกข์ ซึ่งท่านอาจารย์โพธิ์ (พระครูภาวนาไชยคุณ เจ้าอาวาส) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า “สวนโมกข์คือมหาวิทยาลัย ที่จะให้ปริญญาชีวิต” ซึ่งคำกล่าวนี้ได้รับการยืนยันแล้วจากการที่ผู้คนหลายสาขาแขนงอาชีพได้เข้ามาเรียนรู้การพัฒนาจิตวิญญาณที่นี้หลังจากผ่านการเรียนการศึกษาจากสถาบันทางโลกมาแล้ว

ท่านอาจารย์พุทธทาสและสวนโมกข์เป็นครู และยังไม่เคย

หยุดสอน คณะของเราเดินตามกันไปถึงกุฏิท่านอาจารย์ และเริ่มบท
สัมภาษณ์เพื่อ 'สาวิกา'

พระมณฑิเยร มนุทิโร หรือท่านจ้อย พระที่ทำหน้าที่ดูแล
จัดการ เสมือนหนึ่ง 'แม่บ้าน' ของสวนโมกข์เล่าถึงบรรยากาศการ
ภาวนากับการนวดให้ท่านอาจารย์ด้วยวิธีอานาปานสติในครั้งกระนั้น

พระนุ้ย สมปบุโน หรือท่านนุ้ยแห่งโรงหนัง เล่าว่าท่าน
อาจารย์เคยเตือนว่า ทำงานกับคนต้องอดทนให้มาก เพราะท่านนุ้ย
นั้นรับหน้าที่บรรยาย ณ โรงมหรสพทางวิญญาณ

พระสิงห์ทอง เขมियो ซึ่งได้ชื่อว่ารับใช้ใกล้ชิดท่านอาจารย์ที่
สุด เล่าถึงคำคมที่ท่านอาจารย์สอน ทำงานธรรมะกินอะไร ทำงาน
ธรรมะก็ต้องกินธรรมะ

ทีมงานสาวิกา เดินลึกเข้าไปถึงโรงปั้น เพื่อกราบท่านหลวงตา
ไสว สิวญาโณ และน้อมรับข้อคิดในการประชาสัมพันธ์ธรรมะว่า
“เราต้องขายธรรมะให้กับคนไม่ซื้อธรรมะ” ซึ่งออกมาในงานของ
หลวงตาไสวอย่างชัดเจน นั่นคือการสอนธรรมะผ่านงานศิลปะ

'สาวิกา' ได้บันทึกเรื่องราวเล่าขานของสวนโมกข์จากปากของ
ผู้ใกล้ชิดท่านอาจารย์แต่ละท่านไว้ด้วยความกตัญญู น้อมรับพิจารณา
และถ่ายทอดด้วยความกตัญญูเช่นกัน

๔.

“โลศคพ...ของอาดมา ก็คือความดีที่ทำได้ในโลกด้วยการเผยแพร่
แม่พระธรรม

ป่าช้าสำหรับอาดมา ก็คือบรรดาประโยชน์ทั้งหลายที่ทำได้ใน
โลก เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์”

เราอาจกล่าวได้ว่า มรดกที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้มอบไว้แก่ โลกนี้นั้นมากมายเหลือคณานับ ครั้งนี้ที่ทีมงานสาวิกาได้มีโอกาสเข้า เรียนรู้ถึงหนึ่งในมรดกของท่านอาจารย์ที่เป็นรูปธรรมยิ่ง คือสวน โมกขนานานาชาติ

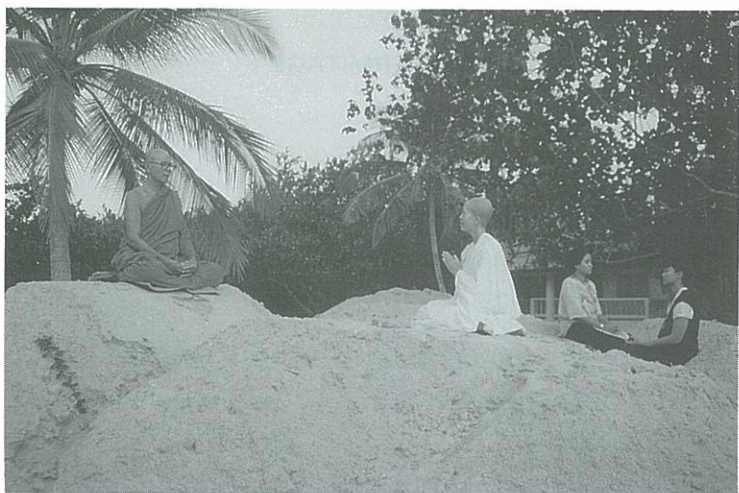
ท่านอาจารย์โพธิ์กล่าวว่า “ฝรั่งที่เดินทางมาศึกษาธรรมะที่นี่ เพราะเขาสนใจ ดังนั้น ถ้าเราสามารถถ่ายทอดให้เขาเข้าใจ เขาจะ นำธรรมะเหล่านี้ติดตัวกลับไปบ้านเมืองของเขาด้วย ผลที่ตามมาคือ สันติภาพของโลก”

สวนโมกขนานานาชาติ ส่วนแรกคือสถานปฏิบัติธรรมของชาว ต่างชาติ ณ ที่นี่เราได้พบกับคุณเมตตา บุคคลสำคัญท่านหนึ่ง นับ เป็นทายาทโดยตรงของสวนโมกข์เพราะท่านคือทายาทโดยสายเลือด และเป็นประธานธรรมทานมูลนิธิ

คุณเมตตา พานิช นอกจากจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสวนโมกข์ และท่านพุทธทาสแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ทีมงานได้เข้ากราบท่านธรรม- ทาส ผู้บิดา ซึ่งเป็นน้องชายโดยสายเลือดของท่านอาจารย์พุทธทาส

ส่วนที่สองของสวนโมกขนานานาชาติที่เราเข้าเยี่ยมชมเรียนรู้อีก คือดอนเคี่ยม ซึ่งเป็นส่วนของสงฆ์ชาวต่างชาติ ที่นี่ทีมงานเข้าไป กำลังใจแก่ท่านสันติกโรภิกขุ พระฝรั่ง ซึ่งในวันที่เราเดินทางไปถึงนั้น บริเวณใกล้เคียงซึ่งเป็นป่าค่อนข้างแห้งแล้ง เริ่มเกิดไฟไหม้ แต่ก็โชค ดีที่ไฟดับลงได้ในที่สุด

เราเคยเห็นท่านสันติกโรบนเวทีบ้าง ในหน้าหนังสือพิมพ์บ้าง คราวนี้เห็นเป็นพระป่า อยู่กับพระฝรั่งชาติอื่นอีกห้ารูป ร่วมกันทำให้ มรดกของท่านอาจารย์ชิ้นหนึ่งเป็นรูปธรรม และท่านสันติกโรได้ให้ สัมภาษณ์แก่ ‘สาวิกา’ โดยได้กล่าวยกย่องในความอาภาภของ

ท่านอาจารย์โพธิ์บรรยายธรรม ณ โครงการธรรมมาตา

ท่านอาจารย์ที่ลุกขึ้นยืนหยัดในเรื่องการศึกษาให้ถึงแก่นพุทธศาสนา ทำให้ทั้งคนไทยและคนต่างชาติหันมาศึกษาทำความเข้าใจและเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างถูกต้องและจริงจัง

๕.

ในช่วงสุดท้ายของการเดินทางเพื่อบันทึกเรื่องราวในครั้งนี้ สภาวิภาได้มีโอกาสชื่นชมในการก้าวไปข้างหน้าของอีกหนึ่งมรดกของท่านอาจารย์พุทธทาส ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้และการพัฒนาของสตรี นั่นคือโครงการธรรมมาตา

สิ่งที่ท่านอาจารย์เขียนไว้เกี่ยวกับโครงการนี้ได้ขยายความถึงความตั้งใจของท่านอาจารย์ในเรื่องนี้อย่างชัดเจน

ธรรมาอาศรมธรรมมาตา

DHARMA MATA HERMITAGE

มาตาปฏิการกัตถุญญ

รับหน้าที่ภิกษุณีที่ขาดไป

พัฒนาวิญญานของเพศมารดา

พิทักษ์พุทธภาสิต :

น หิ สพุพสุฐานุสสุ

บุริโส โหติ ปณฺฑิตโต

อิตฺถิปิปณฺฑิตา โหติ

ตตฺถ ตตฺถ วิจฺจขณา

ธรรมทูตหญิง.

● อากามาทาสสิกขาลัย (...วิทยาลัย)

สิทธิสตรีที่ควรเท่ากับบุรุษ

ทีมงานของเรานั่งบนกองทรายในบริเวณก่อสร้างของโครงการท่ามกลางสวนปอ ซึ่งท่านอาจารย์โพธิ์กล่าวอธิบายเมื่อเห็นเราเก็บดอกงามสีส้มที่หล่นปลิวอยู่บนพื้นทรายขึ้นมาชื่นชม "...ต้นปอ... เรียกกันไปมาว่า ตรงนี้เป็นสวนปรมัตถ์..."

ท่านอาจารย์โพธิ์ชี้ให้เราชมที่พักหญิงในโครงการที่กำลังก่อสร้างนี้ สิ่งสะดุดตาที่แปลกจากบ้านธรรมดาก็คือ ลูกกรงที่หน้าต่างเพื่อความปลอดภัย สมกับเป็นที่พักของโครงการนักบวชสตรีเสียจริง

ท่ามกลางแดดที่อ่อนลงเรื่อย ๆ ท่านอาจารย์โพธิ์แสดงธรรมเรื่อง โลกรอดได้เพราะกัตถุญญ และบรรยายถึงมรดกที่ท่านได้จากท่านอาจารย์พุทธทาส เรามันก็การศึกษาเรียนรู้ทุกอย่างจากคำสอนของท่าน พร้อมกับหันมองรอบบริเวณของโครงการธรรมมาตา และก่อน

ที่แสงแดดสุดท้ายจะลึกลงทิ้งสี่สัปดาห์ตรงขอบฟ้าไกล เราถอน
ใจยาว เห็นด้วยกับคำสรุปสั้น เบา และหนักแน่นของท่านแม่ชีคันสนีย์
เสถียรสุดว่า

“...ทุกอย่างเตรียมพร้อมแล้ว เหลืออยู่แต่เพียงความเสียสละ
อย่างอาภรณ์ของลูกผู้หญิงเท่านั้นเอง...”

ทีมงานสาวิกาเดินทางจากสวนโมกขพลารามในตอนย่ำ
ค่ำ สองมือและสมองเต็มไปด้วยการวางแผนงานที่เราจะทำ
ชื่อ ‘สาวิกา’ ขึ้นนี้ให้ดีที่สุดอย่างเต็มความสามารถเช่นเคย
แม่ไก่แจ้หลับตา เอนหลังลง รู้ดีว่าเราทุกคนมีกายที่อ่อนล้า
เพราะงานหนัก แต่ใจของเรากลับเข้มแข็งขึ้น ด้วยว่าในทุกชั้น
งานหนักที่เราทุ่มเทลงไปนั้น สิ่งที่ได้เรียนรู้กลับมาริเริ่มชัดเจน
ขึ้นทุกที

จิตเร็วกว่าแสง - คมกว่าแสง

แสงยังกินเวลาและมีมิติ

แสงไม่อาจส่องผ่านอวิชชา

บางทีก็กลายเป็นความมืดสีขาว เป็นอวิชชาเสียเอง

ดังนั้น ศึกษาจิต รู้จักจิต ใช้จิต ให้ถึงที่สุด ในการแก้ปัญหาโลก

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมมาตา

ช่วงที่บวชพุทธสาวิการะหว่างวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน ๒๕๔๑ ณ เสถียรธรรมสถาน ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดได้กรุณาแสดงธรรมในธรรมะรับอรุณในเช้าวันที่ ๑๔ ซึ่งเป็นที่ประทับใจของข้าพเจ้า ยิ่งนัก เพราะคุณแม่ได้ถ่ายทอดให้ฟังถึงความเมตตาของท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้ฝากไว้เป็นมรดกแก่ผู้หญิงทุกคนในโลก โดยผ่าน ธรรมมาตา ดังตัวหนังสือที่ท่านได้จารึกไว้ว่า

มาทปฏิกษรกัณณ รับเนคหิ ภิกษุณี จีที๓ไป. พัฒนกรณ ๓๗ ของ ๑พพมรต

ท่านแม่ซีได้แสดงความรู้สึกในฐานะที่เป็นผู้หญิงคนหนึ่งว่า ผู้หญิงได้รับความไว้วางใจจากธรรมชาติในการเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตทั้งเพศหญิงและชาย ผู้หญิงจึงเป็นแม่ของแผ่นดิน ความยิ่งใหญ่อันเกิดจากการทำหน้าที่ของเพศมารดานี้ ผู้หญิงจึงไม่ควรมีความรู้สึกต่ำต้อยนั้นเพราะผู้หญิงมีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การให้ชีวิตแก่มวลมนุษยชาติ ดังนั้นถ้าผู้หญิงคนหนึ่งได้รับการพัฒนาสติปัญญา ผู้หญิงคนนั้นจะมีศักยภาพที่ทำให้โลกเปลี่ยนแปลง และพลังนี้จะสืบสานต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีวันสิ้นสุด ตราบใดที่ผู้หญิงทำหน้าที่มารดาอย่างสมบูรณ์แบบด้วยสัมมาทสิฐิ โดยให้กำเนิดชีวิตทั้งเพศหญิงและชายในการจะยังประโยชน์สูงสุดให้แก่แผ่นดินนี้ต่อไป

คุณูปการอันยิ่งใหญ่ของ ธรรมมาตา ๓ ประการ ซึ่งท่านพุทธทาสได้จารึกไว้คือ

ธรรมาตา

๑. เพื่อประโยชน์แก่บุคคล

๑. ให้เพศแม่ได้รับประโยชน์ที่สุด โดยไม่อาจบวชภิกษุณี
๒. เป็นการกตัญญูทเวทิตอบแทนเพศมารดาให้สมแก่ความเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก

๓. แม่จะสามารถอบรมลูกมีธรรมมาแต่ทารก ไม่มีลักษณะหนี
พ่อแม่ตามใจไปแล้วค่อยกลับมา

๒. เพื่อประโยชน์แก่ศาสนา

๑. เสริมแทนภิกษุณีบริษัทที่ยังขาดอยู่
๒. เพศแม่มีโอกาสการเรียนรู้ ปฏิบัติ รับผลธรรมได้เต็มที่ แล้ว
เผยแผ่และสืบอายุพระศาสนาได้สูงสุด
๓. เพศหญิงสอนเพศหญิงด้วยกันได้ดีกว่า ผลแบบเนียนสะดวก
กว่า จึงควรมีธรรมมาตา

๓. เพื่อประโยชน์แก่โลกและมนุษยชาติ

๑. ให้โลกมีธรรมเป็นมารดา มีสันติภาพยิ่งขึ้น
๒. เป็นการให้สิทธิมนุษยชนแก่เพศมารดาเต็มที่
๓. มารดาของโลกจะสร้างโลกได้ดีกว่าเท่าที่แล้วมาอย่างที่จะ
เปรียบเทียบไม่ได้
๔. เลิกปมด้อยของเพศมารดาในโลก

จึงนับเป็นเมตตาธรรมของท่านอาจารย์อย่างยิ่งที่เล็งเห็นการ
เอื้ออำนวยให้เพศแม่ได้มีโอกาสในการเรียนรู้ - ปฏิบัติ - และรับผลธรรม
จนกระทั่งถึงสามารถเผยแผ่และสืบอายุพระศาสนาได้เฉกเช่นเดียวกับชาย

เพราะประเทศไทยแม้จะได้ชื่อว่ามีศาสนาพุทธเป็นศาสนา
ประจำชาติถือเป็นศาสนาหลัก(โดยร่วมมือและเป็นมิตรกับทุกศาสนา)
แต่บทบาทในการศึกษา น้อมนำธรรมะมาปฏิบัติ รวมทั้งบทบาทใน
การสืบทอดทำนุบำรุงพระพุทธรศาสนาโดยการยอมรับของสังคมและ
โดยตัวบทกฎหมายให้ความสำคัญแก่ผู้ชายมากกว่า เช่น ลูกชายถูก

คาดหวังให้บวชทดแทนคุณพ่อแม่ สามารถลาบวชได้ ๓ เดือน ชายผู้บวชเป็นภิกษุหรือสามเณรมีสถานะเป็นนักบวชที่ชัดเจน มีมหาวิทยาลัยสงฆ์สำหรับพระภิกษุสามเณร แต่ในอดีต ผู้หญิงถูกสังคมคาดหวังให้อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน เลี้ยงดูลูก สามี และพ่อแม่ หรือพ่อตาแม่ยาย พุทธนิกายเถรวาทไม่มีภิกษุณี มีเพียงอุบาสิกา ไม่มีสถานะเป็นนักบวชเหมือนภิกษุ ไม่มีกฎระเบียบทางการที่อนุญาตให้หญิงลางานเพื่อศึกษาปฏิบัติธรรมได้ ไม่มีสถาบันการศึกษาทางศาสนาเพื่อผู้หญิงโดยเฉพาะ ช่องว่างเหล่านี้มีมาช้านานในสังคมไทย จนดูเหมือนยากที่จะแก้ไขเยียวยาให้ผู้หญิงมีโอกาสที่จะทำหน้าที่สืบทอดทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้เท่าเทียมกับชายทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษา บริจาค และน้อมธรรมะมาปฏิบัติ โดยจะเห็นได้ว่า ในวันสำคัญทางศาสนาหรือในการปฏิบัติธรรมทุกที จะมีจำนวนผู้หญิงมากกว่าชาย

เจตจำนงของท่านอาจารย์พุทธทาสในการให้โอกาสแก่เพศแม่ในการสืบอายุพระพุทธศาสนาเพื่อยังประโยชน์แก่โลกและมนุษยชาติสืบต่อไปนั้น ท่านได้เมตตาวางหลักการสำคัญในการสร้าง ‘อาศรมธรรมมาตา’ ดังนี้

อาศรมธรรมมาตา

มุ่งหมาย : แทนคุณมารดา - แทนภิกษุณี - พัฒนาโลก - ที่พักผ่อนของมารดาชรา - มีวัฒนธรรมประจำบ้านเรือนที่เหมาะสม ช่วยแก้ปัญหาถึงบ้าน - เมื่อคนจะตาย ช่วยเพศหญิงให้เป็นบัณฑิตมากขึ้น - ช่วยเพศมารดาให้เป็นลูกดุ่มน้อยลง - มีกิจการระหว่างชาติ ระหว่าง

ศาสนา

- คุณสมบัติ** : มีความรู้ - สบเย็น - เป็นประโยชน์ - เรียนแล้ว - ปฏิบัติแล้ว - เย็นแล้ว - สอนให้ทำงานเพื่อพระพุทธองค์ มิใช่เพื่อสักการะเกียรติ
- การศึกษาอบรม** : รู้ภาษาไทย - ต่างประเทศอีก ๑ ภาษา - ความรู้ อาเดเดมิคสากล และความรู้พุทธศาสนา สามารถ สอนประชาชน - นักเรียน - ครู - นักศึกษา
- ผู้เข้ารับการอบรม** : สละโลก ดำเนินชีวิตอนาคาริก มอบชีวิตแก่อุดมคติ - กำจัดตัณหา ไม่จำกัดชาติ - มีการศึกษามัธยมบริบูรณ์ หรือเทียบเท่า สมควรเป็นสัตบุรุษยิ่งกว่านักปราชญ์ ดำรงชีวิตปอน/ต่ำ มุ่งกระทำอย่างสูง - ประหยัด อดทนอย่างสมบูรณ์แบบ เสียสละตัณหา ยึดหลัก โพชฌงค์เจ็ด - อิทธิบาทสี่
- สถานที่** : กำแพงล้อมรอบขอบชิด
เหมือนมีป่าหิมพานต์อยู่ในนั้น
เหมือนมีมหาวิทยาลัยอยู่ในนั้น
เหมือนมีโบสถ์อยู่ในนั้น
เหมือนมีสถานีวิทญฺ์กระจายเสียงอยู่ในนั้น
รอบกำแพงติดภาสิตสำคัญที่เป็นบทเรียน
ดำเนินงานแบบอาศรมฤๅษี

การวางฐานรากของโครงการธรรมมาตามีความสมบูรณ์อย่างยิ่งทั้งสาระ หลักการ และความเป็นสถาบัน สิ่งเหล่านี้ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้เมตตามองทุกองค์ประกอบอย่างรอบด้าน อันเป็น

ประโยชน์อย่างยิ่งในกระแสโลกปัจจุบันที่ให้ความสำคัญต่อเครือข่ายทางสังคม และในโครงการนี้ ‘เครือข่ายทางธรรม’ ก็เกิดขึ้นเช่นกัน

แม้เสถียรธรรมสถาน...กรุงเทพฯ จะห่างไกลจากสวนโมกข์...สุราษฎร์ธานีมากมายนัก แต่ระยะทางมิได้เป็นขีดจำกัดในการเนรมิตสถานที่ของ ‘ธรรมมาตา’ ตามอุดมการณ์ของท่านอาจารย์ ดังเคยมีผู้เปรียบเปรยว่า เสถียรธรรมสถานเป็นประดุดังมหาวิทยาลัยแห่งสติ มีกำแพงล้อมรอบขอบชิด โอบล้อมที่ซพรพรรณไม้نانาประการที่ให้ความร่มรื่นและให้ร่มเงา อีกทั้งธรรมศาลาที่ใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับโบสถ์รายรอบด้วยเส้นทางเดินจงกรมที่ลดเสียงในท่ามกลางหมู่ไม้ ผู้ใดก็ตามที่ได้ใช้เส้นทางนี้อย่างสงบเย็นด้วยลมหายใจแห่งสติ คู่เคียงไปกับการพิจารณาภาษิตธรรมที่ติดตามต้นไม้

แม้เสถียรธรรมสถานจะปักหลักที่นี่ แต่การเผยแผ่พระธรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ว่าภายในพื้นที่เท่านั้น หากขยายวงกว้างด้วยสื่อหลากหลายชนิดด้วย ‘สาวิกา’ ในรูปนิตยสาร, นิตยสารเสียง, รายการวิทยุ และรายการโทรทัศน์

ณ วันนี้...ร่างของท่านอาจารย์ได้จากพวกเราทุกคนไปแล้ว หากแต่เมตตาธรรมของท่านยังคงดำรงอยู่ ซึ่ง ‘ธรรมมาตา’ ก็เป็นโครงการสำคัญที่เราจะดำเนินการตามเจตนารมณ์ของท่านอาจารย์ เพื่อเป็นอาจริยบูชาต่อเมตตาธรรมที่ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้สร้างไว้เป็นมรดกให้แก่เพศมารดาทุกคนในแผ่นดินนี้

“

โงศพของอาตมา

ก็คือ

ความดีที่ทำได้ในโลก

ด้วยการเผยแผ่พระธรรม

ป่าช้าสำหรับอาตมา

ก็คือ

บรรดาประโยชน์ทั้งหลาย

ที่ทำได้ในโลก

เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

”

พุทธสาวิกา

ธิดาของพระพุทธเจ้า

๑. พุทธสาวิกา - เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

“๑๐-๑๖ เมษายน ๒๕๔๑ พุทธสาวิกา” ประโยคสั้นๆ ที่ได้ขยายความ เพียงแค่ประโยคเดียวในปฏิทินแจ่มข่าวสารเพื่อเพื่อนสมาชิกของนิตยสารสาวิกา คือการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเพียงอย่างเดียวที่เสถียรธรรมสถานได้บอกเล่าออกไปเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ ตามมาด้วยการนัดปฐมนิเทศครั้งแรก ซึ่งเมื่อวันนั้นมาถึง หญิงสาวหลากหลายวัยได้แจ้งความประสงค์ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนับได้มากกว่า ๖๐ ราย ทำให้การนัดปฐมนิเทศครั้งที่สองจำต้องเกิดขึ้น และในที่สุดยอดผู้ประสงค์เข้าร่วมกิจกรรมจนถึงวันที่ ๑๐ เมษายน นับจำนวนได้มากกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบชีวิต

การเก็บสถิติเป็นเรื่องที่น่าศึกษา เราพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้มีระดับอายุอยู่ระหว่าง ๑๕ ปี ถึง ๖๘ ปี และช่วงอายุที่มีจำนวนผู้สมัครมากที่สุดได้แก่อายุระหว่าง ๒๕-๔๐ ปี ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยคือปริญญาตรี ในจำนวนนี้มีผู้จบระดับปริญญาโท และปริญญาเอกอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง ที่เหลือคือผู้ที่กำลังศึกษาอยู่

คำถามหลายคำถามเริ่มเกิดขึ้น

ผู้หญิงเหล่านี้มาบวชทำไม มาบวชเพราะทุกข์หรือ

ถ้าทุกข์ ผู้หญิงทุกข์เรื่องอะไรบ้าง

ผู้หญิงทุกข์แล้ว ทำอย่างไร ไปไหน

หรือผู้หญิงเหล่านี้มาบวชเพียงเพื่ออยากรู้ อยากศึกษาเรื่อง

ธรรมะ

จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากโบสถ์ครบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการค้นหาตนเอง รู้จักตนเองให้ดีขึ้น หรือบางคนขยายความต่อไปถึงอาชีพการงานที่ทำอยู่ ว่าอยากศึกษาเรื่องกรรมเพราะทำงานอยู่กับเด็กพิการ หรือเป็นอาจารย์สอนนักเรียนพยาบาลจึงต้องการค้นหาวิธีการถ่ายทอดความเมตตาออกไปในบุคลากร เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นคำตอบที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะนั่นอาจหมายรวมได้ว่า ผู้หญิงยังคงต้องการค้นหาศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะนำศักยภาพนั้นไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

คำถามที่ตามมาจึงมีอยู่ว่า ทำไมผู้หญิงเหล่านี้จึงมีศรัทธาที่จะให้โอกาสตนเองเลือกเดินทางบนเส้นทางนี้ คำเตือนใจจากท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดในตอนหนึ่งของการปฐมนิเทศคงเป็นคำตอบที่ดี

“...คนเราทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาด้วยกันทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละคนจะหมั่นรดน้ำพรวนดินให้เจริญงอกงามได้อย่างไรเท่านั้น”

ผู้หญิงบางคนรู้ บางคนไม่รู้ บางคนรู้แต่ไม่มี บางคนมีแต่ไม่มั่นใจ บางคนมั่นใจแต่ไม่พยายาม บางคนพยายามแต่ยังพลาด

ณ ที่นี้ สายใยแห่งการสืบทอดพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น

บางคนพลาดแต่ลุกขึ้นสู้ต่อไป

เช่นเดียวกับบางตอนจากกรรมอุปมาของหลวงพ่ocha เปรียบ
การเข้าสู่ชีวิตสมณะของมนุษย์เหมือนได้ตัดไม้แล้วโยนลงไปในน้ำ
ท่อนไม้ไหลเรื่อยไปตามแม่น้ำลาลงจนถึงทะเลใหญ่ ซึ่งเปรียบได้
กับนิพพาน แต่ท่อนไม้บางท่อนลอยไปติดฝั่งบ้าง จมกลางน้ำบ้าง
ถูกมนุษย์หรืออมมนุษย์จับไว้บ้าง วนอยู่ในแอ่งน้ำบ้าง หรือแม้แต่เนา
ในเสียเอง ก็เป็นอันไม่ได้ไปถึงทะเลใหญ่ เช่นนี้เป็นต้น

การบวชพุทธสาวิกานี้ครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนการตอบคำถาม
ที่มีอยู่ในใจหญิงสาวมากมาย ขณะเดียวกันก็เปรียบเสมือนการตั้ง
คำถามที่ยังคงต้องการแสวงหาคำตอบด้วยเวลาที่เหลืออยู่ของการมี
ชีวิตที่เกิดมาครั้งหนึ่ง...เกิดมาเป็นหญิง

แต่ก่อนที่จะค้นหาคำตอบเหล่านั้น เราคงต้องศรัทธาในความ
จริงว่า “...ศักยภาพที่เกิดขึ้นแล้ว และไปให้ถึงการพันทุกข์
คือศักยภาพที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริงของมนุษย์ทุก
คน...”

๒. โลกรอดได้เพราะกตัญญู

๑๒ เมษายน ๒๕๔๑ ภาพของผู้หญิงในชุดขาวกว่าหนึ่งร้อย
ยี่สิบชีวิตที่รวมกันอยู่ที่ธรรมศาลาของเสถียรธรรมสถานด้วยอาการสงบ
แม้ว่าจะเป็นภาพของพิธีกรรม เป็นสิ่งสมมติขึ้น แต่อย่างน้อยภาพนี้
คงจะเร้ากุศลให้ผู้ทีพบเห็นได้เข้าใจว่า อย่างน้อยยังมีทางเลือกอีก
เส้นทางหนึ่งสำหรับผู้หญิง

ดังคำพูดของพระศรีปริยัติโมลี รองอธิการฝ่ายต่างประเทศ
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ประธานบรรพชา ฟังดูแล้วน่าคิด คง
เป็นเพราะความคุ้นเคยของชาวพุทธในเรื่องราวของการที่ผู้ชายสามารถ
บวชทดแทนคุณบิดามารดาได้ แต่ผู้หญิงไม่สามารถบวชเพื่อกตัญญู
ญาติได้กระนั้นหรือ

เรื่องราวของพุทธสาวิกานในครั้งพุทธกาลเรื่องแล้วเรื่องเล่าที่
เคยได้ยินได้ฟัง ยืนยันเรื่องราวของนักบวชสตรีเสมอมา ดังเช่นองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบพระอานนท์เถระว่า

“ผู้หญิงสามารถบรรลุนิพพานได้เช่นเดียวกับชาย”

การบวชเพื่อทดแทนคุณจึงสามารถทำได้ทั้งหญิงและชาย แต่
การทดแทนคุณที่ร่วมกันในสมัยนี้ ออกจะเป็นการพูดตามค่านิยม

เพราะการบวชด้วยกตัญญูตาจะหาความหมายที่แท้จริงได้ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาถึงความหมายของการบวชให้ถ่องแท้เสียก่อน

การบวชคือการปฏิบัติตนให้บรรลุหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงเป็นการใช้ชีวิตอยู่อย่างต่ำต้อย มีชีวิตอยู่ด้วยการเลี้ยงดูโดยผู้อื่น จึงต้องมีความกตัญญูต่อผู้ที่ทำงานอย่างหนักอยู่เบื้องหลังการเติบโตของเรา ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม หรือแม้แต่กตัญญูต่อธรรมชาติ

การหลุดพ้นจากทุกข์คือแก่นของพระพุทธศาสนา ถ้าเปรียบเทียบการบวชเหมือนกับการเข้าป่าหาแก่น บางคนบวชแล้วมีลาภสักการะแต่ดูถูกพระรูปอื่น ท่านว่ายอมได้ชื่อว่าเป็นบวชผู้นั้นเป็นเพียงกิ่งแลใบของศาสนา บางคนไม่พอใจในลาภสักการะ แต่พยายามรักษาศีลให้บริสุทธิ์ แต่ดูถูกพระรูปอื่น ท่านว่าได้เพียงสะเก็ดของศาสนา และบางคนพยายามปฏิบัติตนให้รู้จักด้วยปัญญาและพอใจแค่นั้น แต่ยกตนข่มผู้อื่น ท่านว่านั่นได้เพียงกระพี้ของศาสนาเท่านั้น

ชีวิตนักบวชไม่ใช่เรื่องง่าย แต่การได้เข้ามาเรียนรู้ชีวิตของนักบวชเพียงช่วงสั้นด้วยความตั้งใจจริงนั้น อย่างน้อยจะทำให้ได้เรียนรู้ถึงการดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย อยู่อย่างต่ำต้อย อยู่อย่างไม่มี ไม่เป็น รู้จักปล่อยวางในความมีความเป็น รู้จักการทำงานเพื่ออุทิศต่อผู้อื่น และที่สำคัญที่สุดคือ อยู่เพื่อกตัญญูต่อคนรอบข้าง ต่อธรรมชาติ ที่ได้ให้โอกาสเกิดมาครั้งหนึ่ง

การบวชช่วงสั้น อย่างน้อยจะเป็นการยืนยันความตั้งใจในการที่จะใช้ชีวิตช่วงหนึ่งเพื่อให้เป็นไปในทางกลับมามีจิตใจของตนเอง เรียนรู้ตนเอง ค้นหาและตระหนักในศักยภาพของตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตให้สมกับการได้เกิดมาครั้งหนึ่ง ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยสอนไว้

๓. กัลยาณมิตรบนเส้นทางพันทุกข์

ห้าวันที่ผู้หญิงกว่าร้อยชีวิตมาอยู่ร่วมกันในที่จำกัดทั้งเนื้อที่และความสะดวกสบาย เป็นเรื่องที่น่าสนใจเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผลออกมาว่า การบวชพุทธสาวิกาครั้งนี้เป็นไปอย่างสงบ เรียบง่าย เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ และยิ่งไปกว่านั้น แทบไม่น่าเชื่อว่าความเห็นอกเห็นใจและปรารถนาดีต่อกันได้ก่อตัวขึ้น และแผ่กระจายเป็นความเอื้ออาทรห่วงใยซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง

การปฏิบัติธรรมและการสำรวมตนอย่างนักบวชเป็นข้อกำหนดให้การพูดจามีน้อยจนถึงไม่มีเลย การสังเกตเฝ้าดูคนรอบข้าง มีน้อยจนถึงไม่มีเลย แต่การกลับเฝ้ามองดูใจ มองดูข้างในของตนเองนั้น กลับกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์กับคนรอบด้านดีขึ้น

รอยยิ้มบนใบหน้าจากจิตใจที่เบิกบานทุกครั้งที่ผ่านมาบนเส้นทาง เป็นเสมือนกำลังใจที่มีให้กันและกัน

ทุกกิจกรรม แม้จะอยู่ท่ามกลางความสงบ แต่ทุกคนสื่อได้ถึงความรู้สึกส่วนรวมที่แผ่กระจายอยู่ร่วมกัน การปลงผมเพื่อนผู้ที่เตรียมตัวบวชพุทธสาวิกาก็เช่นกัน

ได้ร่วมเงาครั้มของต้นตะแบกยูง เราเคลื่อนเก้าอี้ชาวสี่ตัวมาให้เพื่อนของเรานั่งรอการปลงผม เรานั่งกันอยู่บนเสื่อโดยรอบพร้อมทั้งพ่อและแม่ของเพื่อนเราคนหนึ่งที่มาพร้อมเป็นสักขีพยานในการปลงผมด้วย

ท่านพระครูปลัดศีลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดปัญญาภิรมย์ ทอดอะไรหลายอย่างที่จับใจเรา

“อาตมาบวชเณรร้อยกว่ารูป ญาติโยมมางานสองพันคน บวช

ผู้หญิงต้องรู้จักรดน้ำพรวนดิน เพื่อจะได้ร่มเงาแห่งโพธิ์นั้น

พุทธสาวิกาก็มีญาติโยมมาสักเท่าไรกันหนอ...

“...เส้นผมเป็นสิ่งที่ผู้หญิงรักและหวงแหน ความหมายมีอยู่ว่า ถ้าทิ้งของรักนี้ได้ ก็จักรักคนได้ทั้งโลก...”

ถ้าการบวชแปลตรงตัวได้ความว่าเว้นไปหมดหรือสละทุกอย่าง ภาพตรงหน้าก็คือภาพของการละวางที่เป็นรูปธรรมแท้จริงภาพหนึ่ง ยิ่งทิ้ง ยิ่งได้มา

เรามองตามไบมีดโกนที่ปาดเส้นผมหลุดออกเป็นกลุ่มเป็นปอย ตัดมือออกมา และต่อมาเส้นผมถูกนำมาใส่ไว้ในพาน นำแปลก ที่เพียงครู่เดียวความงามที่มีชีวิตจิตใจของเส้นผมได้กลายเป็นเหมือน สิ่งของไร้ค่าในชั่วพริบตา

ใจของเจ้าของเส้นผมเป็นเช่นไร ยากที่จะเดา แต่ขอให้รู้ว่า

ภาพตรงหน้าได้เร้ากุศลในใจของเพื่อนที่นั่งเป็นกำลังใจอยู่ ณ ที่นั้น
ยิ่งนัก

ภาพนี้บอกเล่าว่า บัดนี้ เรามีเพื่อนเดินบนเส้นทางนี้ร่วมกัน
...เพื่อนกำลังเดินไปข้างหน้าก่อนเราหนึ่งก้าว และมีสายตาเมตตา
หันกลับมาบอกเราว่า ทางสายนั้นไม่ได้นำหवादกกล้วยอย่างที่เราคิด
ตรงกันข้าม ทางสายนั้นแจ่มชัดยิ่งนัก

ขณะเดียวกัน สายตาชื่นชมยินดีและภาคภูมิใจจากรอบด้าน
เป็นเสมือนกำลังใจตอบสนองให้กันและกัน ย้ำความมั่นใจว่า เส้นทาง
ทางนี้ที่เราเลือก

ภาพบางภาพอาจพรั่จางเพราะความตื่นตันในใจ แต่เราจำ
กันและกันได้เสมอ ว่าเราอยู่ด้วยกัน กินด้วยกัน ทำหน้าที่ด้วยกัน ทำ
งานสร้างชุมชนด้วยกัน รดน้ำพรวนดินต้นไม้ในบ้านหลังนอกและ
บ้านหลังในด้วยกัน

และวันหนึ่งเมื่อบ้านหลังในคือใจของเราแข็งแรงขึ้น จนกระ-
ทั่งเราสามารถไว้วางใจตนเองได้แล้ว วันนั้นเราจะไว้วางใจคนทั้งโลก
มองคนทั้งโลกอย่างเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เป็นเพื่อนร่วมเส้นทาง
แห่งการพ้นทุกข์ด้วยกัน

คำหนึ่งที่เราพึงธรรมของท่านอาจารย์พระราชวรมณี แห่งมหา-
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยด้วยกัน ธรรมเทศนาในตอนสุดท้ายเกี่ยวกับ
ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นกินใจยิ่งนัก

“...กัลยาณมิตรคือเพื่อนที่ดี เพื่อนร่วมทาง พระพุทธ-
เจ้าตรัสว่า ความเป็นกัลยาณมิตร คือเพื่อนที่ดีนี้แหละ เป็น
เนื้อเป็นตัวทั้งหมดของพรหมจรรย์...”

“...ศิษย์สอนศิษย์สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิด

สายแห่งการสืบต่อ คือพระศาสนา เรียกว่าพรหมจรรย์ วิถีชีวิตที่เสรีที่เรารักษาไว้เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติธรรมขุดเกลากิเลส...มิใช่สายแห่งการแนะนำแบบกัลยาณมิตรหรือพรหมจรรย์คือศาสนา จึงต้องอาศัยระบบกัลยาณมิตร”

๔. ดวงตาเห็นธรรม

คำถามที่พุทธสาวิกาสงสัยมากที่สุดคือ บวชแล้วได้อะไร การจะตอบให้จำเพาะเจาะจงลงไปคงยาก เพราะขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นมาบวชเพื่ออะไรด้วย การถ่ายทอดให้ฟังว่า การมีชีวิตอย่างนักบวชเป็นเช่นไร อาจจะพอเป็นคำตอบที่เป็นรูปธรรมได้บ้าง

บวชแล้วได้ลงมือมีชีวิตรองอยู่ด้วยของผู้อื่นให้ จึงต้องทำงานให้ผู้อื่นเลี้ยง ตัวเราต้องเลิกลงมือทำงาน นอกจากนั้นต้องมีความเป็นอยู่ทางกายอย่างต่ำสุด ส่วนทางจิตใจต้องให้สูงขึ้น ไม่นึกเรื่องกินอยู่ นึกแต่เรื่องทำประโยชน์ ต้องรักธรรมชาติ เก็บความโกรธให้หมด อยู่อย่างยอมผู้อื่นได้ ไม่ต้องการชนะใคร อยู่อย่างรู้จักโลกอื่นบ้างในทางด้านของจิตใจ อยู่กับผู้อื่นเป็นหมู่คณะอย่างประชาธิปไตย และสองข้อสุดท้ายน่าสนใจมากคือ การลองชิมลงพระนิพพานตัวอย่างในบางเวลา และสามารถไหวตัวเองได้สนิทใจ

การจะได้มาซึ่งสิ่งที่กล่าวไป โดยเฉพาะสองข้อสุดท้ายนั้น ต้องอาศัยการมีชีวิตพรหมจรรย์ ซึ่งหมายถึงการครองชีวิตอันประเสริฐอย่างที่มีความทุกข์ทั้งปวงไม่ย่ำยี พระพุทธเจ้ามีคำสั่งสอนคือพระธรรมวินัยไว้ ซึ่งกล่าวให้เข้าใจง่ายดังนี้

“...พระพุทธองค์เปรียบเหมือนผู้เดินไปพบทางสายเก่า
ในป่าร้าง เดินไปตามทางนั้นจนสุดทาง พบรมณีสถาน
ระหว่างทาง จนถึงเมืองหนึ่ง จึงกลับมาชวนผู้อื่นเดินไปตาม
ทางนั้น บอกว่าเป็นทางลัดตรง...”

“ผู้ใดปรารถนาจะเดินตามทางนี้ ควรมีอุปกณ์ คือพาหนะไว้
เสียงที่มีสัมมาทิฐิเป็นสารถี สติและขันติเป็นเชือกคุมบังเหียนไว้ให้
แคล้วคลาดจากภัยระหว่างทาง ความเพียรเป็นล้อ หิริ โอตตัมปะ
เป็นประทุนกันแดดกันฝน และมีศีลเป็นอาภรณ์ การเดินทางครั้งนี้มี
ศรัทธาเป็นเพื่อนร่วมทาง อารุณในมือคือความวิเวก...”

เส้นทางนี้มีอยู่ในธรรมชาติ มีอยู่ในทางเดินทุกสายของวิถีชีวิต
เพียงแต่ว่าผู้ใดจะมองเห็นหรือไม่ และการอยู่ในเพศพรหมจรรย์เป็น
ทางเลือกเดียวของการนำไปสู่ดวงตาเห็นธรรมดังที่ท่านอาจารย์พุทธ-
ทาสได้กล่าวถึงการบวชสมบูรณ์แบบไว้ว่า

“...การบวชนั้นเป็นเพศอันสูงสุด คือเพศสำหรับทรงไว้ซึ่งพระ
อรหันต์ สำหรับทรงไว้ซึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า และสำหรับทรงไว้ซึ่ง
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเรามองเห็นว่าการบวชเป็นการอยู่ในเพศ
อันสูงสุด ก็คงจะพอใจ...”

“...ขอให้เราทั้งหลาย ผู้บวชเป็นสมณะศากยบุตรในพระ
พุทธศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงได้รักษาเกียรติ
แห่งความเป็นสมณะศากยบุตรดีไว้ให้ได้ โดยการทำตนให้
ประสบผลแห่งการบวชโดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้ววันนั้นทุก
ประการ”

พุทธสาวิกา...ธิดาของศากยยะ...ธิดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าจึง
เป็นเส้นทางพรหมจรรย์เส้นทางเดียวของผู้หญิงที่จะนำไปสู่ความ

งดงามและเป็นอิสระอย่างแท้จริง

ดังเสียงครวบาอาจารย์ที่เตือนใจไว้เสมอว่า

“ไม่มีการยกสถานภาพใดที่ยิ่งใหญ่เท่ากับการที่ผู้หญิงคนหนึ่ง จะปฏิบัติตนจนพ้นทุกข์เอง และเมื่อนั้นผู้หญิงคนนั้นจะเป็นอิสระ เมื่อนั้นจะไม่มีเพศหญิงหรือชาย...”

๕. บวชที่ใจ

ช่วงเวลาที่มีความยิ่งอีกช่วงหนึ่งที่ได้ถูกบันทึกไว้ในกิจกรรมพุทธ-
สาวิกา คือ การได้มีโอกาสรับฟังพระธรรมเทศนาจากท่านเจ้าคุณพระ
ราชวรมุนีจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่น่าเชื่อว่าเวลาผ่านไป
อย่างรวดเร็วร่วมสี่ชั่วโมง ท่ามกลางความงดงามของลานโพธิ์ยามย่ำ
ค่ำ คำถามในใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลายต่อหลายคนถูกคลี่คลาย
ลง เส้นทางสายนี้แจ่มชัดขึ้นทุกที

ท่านกล่าวว่า ช่วงเวลาที่เรามาทดลองใช้ชีวิตอยู่ในเพศพรหม-
จรรย์ ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งชีวิตที่ทำให้เรามีกุศลจิต แต่จะให้
ผลนั้นควรมาทั้งกายทั้งใจ และนั่นคือหลักของการมีสติ นั่นเอง

“...จิตที่เป็นกุศล คือเรามีจิตที่เป็นโสมนัส หรือเรามีจิตที่
เป็นอุเบกขา เป็นกลาง วางเฉย และนั่นคือบุญ...เป็นจิตที่ตื่น
พร้อมด้วยสติ พัฒนาทางจิตใจให้มีความมั่นคงและหนักแน่น
นั่นคือการบวชใจของเรา”

จากนั้นท่านได้มีเมตตาถ่ายทอดธรรมอุปมาเกี่ยวกับพระบวช
ใหม่เพื่อขยายความ ‘การบวชที่ใจ’ นี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ-

เส้นทางนี้มีอยู่ในธรรมชาติ เพียงแต่ว่าผู้ใดจะมองเห็นหรือไม่

เจ้าได้สั่งสอนไว้ชัดเจนว่า

“...จิตที่คุ้มครองดีแล้วนำความสุขมาให้...”

“...ศีลคือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาใจมั่น
ในความดีชื่อว่าสมาธิ ความรอบรู้ในกองสังขารชีวิตของเรา
คือปัญญา” เมื่อได้รับฟังธรรมเทศนาและน้อมเข้ามาพิจารณาแล้ว
จะเห็นได้ว่า การที่เราได้ให้โอกาสครั้งหนึ่งในชีวิตเพื่อเห็นคุณค่าของ
ชีวิตที่สะอาดคือมีศีล มีความสงบคือมีสมาธิ และมีความสว่างคือ
ปัญญา และมุ่งมั่นที่จะเพาะกล้าแห่งสติให้เข้มแข็งตั้งงาม เป็น
ประสบการณ์ชีวิตที่มีค่ายิ่ง

ชีวิตที่เหลือรอเราอยู่เพื่อให้เราได้น้อมนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใน
ช่วงสำคัญนี้ไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน และไม่หยุดยั้งที่จะเรียนรู้

เพื่อพัฒนาสติปัญญาต่อไป เราจะตั้งใจมั่นว่า เวลาช่วงสั้นๆ จะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นดี ๆ ที่ทำให้เราเห็นหนทางที่มีอยู่แล้วสายนี้ชัดเจนขึ้น ทุกอย่างก้าวจะมั่นคงขึ้นด้วยกำลังใจที่ตื่นจากตนเองและเพื่อนร่วมทาง เพราะเรารู้ดีว่า ชีวิตเล็ก ๆ เพียงชีวิตเดียวก็สามารถเป็นสายใยบางเบาที่จะสืบต่อและนำพาโลกนี้ไปสู่ความดีงามและสันติสุขได้ เพียงว่านับแต่บัดนี้เราเริ่มต้นพัฒนาที่จิตใจของเรา...บวชใจของเรา

๖. พุทธสาวิกา อานิสงส์ของผู้หญิง

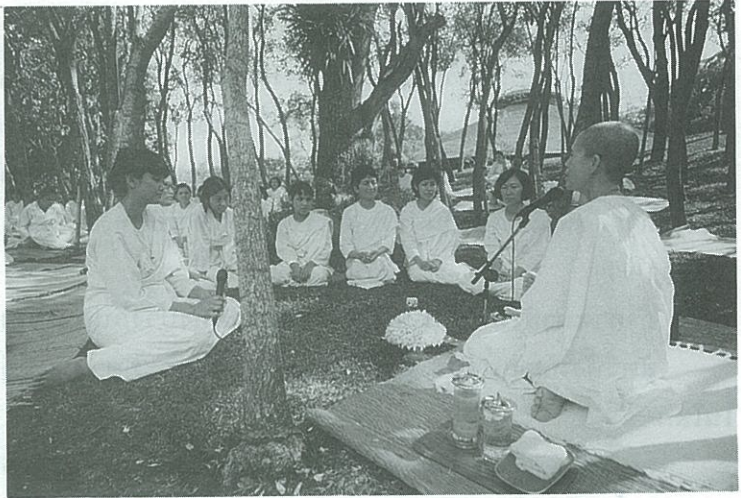
การบวชมีอานิสงส์มหาศาล แต่กาลก่อนท่านกล่าวกันว่าไว้เป็นอุปมา

“...ให้เอาฟ้าทั้งหมดนี้เป็นเหมือนกับแผ่นกระดาษ แล้วเอาภูเขาพระสุเมรุเป็นเหมือนกับปากกาหรือฟู่กัน ให้เอาแผ่นดินเหมือนกับหมึก เอาน้ำในมหาสมุทรเป็นน้ำละลายหมึก แล้วเขียนกันให้เต็มท้องฟ้า ก็ไม่หมดอานิสงส์ของการบวช...”

ถ้าเรากลับมามองการบวชพุทธสาวิกาที่เสถียรธรรมสถานในครั้งนี่ให้เป็นรูปธรรมบ้าง เราคงจะพบบางสิ่งบางอย่างที่น่าใคร่ครวญ

ถ้าเรามองกันทางโลก จะพบว่าผู้หญิงนั้นเป็นเพศแม่ที่ธรรมชาติมอบความไว้วางใจในการให้กำเนิดสืบต่อเผ่าพันธุ์ ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่มนุษยชาติพึงมีพึงได้จากธรรมชาติในทางโลกก็ว่าได้

ถ้าเรามองกันในทางจิตวิญญาณ จะพบว่าผู้หญิงเป็นเพศที่มีความเข้มแข็งและอ่อนโยนในอันที่จะพากเพียรพยายามและน้อมนำการ

สายสัมพันธ์แห่งกัลยาณมิตรผ่านรายการวิทยุ 'ส่ววิกา'

เรียนรู้จากธรรมชาติเข้ามาช่วยยกระดับและพัฒนาจิตวิญญาณของ
ตนเองให้พ้นทุกข์ได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่สูงสุดที่มนุษย์ที่แท้พึง
กระทำในทางธรรม

การที่ผู้หญิงที่เป็นเพศแม่เพียงหนึ่งคนได้ให้โอกาสตนเองเลือก
เส้นทางธรรมเพื่อที่จะพัฒนาตนเองนั้น จึงเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ และ
เป็นอานิสงส์ยิ่งในหลายระดับ นั่นคือ เป็นอานิสงส์ต่อตนเอง เป็น
อานิสงส์ต่อผู้มีพระคุณ เป็นอานิสงส์ต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก
และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นอานิสงส์ต่อพระพุทธศาสนา

ผู้หญิงหนึ่งคนเป็นได้ทั้งลูก ทั้งแม่ ทั้งเมีย ทั้งเพื่อนร่วมงาน
และอื่น ๆ โอกาสที่ผู้หญิงหนึ่งคนให้กับตนเองได้ใช้ศักยภาพของ
ความเป็นมนุษย์ที่พึงพัฒนาตนเองในครั้งนี้ หมายถึงโอกาสที่ครอบคลุม

ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกจะได้รับทีเดียว

ถ้าการบวชพุทธสาวิกาของผู้หญิงกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบชีวิตจะเป็น
อานิสงส์เพื่อผู้หญิงบ้าง อย่างน้อย ณ วันนี้ อานิสงส์เหล่านั้นได้ถูก
ถักทอเป็นสายใยบางอีกหนึ่งสายที่มีความมุ่งมั่นจะเชื่อมร้อยเพื่อน
ทุกข์ในสากลโลกนี้ไว้ด้วยกัน ดังคำของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ
ได้กล่าวไว้ว่า

**ถ้าศาสนายังมีอยู่ในโลก สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงก็ปลอดภัย
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจะปลอดภัย ก็เพราะมีศาสนาอยู่
ในโลก**

ณ วันนี้ และ ณ ที่นี้ พุทธสาวิกา ธิดาของพระผู้มีพระภาค
เจ้าได้เกิดขึ้น ได้มีคนบวชเรียน คือปริยัติ มีคนปฏิบัติถูกต้อง คือ
ปฏิบัติ และมีคนได้ผลของการปฏิบัตินั้น คือปฏิเวธ สายใยแห่ง
อานิสงส์ของการสืบทอดพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น ก่อนที่จะยื่นมอบ
หมายให้คนอื่นต่อไป...และต่อไป...

**เมื่อใดที่มีการกระทำอย่างไม่มีตัวตนของผู้กระทำ
เมื่อนั้นก็ไม่มีการหญิง...ไม่มีชาย**

มันก็เป็นเช่นนั้นเอง

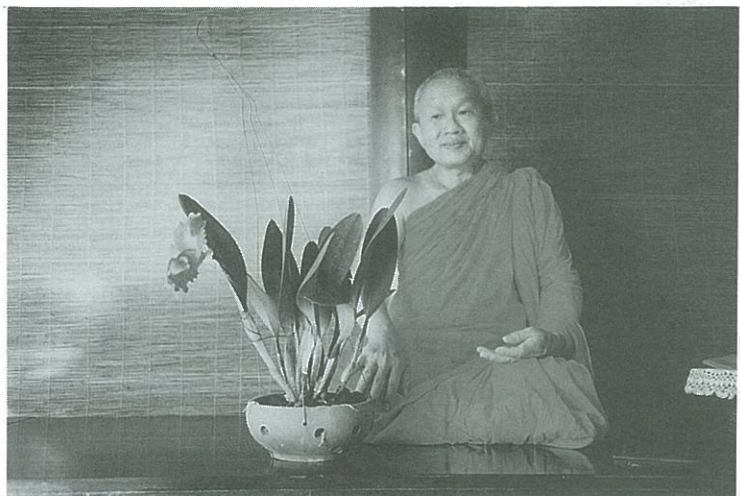
ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม มีพระพำนักอยู่ด้วยกัน ๔ รูป ในบรรดาพระ ๔ รูปนี้ มีพระรูปหนึ่งเป็นพระภิกษุชาวใหม่ ท่านมีความทุกข์ที่เกิดจากความพลัดพรากสูญเสียคนที่รักที่สุด จึงเข้ามาบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและปรับสภาพจิตใจ พระเก่า ๆ ก็รู้กันดีว่าท่านต้องการที่จะทำใจได้ ไม่ให้ทุกข์โศกเศร้าเสียใจ หวนละห้อยถึงสิ่งที่ได้เกิดขึ้นเป็นไป

วันหนึ่งเมื่อพระฉันภัตตาหารกันเสร็จแล้ว รอจะอนุโมทนา ญาติโยมอยู่ พระรูปหนึ่งก็พูดขึ้นมาว่า “นี่ท่าน เมื่อมีเหตุอะไรเกิดขึ้น จะต้องทำใจอย่างนี้ซิ คือมองว่าทำไมจึงเป็นอย่างนี้ แล้วเราจะได้ไม่ทุกข์”

พระใหม่ก็แย้งขึ้นมาว่า “เฮ! ถ้าตั้งเป็นคำถามเช่นนั้นมันจะไม่ทำให้ยิ่งคิดสาวไปหาต้นตอ และจะไม่ทำให้ทุกข์ยิ่งขึ้นหรือ” ก็มีการชี้แจงกันพักใหญ่ แต่ก็ไม่ชัดเจนอะไร พระใหม่ก็ยังไม่ยอมรับอยู่ดี

ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกก็พูดขึ้นมาว่า “การตั้งเป็นคำถามเช่นนั้นไม่ชัดเจน เป็นคำถามปลายเปิด อาจจะไปคิดไปได้หลายแง่หลายมุม ทำให้เกิดการปรุงแต่งได้ เอาจอย่างนี้จะดีไหม อย่างที่ท่านพุทธทาสเคยใช้ คือมองว่า ‘มันก็เป็นเช่นนั้นเอง’”

พระใหม่ก็ถามต่อว่า “คำพูดนี้มุ่งทำให้เราวางเฉยใช่ไหมครับ”

ท่านเจ้าคุณอาจารย์ชี้แจงว่า “มิได้สองทาง คือ ๑. เป็นการตัดความคิดไม่ให้ปรุงแต่งต่อไป ทำให้วางใจหายทุกข์ได้ แต่ในแง่นี้จะเสี่ยงสักหน่อย คืออาจจะกลายเป็นการวางเฉยที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ๒. ทำให้เรามองเรื่องนั้นหรือเหตุการณ์นั้นด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันตามความเป็นจริง ไม่มองไปตามความอยากของตน คือรู้เท่าทันว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเป็นทุกข์นั้น เป็นเพราะเราปรารถนาหรืออยากให้มันเป็นอย่างที่เราต้องการให้มันเป็น ถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นไปอย่างที่เราต้องการ เราก็เกิดทุกข์ แต่ทางพระให้มองตามเหตุปัจจัยแล้วไปทำที่เหตุปัจจัย เพื่อให้สิ่งนั้นเกิดผลในทางที่เราพึงปรารถนา ถ้ายังไม่เป็นไปอย่างที่เราปรารถนาอยู่อีก ก็ให้เราเข้าใจว่า นี่เป็นเพราะปัญญาเรายังไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะไปรู้เข้าใจเหตุปัจจัยได้

ครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วเราจะได้พัฒนาปัญญาต่อไป”

เมื่อประเด็นข้างต้นจบไปแล้ว พระก็ได้อนุโมทนาญาติโยมจากนั้นก็แยกย้ายกันไปในที่ที่ของตน

พระใหม่ก็เดินเข้ามาหาข้าพเจ้าอีก และยังคงตั้งใจสงสัยคำว่า ‘เหตุปัจจัย’ อะไรคือเหตุและปัจจัย ปัจจัยในที่นี้คือผลที่ออกมาจากเหตุใช่ไหม?

จึงได้ชี้แจงให้พระใหม่ทราบว่า เรื่องนี้จะต้องอุปมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ให้เป็นเรื่องราวที่มองเห็นได้ชัดเจน เช่น ต้นมะม่วงที่เจริญงอกงามขึ้นมา นั้น ทางพระถือว่านี้คือผลที่ปรากฏแก่สายตาของเรา เป็นผลสำเร็จออกมาแล้ว ถ้าจะสาวไปดูให้รู้เหตุปัจจัย ก็ต้องมองย้อนไปว่า แต่เดิมที่จะมีต้นมะม่วงนี้ขึ้นมา นั้น จะต้องมีการตักน้ำรด (แต่บางทีมีการตอนกิ่งมาปลูกก็มี) เมล็ดมะม่วงในที่นี้คือเหตุ ตัวตรงของต้นมะม่วงเลยที่เดียว แต่ต้นมะม่วงไม่ใช่มีเพียงเมล็ดเท่านั้นจะเจริญงอกงามขึ้นมาได้ จะต้องมีการรดน้ำรดดิน รดปุ๋ย รดน้ำ ความชื้น อากาศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือปัจจัย (ผล = ต้นมะม่วง, เหตุ = เมล็ดมะม่วง, ปัจจัย = ดิน ปุ๋ย น้ำ ความชื้น อากาศ ฯลฯ)

จากคำพูดประโยคเดียวก็ทำให้เกิดปัญญา รู้เข้าใจขึ้นมา แก้อไขและปรับสภาพจิตให้สงบเย็น แล้วในที่สุดก็ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้

พายุมาถึงบ้าน

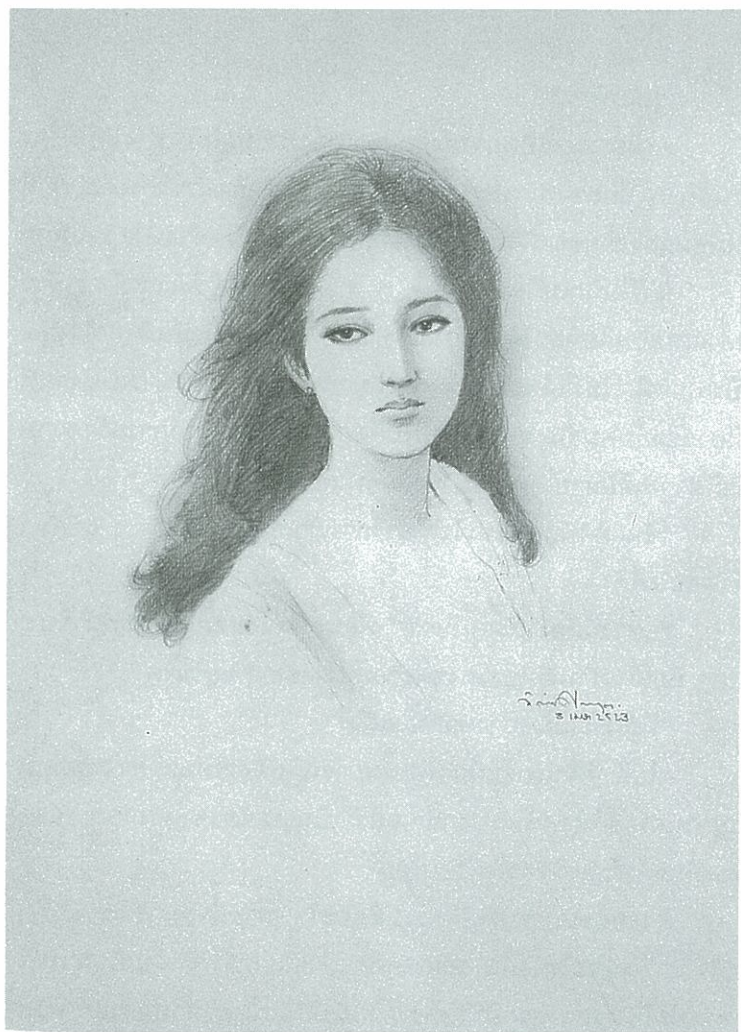
ผลงานชุด ‘ผู้หญิงใกล้วัด’ นี้เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่าผู้หญิงในปัจจุบันปฏิบัติธรรมกันมากขึ้น และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็ละเอียดอ่อน สลับซับซ้อน ซึ่งบางที่ผู้ชายหรือแม้แต่ผู้หญิงเองก็นึกไม่ถึง การนำเสนอเรื่องผู้หญิงใกล้วัดนี้ ไม่ได้เป็นการสอนธรรมะ แต่เป็นการมองตัวเองของผู้หญิง และเป็นการมองอย่างพยายามเข้าใจ และมีอารมณ์ดีด้วย

ในการเขียน ได้พยายามสร้างตัวละครขึ้นมาโดยให้ชื่อว่า นารี เพื่อให้เป็นตัวแทนของผู้หญิงทุกคน และความเป็นนารีในตอนต่าง ๆ ที่นำเสนอแบบจบในตอนนี้ เป็นเรื่องแต่งขึ้นโดยใช้ข้อมูลและรายละเอียดที่เป็นความจริง หากบังเอิญกระทบต่อผู้หญิงหรือต้องการใดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

และขอยืนยันว่า ผู้เขียนนั้นยังเป็นคนใกล้ธรรมะอยู่มาก

ไพลิน รุ่งรัตน์

นารีเดินออกมาจากห้องมหาวิทยาลัยที่เรียกว่าที่คุมขังชั่วคราวด้วยความรู้สึกปวดร้าว สามียืนรอรับอยู่ด้วยใบหน้าของคนมีความทุกข์ นัยน์ตามีแววยินดีเล็กน้อยที่สามารถประกันตัวภรรยาออกมาได้

เขายกมือขึ้นโอบไหล่เธอ นารีรู้สึกตื่นตื่นขึ้นมาจนอยากจะร้องให้ ณ วินาทีนั้น แต่สายตาสารณะที่มองอยู่ทำให้เธอควบคุมอารมณ์เต็ม ที่

“กลับบ้าน”

สามีย้ำบอกเป็นการส่งสัญญาณถึงความผูกพันทางใจที่ไม่มีใคร ตัวเล็ก ๆ อีกสองคนรออยู่ นารีพยักหน้า รู้สึกถึงความสุขเล็ก ๆ ที่ เหมือนแสงฉายของฟ้าที่แวบขึ้นท่ามกลางความมืดดำแห่งความทุกข์

นารีไม่นึกเหมือนกันว่า จู่ ๆ พายุจะมาถึงบ้านและพัดพาข้าว ของแตกหักเสียหายได้ถึงปานนี้ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ฟ้ายังใสและเป็นปกติดี ไม่มีเค้าของพายุเช่นนี้มาก่อน งานของนารีเป็นงานที่ เกี่ยวข้องกับคนอื่น และต้องปฏิบัติต่อคนอื่น เมื่อเกิดการแจ้งความ ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น นารีก็ถูกจับโดยไม่รู้ตัว

“ฉันถูกจับเพราะอะไร” นารีถามตัวเองซ้ำ ๆ ซาก ๆ แต่ก็หา คำตอบไม่ได้

“อย่างนี้ต้องไปสวนโมกข์” เพื่อนคนหนึ่งบอก นารีรู้สึกขำขึ้น ๆ ในใจ นึกเห็นภาพตัวเองแต่งชุดขาวเดินหงอย ๆ อยู่ในวัด

“นี่ฉันจะเป็นอย่างพวกนั้นแล้ววี่”

“ไปสิ รู้สึกเขาจะมีการอบรมการปฏิบัติธรรมนะ อาจารย์คุณ รัญจวนอบรมให้” เพื่อนบอกอีก แล้วก็ป็นธุระจัดแจงหารายการและ จองตัวรอดไฟให้เสร็จสรรพเรียบร้อย

การอบรมการปฏิบัติธรรมคืออะไร การทำสมาธิภาวนาคือ อะไร นารีไม่รู้อะไรทั้งนั้น เธอเคยคิดแต่ว่า การทำเช่นนั้นเป็นการทำ ของคนที่มีปัญหา พวกมีปัญหา พวกผิวมีเมี้ยน้อย พวกสาวแก่ พวก ออกหัก พวกชราภาพ ตราบใดที่เธอยังทำงานไปตามหน้าที่ มีชีวิต

ครอบครัวที่อบอุ่น เธอไม่มีวันเข้าไปเป็น ‘พวกมีปัญหา’

แต่แล้วเธอก็กลายเป็น ‘พวกมีปัญหา’ ไปจนได้

นารีเก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋า ลูกสาวมานั่งถามว่า แม่ลืมอะไรบ้าง
สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม แม่จะไปหลายวันไหม แล้วใคร
จะทำกับข้าวให้หนูกิน อ้อ แม่อย่าลืมเสื้อชั้นในนะ

นารียิ้ม ใคร ๆ ในบ้านก็เป็นห่วงเธอตังนั้น เธอถูกพักงานและ
กลายเป็นคนมีเวลาว่างมากกว่าที่คิด แต่เป็นเวลาที่ว่างที่น่ากลัว
เพราะมันเต็มไปด้วยความฟุ้งซ่านและความเศร้า

บนรถไฟสายสุราษฎร์ธานี นารียิ้มให้ผู้หญิงสองคนที่จองเตียง
อยู่ใกล้ ๆ กัน แต่สงวนท่าทีไม่พูดอะไร เพราะรู้สึกตัวเองกลายเป็น
คนมีปัญหากว่าใคร ๆ ไปเสียแล้ว เตียนนอนบนรถไฟทำให้นารีนอน
ไม่หลับ เสียงรถไฟไม่ดัง ‘ถึงก็ช่าง ไม่ถึงก็ช่าง’ เหมือนที่เคยอ่านใน
หนังสือตอนเด็ก ๆ แล้ว แต่มันกลับดังกึกก้องในหัวใจของนารีว่า

‘ทุกขนี่หนัก ทุกขนี่หนัก’

ที่สถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี ‘พวกมีปัญหา’ ก็ขึ้นรถสองแถวเข้า
สวนโมกข์ด้วยกัน นารีพบว่า ‘พวกมีปัญหา’ ล้วนแล้วไปด้วยผู้หญิง
มีผู้ชายปะปนมาเพียงสองสามคน

‘ทำไมมีแต่ผู้หญิง’ นารีสงสัยอยู่ในใจ

รถสองแถวพาไปจนถึงสวนโมกขพลาราม ดินแดนแห่งความ
สงบที่เคยเห็นแต่ในโทรทัศน์และในหนังสือ ที่ที่นารีนึกไม่ถึงว่าตนเอง
จะต้องมาตั้งแต่อายุสามสิบเศษ ต้นไม้ที่ร่มครึ้มไปทั่วบริเวณทำให้
จิตใจเยือกเย็นลงบ้าง มีเสียงไก่ขันแว่วดังมาจากต้นไม้สูงฟุ้งขึ้นใจ

“ไปกราบท่านอาจารย์ก่อน กระเป๋าไม่ต้องเอาลง เดี่ยวเราจะ
เข้าไปสวนโมกข์นานาชาติฝั่งโน้น” พี่สาวใหญ่ผู้ดูแลมาตลอดทางบอก

นารีจึง มีฝั่งโน้น มีฝั่งนี้ด้วย แต่ก็เดินตามคนอื่น ๆ เข้าไป
ทันทีที่เห็นท่านอาจารย์นั่งอยู่ที่หน้ากุฏิ นารีก็ทรุดตัวลงนั่งบนพื้น
ทรายโดยอัตโนมัติ ไม่ได้มีรังสีแผ่ออกจากตัวท่าน ไม่มีปาฏิหาริย์ใด ๆ
มีแต่พระรูปหนึ่งค่อนข้างอ้วนใหญ่ นั่งอยู่ นัยน์ตามองตรงมายัง ‘พวก
มีปัญญา’ ใบหน้าไม่ยิ้ม ไม่บึ้ง

‘นี่เองท่านเจ้าประคุณพุทธทาสแห่งสวนโมกข์’

นารีนึกขณะก้มลงกราบ แขนที่แนบลงกับพื้นทรายสัมผัส
ความเย็นอย่างที่ไม่เคยสัมผัสมาก่อน

‘ดินเย็นอย่างนี้เอง’ เธอนึก กราบครั้งที่หนึ่ง กราบครั้งที่สอง
กราบครั้งที่สาม สัมผัสความเย็นทั้งสามครั้ง เสียงไก่ขันขึ้นเจ็ยแจ้ว
นารีรู้สึกเหมือนหัวใจได้สัญญาอันใหม่ ๆ ที่ไม่เคยได้สัมผัสมาก่อน
เป็นความซ้า อ่อนโยน และความเย็นที่รินไหลแผ่ขยายอยู่รอบ ๆ ตัว
กลิ่นหอมฉุน ๆ ของดอกสายหยุดดอกลอด

เสียงหัวเราะของท่านพุทธทาสดังขึ้นภายหลังที่มีผู้กราบเรียน
ว่าพวกมีปัญญาที่มานั่งกันสลอนคือใคร มีเสียงทักทายได้ถามทาง
ธรรมดังอยู่ แล้วจู่ ๆ นารีก็ได้ยินประโยคหนึ่งของท่านดังก้องขึ้น
ท่ามกลางความเงียบ

“ชีวิตมันกัดเอา ชีวิตมันกัดเอา”

ใช่ ชีวิตมันกัดเอาเข้าแล้ว มันกัดเอาจนนารีเหวอะหวะไปทั้ง
ตัว แคมยังหาตัวที่กัดไม่เจอเสียด้วย

นารีแทบจะก้มลงกราบอีกครั้งด้วยความรู้สึกที่ถูกแทงอย่าง
จังเข้าที่ใจอันสายทูน เสียงหัวเราะของท่านที่ไม่ใช่ความขำอย่าง
โลกย์ แต่เป็นสัญญาบางอย่างของจิตใจที่มองเห็นความจริงแห่ง
ชีวิตจนเปล่งเสียงออกมาเป็นความรื่นรมย์ได้ นารีรู้สึกแปลกใจ เมื่อ

ไทร่หนอที่เธอจะสามารถมีเสียงหัวเราะเช่นนี้ได้ ในเมื่อทุกวันเธอ หัวเราะคล้ายร้องไห้ และร้องไห้คล้ายหัวเราะคละเคล้ากันไปตลอด เวลา

นารีขึ้นรถสองแถวเข้าไปในสวนโมกข์นานาชาติ ความเรียบง่าย กว้างขวาง และเป็นสัดส่วนของสถานที่ทำให้นารีสบายใจ นารีได้ พบอาจารย์คุณธัญจน อินทรกำแหง หนิงเก่งผู้ละโลกทางการศึกษาและวรรณกรรมมาสู่โลกของธรรมดาได้อย่างงดงาม เมื่ออาจารย์ คุณธัญจนรู้ว่าชีวิตของนารีเป็นอย่างไร ท่านบอกกับนารีสั้น ๆ ง่าย ๆ ว่า

“อย่างนี้เขาเรียกว่าตกจากสวรรค์ ตกที่เดียวถึงนรกเลย”

นารีสะดุ้งสุดตัว ในท่ามกลางหมู่เพื่อนและคนแวดล้อมรอบ ตัวยังไม่เคยมีใครบอกนารีด้วยถ้อยคำอันกระทบกระเทือนใจเช่นนี้ ทุกคนมีแต่พยายามหลีกเลี่ยง ไม่เอ่ยถึง พยายามกันตาคนที่ทำให้นารีต้องประสบชะตากรรม ไม่มีใครเอ่ยถึงภาพชีวิตของนารีที่เป็นอยู่ เช่นนี้

“รู้หรือยังละว่าที่ท่านอาจารย์บอกว่าชีวิตเย็นเป็นยังไง”

นารีเงิบ ชีวิตมันกัดเอา ชีวิตเย็น ชีวิตนิพพาน ชีวิตเต็ม ดู เหมือนว่าคำอธิบายชีวิตของท่านอาจารย์แห่งสวนโมกข์พลารามนี้จะ ฟังแปลกหูและแตกต่างไปจากชีวิตทางโลกที่นารีเพิ่งก้าวมาโดยสิ้นเชิง ที่โลกโน้น ชีวิตคือการต่อสู้ ชีวิตเป็นของเรา ชีวิตคือความก้าวหน้า แต่นี่เป็นครั้งแรกที่นารีได้ยินว่า เจ้าชีวิตที่เป็นของเรานั้น มันหันมา กัดเอาเราเองเข้าได้ และยังมีชีวิตเต็ม ชีวิตนิพพาน อะไรอีกมากมาย

คืนแรกในสวนโมกข์นานาชาติของนารีจึงเต็มไปด้วยความสงสัย ไม่แน่ใจ ไม่รู้ ไม่ทุกอย่าง แม้กระทั่งการตั้งคำถามว่า เธอเข้ามา ณ

ที่นี้ได้อย่างไร ที่ที่มีคนมากมายและล้นแล้วแปลกหน้ามารวมกันอยู่
ยื้มบ้าง ไม่ยื้มบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่พูดกัน

นารีเป็นคนชอบพูดและชอบทักทายคน ดั่งนั้นการไม่ได้พูด
และไม่ได้ทักทายจึงเป็นความใหม่ของชีวิตอีกประการหนึ่ง

‘สงสัยว่าจะครบสิบวัน น้ำลายบูดแน่ ๆ’ นารีนึกฆ่าตัวเอง

‘เรามาทำอะไรที่นี้’ นารีถามตัวเองอีก เติบโตมาจนอายุสาม
สิบกว่านารีไม่เคยเข้าวัดอย่างจริงจัง ยกเว้นตอนเล็ก ๆ ที่เคยตาม
ยายไปวัด การได้ไปวัดในวัยเด็กคือการไปฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตร
และวิ่งเล่นในลานวัด

“เราจะปฏิบัติแบบอานาปานสติ”

แค่จะเรียกชื่อ ครั้งแรกนารียังเรียกไม่ถูกเลย อานานานะ
อานาปานะ อะไรกันแน่ ทำไมต้องมีศัพท์เรียก แล้วทำไมเราไม่รู้
ศัพท์พวกนี้มาก่อน ดูเหมือนคำถามต่าง ๆ จะชักชวนวนตามากัน
เป็นแถว ๆ

‘วัดกับภาษาบาลีเป็นของคุณ’ นารีนึกอยู่ในใจ

แต่ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อผู้นำการปฏิบัติธรรมพาเดินจาก
สวนโมกขนิทานาชาติตั้งแต่เข้ามิดเพื่อไปฟังเทศน์จากท่านอาจารย์
พุทธทาสที่ลานหน้ากุฏิท่าน นารีก็ได้ยินคำไทยแบบไม่บาลีเข้าเต็ม
สองหู

“ตัวกูของกู เป็นของกู เป็นตัวฉัน เป็นตัวตน”

นารีกำลังงงงวยก็สะดุ้งตื่น นึกในใจว่า

‘เอ๊ะ ภาษาไทยพ่อขุนรามเสียด้วย’

แต่แล้วเธอก็สะดุ้งต่อไปอีก เพราะดูเหมือนว่าท่านอาจารย์
แห่งสวนโมกขพลารามจะเทศน์เรื่องของเธอโดยเฉพาะ

“แม่ไฟเผาอยู่ก็ไม่ศึกษาว่ามันเป็นไฟ ก็ไปนั่งร้องไห้อยู่ให้เสียเวลา”

นารีเงยหน้าขึ้น มองไปยังท่านเจ้าประคุณผู้เป็นจิตวิญญาณแห่งสถานปฏิบัติธรรมพิเศษแห่งนี้ แสงสีเหลืองแห่งจีวรที่เห็นเรืองอยู่ในความมืดค่อย ๆ กระจ่างขึ้น ๆ เพราะแสงแห่งอรุณที่กำลังเรือ่เรืองขึ้นทุกขณะ เสียงไก่แก้วขานขันแหวกกังวานเจื้อยแจ้วหู

นารีรู้สึกตั้งแต่วินาทีนั้นเองว่า เธอมาถูกทางแล้ว

(อ่านต่อฉบับหน้า)

เอนทรานซ์ไม่ติด...ผิดหรือไม่?

ตั้งแต่เกิดมา หนูไม่เคยเป็นอย่างที่พ่อแม่หวังได้เลย การสอบเอนทรานซ์ไม่ติดของหนู พลอยซ้ำเติมให้รู้สึกแย่งลงไปอีก คนรอบด้านมีแต่คำปลอบใจ แต่ไม่มีทางออกที่จะบอกให้พ่อแม่หนูเข้าใจเลย หนูจะทำอย่างไรดี อยากตายจังเลยค่ะ

เด็กมีปัญหา

ตอบ คุณ 'เด็กมีปัญหา'

หนูคนนี้ได้ไม่ทุกข์เพราะสอบไม่ติด แต่ทุกข์เพราะพ่อแม่ไม่เข้าใจ คำปลอบใจที่มีให้เด็กที่กำลังเหงาและผิดหวังคงเป็นทางออกทางหนึ่ง แต่เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ ขอตอบคำถามนี้ให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ฟังไปพร้อมกันเลยนะค่ะ เพราะเราอาจจะบอกคุณก็ได้ว่าอย่าไปเสียใจเลย ยังมีอะไรอื่น ๆ อีกมากมาย แต่เราอยากบอกให้ลึกกว่านั้นว่า ผู้ใหญ่ชอบสอนให้เด็กทะเลาะทะเลาะกันมากเกินไป เราไม่เข้าใจ ทำไมผู้ใหญ่สมัยนี้ชอบเลี้ยงเด็กให้เป็นเปรตไม่รู้จักพอ มีแต่จะเอาเอาให้มาก เปรตไม่รู้จักอ้อม ทำไมไม่เลี้ยงลูกให้มีคุณธรรมของพระโพธิสัตว์บ้าง เลี้ยงให้เด็กมีโอกาสได้ชื่นชมยินดีกับการได้ทำอะไรเพื่อผู้อื่นบ้าง นี่ผู้ใหญ่สอนให้ลูกเราจะเอาอย่างเดียว ทำไมไม่เลี้ยงให้เขาเป็นเด็กที่เกิดมาเพื่อให้โลกนี้งดงาม ให้เขาได้ทำอะไรที่เป็นตัวของ

เขาเองบ้าง การศึกษาเดี๋ยวนี้มักทำให้คนทุกข์ ทุกข์ทั้งประเทศเลย พ่อแม่ก็ทุกข์ ครูก็ทุกข์ เด็กก็ทุกข์ ทุกข์หมดเลย มันมีความสุขที่จะได้เรียนรู้อะไรอีกมากมายจากนอกห้องเรียน ชีวิตสามารถเรียนรู้อยู่ในทุกขณะจิตในวิถีชีวิตประจำวัน มันศักดิ์สิทธิ์อยู่ในขณะที่ทำหน้าที่และรู้จักพอ มากกว่าการที่จะยึดเยียดตัวเองให้เข้าไปอยู่ในเวทีที่จำกัด อย่าเสียใจมันเลย โชคดีหรือเปล่ายังไม่รู้เลย เราได้มีโอกาสเรียนรู้จากการที่ได้ผิดพลาดในครั้งนี่ ขอให้รู้ว่าชีวิตเราสามารถเรียนรู้ได้ในทุกที่...ทุกขณะจิต

ชีวิตคือสิ่งที่ธรรมชาติให้ขอยืมมาอย่าไปชี้ตู่ณะจะทุกข์ซะเปล่า เขาให้ขืมมาแล้วไม่เอาดอกเบี้ยด้วยนะ ชีวิตเป็นชั่วคราว ชั่วครู่ ที่เขาจะให้เราพัฒนาชีวิตของเราให้อยู่โดยไม่ทุกข์ ศักยภาพสูงสุดในชีวิตของเราคือการใช้ชีวิตอย่างคนไม่ทุกข์ได้ เรียนแล้วความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดก็มี จงจำไว้ว่า...มีคนอยู่เบื้องหลังการเติบโตของคุณ ใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ข้าวปลาอาหาร มาเลี้ยงดูเรา มันไม่ใช่ว่าคุณไปซื้อมาด้วยเงิน แล้วคุณคิดว่าชีวิตเป็นของคุณ คุณคิดผิดนะ หนึ่งในเมล็ดข้าวคือหนึ่งฤดูกาลที่ดินน้ำลมไฟเขาให้ขอยืมมา จงอย่าชี้ตู่ว่าชีวิตมันเป็นของฉัน การเลี้ยงเด็กให้คิดว่าชีวิตเป็นของฉัน เด็กถึงฆ่าตัวตายไ้คะ เพราะเขาคิดว่าชีวิตเป็นของเขา...ไม่ใช่คะ

ชีวิตคือสิ่งที่ธรรมชาติให้ขอยืมมา ควรเลี้ยงเด็กให้รู้ว่า...เขาเกิดมาเพื่อให้โลกนี้งดงาม เพราะเขามีจิตใจที่รู้ตื่นและเบิกบานได้ในขณะที่ทำหน้าที่ การที่เรามีชีวิตแล้วเรามีความสุขในขณะที่ทำหน้าที่ เราเห็นคุณค่าของเรา เราเห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชีวิตของเราคือการทำหน้าที่ และไม่ทุกข์ในขณะที่ทำหน้าที่ หลวงพ่อพุทธทาสเคยสอนว่า ให้เด็กเขารู้ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชีวิตคือการทำหน้าที่ ดีกว่าพระห้อยคอ

เสียอีก เพราะเด็กต้องเรียนรู้จากการทำหน้าที่ อย่าสอนลูกแบบจัดการให้ลูกเสร็จ วางแผน และตัดสินใจให้เป็นไปดังใจที่เราต้องการ แล้วเด็กมันก็ทุกข์ มันตะโกนบอกเราว่าทุกข์ แต่เราก็ไม่ฟัง

คิด...คิด...คิด!!!

ดิฉันฟังชานมากกับ ‘ความคิด’ ขอทราบถึงวิธีการตัดความคิดหรือหยุดความคิดให้ได้ เพราะดิฉันกลัวใจกับความคิดของตนเอง จริง ๆ ค่ะ

คนช่างคิด

ตอบ คุณ ‘คนช่างคิด’

อย่าไปทุกข์เพราะต้องการจะตัดความคิดหรือหยุดความคิดเลย มันจะกลัวซ้อกลุ่ม ยิ่งหนักใหญ่ แค่เพียงคิดที่จะเอา ก็คิดไม่เอาซะเท่านั้น หยุดเอาบ้างก็ดีขึ้นแล้ว เราไม่ต้องไปห้ามความคิดหรือหยุดคิดหรอกค่ะ เพียงแต่คิดให้ถูกเท่านั้น เพราะการที่เรารู้สึกว่าคุณคิดของเราเป็นเหตุแห่งทุกข์ก็เพราะว่าเราคิดผิด การที่เรามีโอกาสที่จะได้เจริญสติปัญญาของเรา ก็เพื่อที่จะให้เรามีความมั่นคงแห่งจิตก่อนที่จะคิดนั่นเอง การที่เราคิดแล้วมีผลพวงของความคิด...คือความทุกข์ และความขุ่นมัวในจิต มันแสดงผลของจิตที่ไม่แข็งแรง แล้วนำจิตที่ไม่แข็งแรงนั้นไปเป็นฐานของความคิด ก็มักคิดที่จะเอา ลองคิดไม่เอาดูบ้างสิ อาจจะได้ก็ได้ คิดไม่เอา แต่ลงมือกระทำนะ ไม่ใช่คิดไม่เอาแล้วไม่กระทำสิ่งดีงาม เราบอกว่าเราไม่

อยากคิด ก็จะเป็นมิจฉาทิฐิ

ความคิดเป็นสิ่งที่ดี...ถ้าคิดถูกและเป็นปัญญา เพราะฉะนั้นไม่ต้องหยุดคิด แต่ต้องพัฒนาจิตของเราให้เจริญก่อนที่จะคิด พัฒนาจิตให้รู้เท่าทันปัจจุบันขณะว่าควรจะคิดอะไร แล้วจึงจะมีการดำริสิ่งที่เป็นความคิดนั้นออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งเราเรียกว่าเป็นการไฝ่ฝัน เป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้น

จงอย่ากลัวความคิด แต่จงกลัวที่จะคิดผิด และขอให้รู้ว่าคุณคิดเป็นสิ่งที่เป็นรากฐานที่ดีของการที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งของโลกรนี้ ขอจงมีโอกาที่จะคิด และใช้โอกาสนั้นเป็นไปอย่างคนที่ใช้ปัญญา แล้วจะพบว่า ชีวิตของท่านเกิดมาแล้วโลกงดงามด้วยความคิดและความไฝ่ฝันที่ดีงามเพื่อสานต่อเป็นการกระทำ

ทั้งหมดนี้เป็นหนทาง คือความคิดเป็นปัญญาได้เมื่อความคิดนั้นเป็นสัมมาทิฐิ คือคิดถูกต้อง มีความไฝ่ฝันที่ดีงาม เป็นการกระทำที่เกิดจากความคิดนั้น เป็นการดำริชอบ การดูแลชีวิตด้านอื่น ๆ ก็ จะอยู่ในหนทางที่ถูกด้วย รวมแล้วจะทำให้เราสามารถเชื่อมโยงกระแสแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องเริ่มจากความคิดที่ถูกต้องเสียก่อน

อย่ากลัวความคิด แต่จงพัฒนาความคิดให้เป็นปัญญา

เสียดูญญ

ทุกวันนี้เมื่อคนเราทุกข์เพราะสูญเสีย สูญเสียหน้าที่การงาน สูญเสียทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติยศ สูญเสียความมั่นใจ ขณะที่ทุกข์

เช่นนี้...แม้แต่การทำใจให้ยอมรับก็ดูจะเป็นเรื่องยาก ส่วนการที่จะกลับมาใช้ชีวิตเพื่อหาทางออกให้กับชีวิตได้นั้นแทบจะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เอาเสียเลย จะเริ่มต้นอย่างไรดี

ผู้สูญเสีย

ตอบ คุณ 'ผู้สูญเสีย'

ความสูญเสียในขณะที่บ้านเมืองเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากความมั่งงายของพวกเราที่เราไม่รู้เท่าทัน เราได้รับผลพวงครั้งนี้ด้วยกันทั่วประเทศ จึงไม่ยอมก้มหัวให้เผด็จการ แต่ต้องกลับมาดูวิถีชีวิตของเราทุกคนว่า มีอะไรบ้างที่เราจะหยุดมันได้ และให้มีเมตตาว่าอะไรจะเกิดก็เกิด แล้วอะไรที่จะสูญเสียก็ให้สูญเสียไป แต่ขอให้มีความเป็นมนุษย์กลับมาอีกแล้วกัน

เราคงต้องตั้งสติว่าจะออกจากงานหรือไม่ ก็อย่าทุกข์ก็แล้วกัน เราจะไม่ว่างงาน เราอาจจะตกงาน แต่เรามีความเพียรพยายามที่จะใช้สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ในชีวิตของเราดำรงชีวิตต่อไปให้ได้ แต่ถ้าเรายังรู้สึกว้าว...ถ้าเราตกงานแล้วเราสูญเสียทั้งหมดของชีวิตนี้ เราตายทั้งเป็นเลย แสดงว่าสติมันแตกแล้ว แต่ถ้าเรามีความรู้สึกว่า...เรายังมีอยู่ เรายังมีชีวิตอยู่ ถึงแม้เราไม่ได้ทำงานในที่ทำงานเดิม แต่เรายังมีหน้าที่การงานอื่นที่เราจะใช้มันเพื่อแสดงความมีคุณค่าของชีวิตอีกมากมาย แม้ว่าคนจะตกงานเพิ่มขึ้น แต่เราจะมีภาวะของคนที่ไม่ว่างงานมากขึ้น บ้านเมืองจะกลับดีขึ้นได้

แต่ถ้าคุณยังคิดที่จะรักษาสิ่งทั้งหลายที่เราเคยมีเอาไว้ทั้งที่เราจนลง คุณจะเครียดตาย คุณต้องพยายามคิดให้มันถูกเท่านั้นเอง ถ้าคุณคิดผิด...แค่เพียงจะรักษาสิ่งที่มันเคยมีในสภาวะที่มันมีไม่ได้

เอาไว้ มันก็จะเครียดตาย เพราะคุณไม่สามารถที่จะทำสิ่งที่มันเคยมี ให้มีอยู่ไม่ได้อีกแล้ว คุณต้องเข้าใจสภาวะว่า...ขณะนี้มันมีไม่ได้ เรา จะอยู่อย่างไร อย่างคนที่ไม่มีเหมือนเดิม...แต่เรายังอยู่ได้

มันยากสำหรับคนที่ไม่ลงมือทำ ถ้าเราจะรักษาชื่อเสียงเกียรติยศเอาไว้ รักษาความเคยมีเคยเป็นเอาไว้ในขณะที่มันไม่สามารถมี ได้ คุณจะตายทั้งเป็น คุณไม่ได้ตายเพราะคุณจนไม่มีจะกิน แต่คุณ จะตายเพราะความยึดมั่นถือมั่น แต่ถ้าเมื่อคุณจะรักษาชีวิตเอาไว้ คุณก็ต้องยอมสูญเสียอะไรบางอย่าง อย่าลืมว่า คุณยังมีลมหายใจ อยู่...คุณก็ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าเราสามารถมีตัวเองสงบจากความว้าวุ่น ลึกເອິກນຶ່ງ เพราะลมหายใจนี่คือความลับของชีวิต ถ้าเรามีความคิด ที่แผ่ส่าย...หยุดความคิดไม่ได้ ขอให้เรามีลมหายใจที่อ่อนโยน...ว่า ขณะนี้เรายังมีลมหายใจเข้าที่ยังเป็นเพื่อนกับเรา ลมหายใจที่ยังอ่อน โยนอยู่ได้ ลองคืนลมหายใจช้า ๆ อ่อนโยน...ไม่ต้องไปบังคับ เอือก เดียวจะรู้สึกดีขึ้น ลมหายใจเข้านี้คุณได้มาจากธรรมชาติ ไม่ต้องซื้อ หา สำนึกบ้าง...เพียงเอือกเดียว และคืนลมหายใจออก เอาความรัก ความเมตตาออกมาให้คนรอบข้าง...คุณจะรู้สึกดีขึ้น คุณจะรู้สึกไม่ ว้าวุ่น จะรู้สึกถึงความสุขที่ได้ให้บ้าง...แม้เพียงเอือกเดียว

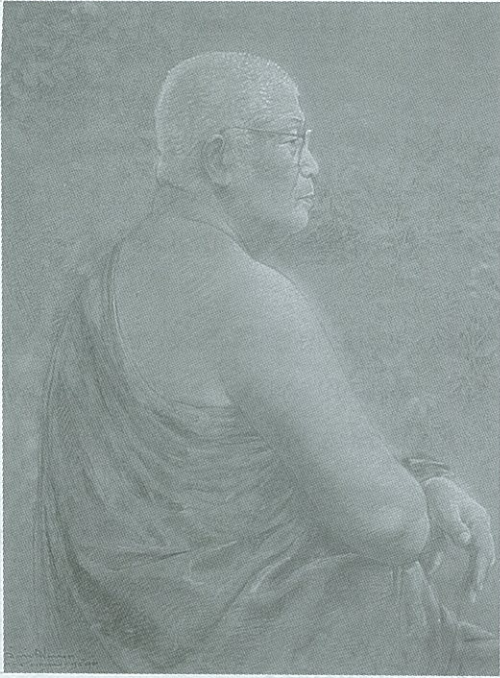
เรายังมีโอกาสดีมากกว่าคนอื่นมากมาย คนอื่นอาจต้องสูญเสียอะไรที่เรียกคืนมาไม่ได้ แต่ขณะนี้เรายังมีชีวิต อย่าคิดที่จะรักษา อะไรไว้แล้วตายทั้งเป็น จงรู้จักที่จะมีปัจจุบันขณะที่รู้เท่าทัน อย่ามีด บอด อย่ากังวลว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร อย่าโหยให้ถึงว่าอดีตที่ผ่านมาแล้ว...เคยมีแล้วไม่มี แบบนี้คุณตายอยู่ในปัจจุบัน คุณเอาอดีตมา ทำร้ายคุณในปัจจุบัน แล้วคุณเอาปัจจุบันที่หวาดระแวงอยู่นี้ไป ทำลายอนาคตของคุณ มันเลยทุกข์

วิทย์กระจายเสียง

- นิทานอย่างชั้นดี ก็มีการรื้อใจให้พลเมืองกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์ มี SENSITIVE ในทางอารมณ์มากเกินไป, ไม่แพ้ผลของ “คำเข้าเฝ้าสี่ขอ เข้าแต่หอล่อกามา” แต่อย่างใด
ขาดธมม
- เพลงไทยสากล และเพลงไทยลูกทุ่ง ๘๐% มีพิษแก่จิตใจของเด็ก ทำให้หูชาเนื้อหนัง หรือกามารมณ์, และชอบความสรวลเสเฮฮา ไม่เอาถ่าน อย่างซึมเข้าไปในชีวิตจิตใจ, และเสียเวลาอันมีค่ามาก ควรจะเอาเวลานี้มาส่งเรื่องที่ทำให้รู้สึกไปในทางตรงกันข้าม : ขยันขันแข็ง, เสียสละ, รอบคอบ, กตัญญู ฯลฯ เสีย จะเป็นการแก้ไขศีลธรรมให้ดีขึ้น
- เพลงไทยเดิมทำให้ไทยยังคงเป็นไทย, (เยือกเย็นและทรหด) ไม่เหมือนเพลงไทยสากล ที่ทำให้เด็กทำอะไรอย่างแมลงเม่า และบินเข้าไฟไปในที่สุด

วิทย์กระจายเสียง

“ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ประราภอยากจะเขียน
ถวายหลวงปู่ เนื่องในโอกาสที่หลวงปู่อายุครบ ๘๔ ปี โดย
ฝีมือผม

ท่านแม่ชีนำรูปถ่ายมาให้ผมเลือกหลายรูป ผมเลือก
รูปนั่งด้านข้างเพราะเป็นรูปที่หลวงปู่ดูสบาย ๆ เขียนด้วยสี
พาสเทลบนกระดาษ ใช้เวลาเขียนประมาณไม่เกิน ๒ วัน”

จักรพันธ์ ไม้เจยกฤต

บอกเล่า

สาวิกา สื่อเพื่อชีวิตที่งดงามและเป็นอิสระ
ก้าวขึ้นสู่ปีที่สอง ด้วยน้ำใจของผู้คนมากมายที่ให้การสนับสนุนงานสร้างชีวิตที่จะดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสานติ

จากการทำงานร่วมกัน เราได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่ทำหน้าที่เป็น
การปฏิบัติธรรม เราจึงได้เห็นความดี ความงาม และความจริงของ
ชีวิตมากขึ้นในวิถีชีวิตแห่งการทำงาน

หลวงพ่อกุฑมุนีเคยสอนพวกเราว่า ความสุขต้องเป็นเรื่อง
ของปัจจุบัน ถ้าเป็นอนาคต จะมีประโยชน์อะไร และไม่ถูกต้อง
ตามหลักพุทธศาสนา จงปรารถนานิพพานชนิดเมื่อกำลังทำหน้าที่
และตลอดเวลาที่ทำหน้าที่กันเถิด

เย็นเมื่อกำลังทำหน้าที่ และ ง่ายที่จะเย็นตลอดเวลา

การกระทำหน้าที่ทุกอย่าง ต้องมีความเย็น (นิพพาน) เป็น
ไว้ในอยู่ตลอดเวลา จึงจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องของพุทธบริษัท
ในพุทธศาสนา

พอใจมีธรรมปีติในหน้าที่ และ มีนิพพานอยู่ในหน้าที่

หากแล้งพระธรรมญาณอันชพาลกลีบ
จะครองโลกเป็นอากรให้เสวสู่สู่ได้จฉาน
จะทุกข์ทนทั้งคืนวันพิฆาตกันบ่มีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการเข้าครองโลกวิโยคธรรม

พุทธทส อุนนโรชิต